د پوهنې وزارت

ریاضي

دریم ټولگی

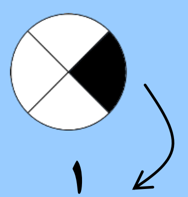

۱ / ۴

۱ + ۶ > ۶ − ۱

۱۰ < ۲ + ۹

۱۱ = ۵ + ۶

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ . ش.

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، ګوجر دي	پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه یان
دا هېواد به تل ځلیږي	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر	وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې وزارت

ریاضي

دریم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ.ش.

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: ریاضي

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د ریاضي دیپارتمنت د درسي کتابونو مؤلفین

اډیټ کوونکي: د پښتو ژبې د اډیټ دیپارتمنت غړي

ټولګی: دریم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکی: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکی: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپخونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره قانوني چلندکیږي.

د پوهنې د وزیر پیغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او ښښونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته يې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه يې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنگه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمریز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده‌کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدینو شوراگانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږگوني بنسټیز عناصر بلل کیږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنگه په ښوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تأسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توگه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، هیڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په دیني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤولیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې گران زده‌کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او گټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانگه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه گټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځیرکو او فعالو گډونوالو په توگه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې يې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپېڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم.

د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وگړي يې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

لړلیک

شمېره	سرلیکونه	مخونه
	لومړی فصل	
۱	د رقمونو مقامي قيمت	۱
۲	اټکل او تخمين	۹
	دويم فصل	
۳	له (۱۰۰۰) څخه تر (۱۰۰۰۰) پورې د عددونو لوستل او ليکل	۱۱
۴	له ۱۰۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پورې د عددونو پېژندل.	۱۵
	دريم فصل	
۵	د جمعې په عمليې کې د لس دانه ييزو ډلو له جوړولو	۱۸
۶	د څو رقمي عددونو جمع چې د جمعې حاصل يې له ۱۰۰۰۰۰ زيات نشي	۲۰
۷	د هغو عددونو جمع چې له دوو جزو څخه زياتې اجزاوې ولري	۲۲
۸	د جمعې د عمليې ازميښت	۲۴
	څلورم فصل	
۹	له يو بل څخه د دوه رقمي، درې رقمي او څلور رقمي عددونو تفريق	۲۶
۱۰	د پور اخيستلو په صورت کې د تفريق د عمليې سرته رسول	۲۸
۱۱	د تفريق د عمليې ازمايل	۳۳
	پنځم فصل	
۱۲	د عددونو خط	۳۵
۱۳	د دوو لسونو په شا او خوا کې د عددونو پرتله	۳۷
۱۴	په عددي خط باندې د جمعې عمليه	۳۹
۱۵	د عددونو په خط باندې د تفريق عمليه	۴۰
	شپږم فصل	
۱۶	د ضرب د عمليې پېژندنه	۴۲
۱۷	د يوه رقمي عدد ضربول په دوه رقمي عددونو کې	۴۴
۱۸	د ٦ او ۷ د ژبني ضرب جدول	۴۶
۱۹	د ۸، ۹ او ۱۰ عددونو د ژبني ضرب جدولونه	۴۹
۲۰	د (۱-۱۰) د ژبني ضرب له جدول څخه د کار اخيستلو طريقه.	۵۲
۲۱	د ضرب په عمليه کې د بدلون خاصيت	۵۵
۲۲	په ۱، ۱۰ او ۱۰۰ کې د يوه عدد ضربول	۵۸

شمیره	سرليکونه	مخونه
	اووم فصل	
۲۳	د اوږدوالي د اندازه کولو واحد (متر)	۶۴
۲۴	سانتي متر	۶۶
۲۵	ديسي متر	۶۸
۲۶	ملي متر	۶۹
۲۷	کيلو متر	۷۱
	اتم فصل	
۲۸	نقطه، قطعه خط، نيم خط او مستقيم خط	۷۲
۲۹	د خط ډولونو	۷۵
۳۰	د زاويو ډولونو	۷۷
۳۱	خلاص او تړلي شکلونه	۸۱
۳۲	د اوږدوالى اټکلي او دقيق اندازه کول	۸۳
۳۳	د مربع، مستطيل او مثلث د محيط پيدا کول	۵۸
	نهم فصل	
۳۴	د کتلې د اندازه کولو واحد (کيلو گرام)	۸۸
۳۵	د وخت د اندازه کولو واحد (ساعت)	۹۲
۳۶	ورځ، اونی، مياشت، کال	۹۸
۳۷	د کليزى يا جنتري پيژندنه	۹۹
۳۸	د معاياتو د اندازه کولو واحد (ليتر)	۱۰۳
۳۹	د يوه رقمي عددونو ضرب کول په څو رقمي عددونو کې .	۱۰۵
۴۰	د دوه رقمي عددونو ضربول په دوه رقمي عددونو کې	۱۰۷
۴۱	د دوه رقمي عددونو ضرب په درې رقمي عددونو کې	۱۱۱
	لسم فصل	
۴۲	د تقسيم عمليه	۱۱۴
۴۳	د دوه رقمي عددونو تقسيم په يوه رقمي عددونو باندې	۱۱۷
۴۴	د درې رقمي عددونو تقسيم په يوه رقمي عدد باندې	۱۲۱
۴۵	د ضرب او د عمليو ازموينه د يو بل په واسطه	۱۲۴
	يوولسم فصل	
۴۶	کسر	۱۲۷

لومړی فصل

په عد دونو کې دارقامو مقامي قیمت

لومړی لوست: د رقمونو مقامي قیمت

هدف: زده کوونکي به د یو رقم مقامي قیمت په اړوندو مرتبو کې تشخیص کړای شي.

ګرانو زده کوونکو تاسو مخکې د یو یزو، لسیزو او سلیزو مرتبې پیژندلې دي. دا چې د عددونو په لیکلو کې د مرتبو پیژندل مهم دي، یو ځلې بیا د هغو یادونه کوو.

پام وکړئ:

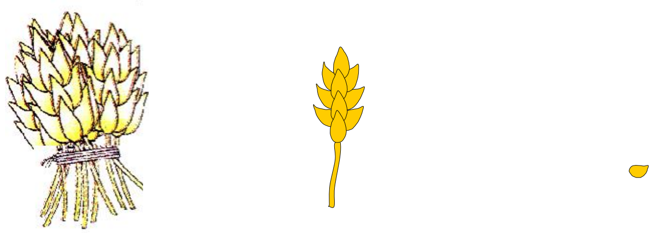

۱۰۰ ۱۰ ۱

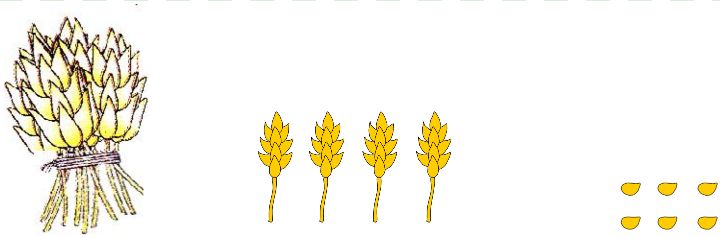

۱۰۰ ۴۰ ٦

پورته شکل د ۱۴٦ عدد راښیي په داسې حال کې چې ٦ دانې غنم د ٦ یو یز، ۴ د غنمو ۱۰ دانه یي وږي د ۴۰ عدد او د غنمو د لسو وږو یوه ګیډۍ د ۱۰۰ عدد راښیي چې په جدول کې په لاندې توګه ښودل کیږي.

یو یز	لسیز	سلیز
٦	۴	۱

مشق او تمرین

۱. لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ. د هغو له مخې لاندې تش ځایونه ډک کړئ.

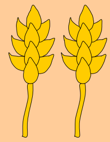
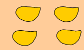

یو یز ☐ لسیز ☐ سلیز، ټوله ☐ کیږي .

لاس ته راغلی عدد څو رقمي دی؟ دغه رقمونه د لاندې جدول په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

سلیز	لسیز	یو یز

۲. لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ. د جدول تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

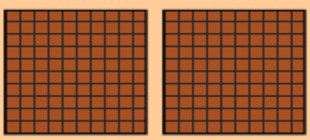
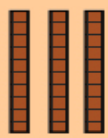

۳ لسیز او ۲ سلیز ☐ کیږي دا عدد په لاندې جدول کې ولیکئ.

سلیز	لسیز	یو یز

۳. د لاندې شکلونو له مخې تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

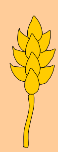
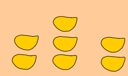

یو یز ☐ لسیز ☐ سلیز ټول ☐ کیږي دا عدد په لاندې جدول کې یې وښیاست.

سلیز	لسیز	یو یز

۱- د لاندې مثال سره سم تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

۸ یوېز ۹ لسيز ۳ سلیز [۳۹۸] کیږي

۶ یوېز ۵ لسيز ۹ سلیز [ ] کیږي.

۹ یوېز ۹ لسيز ۸ سلیز [ ] کیږي.

۲- د لاندې مثال څخه په کاراخستنې سره تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

۱- مثال:	۷۸۲	=	۲	یوېز	۸	لسيز	۷	سلیز
۲- مثال:	۸۹	=	۹	یوېز	۸	لسيز	۰	سلیز
	۷۰	=		یوېز		لسيز		سلیز
	۲۰۶	=		یوېز		لسيز		سلیز
	۷۶۰	=		یوېز		لسيز		سلیز
	۹۵۲	=		یوېز		لسيز		سلیز

۳- لاندې هر یو عدد په خپلو کتابچو کې په رقمونو سره ولیکئ.

- دوه اویا
- پنځه سوه څلوراتیا
- دوه سوه پنځه دیرش
- شپږ پنځوس
- اووه سوه څلور څلویښت
- پنځه سوه دري

۴- لاندې عددونه ولولئ او هر يو په خپلو كتابچو كې په تورو وليكئ.

۷۴۶ ....

۶۴۲ ....

۷۰۷ ....

۹۰۲ ....

۴۳۰ ....

۱۲۳ ....

۵- د ۴ او ۶ له عددونو څخه څو دوه رقمي عددونه ليكلای شئ؟

۶- د ۲۰۰ او ۲۵۰ عددونو په منځ كې ټول هغه عددونه چې د ۵ رقم ولري وليكئ.

۷- فهيم ۳۳ افغانۍ لري د ښي لوري د ۳ رقم ته او هم د كيڼ لوري د ۳ رقم ته ځير شئ.

الف: وواياست چې دا دواړه رقمونه يو له بله سره څه توپير لري؟ ....

ب: د ۳۳عدد ښي او كيڼ لوري رقمونه په عملي توگه د لرگوټو په واسطه وښياست؟

ج: د ۳۳ عدد رقمونه په چوټ كې وښياست.

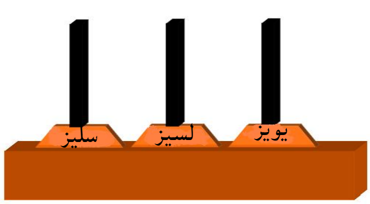

۸- لاندې عددونه په نظر کې ونیسئ.

الف ـ د ٦٦ په عدد کې څو یویز او څو لسیز موجود دي؟...

ب- د اووه نوي په عدد کې څو یویز او څو لسیز موجود دي؟ ....

ج ـ د دوه رقمي عددونو تر ټولو کوچني عدد کې څو یویز او څو لسیز موجود دي ؟ ....

د ـ د دوه رقمي تر ټولو لوی عدد کې څو یویز او څو لسیز موجود دي.

فعالیت

ښاغلی ښوونکی دې د زده کوونکو څخه درې تنه د ټولګي مخې ته ودروي. هریوه ته دې د ۱، ۲، ۳ یو یو کارت ورکړي او له هغو څخه دې وغواړي چې خپل اړوند کارت خپلو ټولګیوالو ته وښيي. بیا دې ښاغلی ښوونکی له زده کوونکو څخه پوښتنه وکړي. تاسو د کارتونو په واسطه کوم درې رقمي عدد لیکلای شئ. په دویم ځل دې د زده کوونکو ځایونه بدل کړي، لاس ته راغلی عدد دې په جدول کې ولیکي. په همدې ډول دې د ځایونو بدلولو ته ادامه ورکړي او د هر بدلون عدد دې تر هغه وخت پورې په جدول کې ولیکي چې لاس ته راغلی عدد تکرار رانشي. په پای کې دې وشمیري چې څو درې رقمي عددونه، د ۱، ۲، ۳ رقمونو څخه لاس ته راغلي دي

او هم د هغو تر ټولو کوچنیو او تر ټولو لویو عددونو نومونه واخلئ.

---------　---------　---------

---------　---------　---------

ترټولو کوچنی عدد ------

ترټولو لوی عدد ------

فعالیت

۱- د مثال په توګه دوارِه مساوي عددونه په خپلو کتابچو کې د غشي په واسطه يو له بله سره ونښلوئ.

۲ یودانه‌يي او ۵ لسيز	۴ یودانه‌يي او ۷ لسيز	۱۳یودانه‌يي او ۲ لسيز
۳ یودانه‌يي او ۷ لسيز	۱۲ یودانه‌يي او ۴ لسيز	۱۴ یودانه‌يي او ۲ لسيز

۲- د حل شوي مثال څخه په ګټې اخيستو سره د ښي لوري جدولونه د کيڼ لوري له عددونو څخه داسې بشپړ کړئ چې هر رقم يې په خپله مرتبه کې راشي.

مثال:

سليز	لسيز	یويز
	۳	۱۲

→

سليز	لسيز	یويز
	۴	۲

سليز	لسيز	یويز
	۱۷	۳

→

سليز	لسيز	یويز

سليز	لسيز	یويز
۲		۱۳

→

سليز	لسيز	یويز

۳- د لاندې مثال په ډول د پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

مثال: د ۳۵ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟ (۵ د یويزو په مرتبه کې او ۳ د لسيزو په مرتبه کې).

- د ٧٦ د عـــدد ارقـــام پـــه کومـــو مرتبـــو کـــې قـــرار لري؟.........................او ....
- د ٦۴۵ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟

په خپله خوښه یو عدد ولیکـئ چـې پـه هغـه کـې یـو یز، لـسیز وجود ولري او ووایاست چې دا عدد څو رقمي دی؟

- په شمیرلو کې له ٩عدد څخه وروسته کوم عدد راځي؟
- په شمیرلو کې له ٩٩عدد څخه وروسته کوم عدد راځي؟
- په شمیرلو کې له ٩٩٩عدد څخه مخکې کوم عدد راځي؟
- د ٩٩٩ عدد څو رقمي دی؟

کورنی دنده

د ۴٠٠ او ۵٢٠ په منځ کې هغه عددونه ولیکئ چې د یو یز رقمونه یې ۵ وي؟

هدف: زده كوونكي د تخمين په مفهوم پوه شي او مقدار يې تخمين كړاى شي.

مونږ ځنې وخت مقدارونه تخمينوو او بيا د شميرلو په واسطه يې دقيقه اندازه د يويزو او لسيزو په شكل ټاكو. ګورو چې زمونږ تخمين په كومه اندازه حقيقت ته نږدې دى. په حقيقت كې تخمين كول يو هوښيارانه سوچ يا حدس دى چې د ذهن د انكشاف لپاره مهم ګڼل كيږي. عموماً په كورنيو كې د كوچنيانو د ساعت تيرۍ لپاره ډير ښه ده. مثلاً كه چيرې په كورنۍ كې زرد آلو وخوړل شي او د هغو مندكې (زړي) سره يو ځاى كړي او خپلو كوچنيانو ته ووايې چې چا څو دانې خوړلي دي؟ چا زيات خوړلي دي؟ چا لږ خوړلي دي؟ هر يو د خپل فكر سره سم يو عدد وايې په پاى كې دقيق شميرل كيږي. ليدل كيږي چې د كوم يوه تخمين حقيقت ته نږدې دى؟

مشق او تمرین

ښاغلی ښوونکی دې یو نا معلوم مقدار د لوبیا دانې، یا د زرد آلو مندکې، د هندوانې یا ختټکی او یا کدو زړي ټولګي ته راوړي او د ټولګي مخې ته دې کښېږدي، ټولو زده کوونکو ته دې وښيي. بیا دی هغه په یوه پاکټ یا کڅوړه کې واچوي. وروسته دې زده کوونکي په ډلو باندې وويشي او لارښوونه دې ورته وکړي.

١. هرډله دې داسې جدول رسم کړي چې په هغه کې دوه ستونه د تخمین او دقیقو شمیرلو وي.
٢. د ډلې هریو تن دې د پاکټ یا کڅوړې د شي مقدار په اټکلی توګه وټاکي.
٣. دهر ډلې جدول دې د ټولګي مخې ته څوړند شي.
۴. له هرې ډلې څخه دې یو، یو تن راشي د پاکټ یا کڅوړې د ننه توکي دې داسې وشمیري چې لومړی دې، لس، لس جلا کړي چې څو لسه او څو یو دانه يي دي.
۵. د شمیر حقیقي اندازه دې د ډلو د تخمین له جدول سره پرتله کړي.
٦. کومه ډله چې د مسابقې ګټونکې دی هغه ډله دې تشویق شي او خپل کار دې نورو زده کوونکو ته توضیح کړي.

دویم فصل

له (۱۰۰۰) څخه تر (۱۰۰۰۰) پورې د عددونو لوستل او لیکل

دریم لوست: له ۱۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰ پورې د عددونو لوستل او لیکل

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې عددونه له ۱۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰ پورې ولولي، ویې شمیري طبقې، او اړوند یې مرتبې یې وپېژني او بیایې ولیکي.

تا سو له ۱ څخه تر ۹۹۹ پورې ټول عددونه په دویم ټولګي کې پیژندلي او لوستلي دي چې ۹۹۹ درې مرتبې لري دا درې مرتبې لومړی مرتبه (دیویز و مرتبه) بلل کیږي. که چیرې په ۹۹۹ باندې د یوه عدد ور زیات کړو د ۱۰۰۰ عدد لاس ته راځي چې دا عدد څلور رقمونه لري چې څلورم رقم یې د (۱) عدد او په دویمې مرتبه پورې اړه لري، تا سو په لاندې جدول کې دوه مرتبه لیدلای شئ چې هره مرتبه یې د (یویز، لسیز او سلیز) درې مرتبې لري.

عدد	لومړی مرتبه (د یویزو مرتبه)			دوهمه مرتبه (زریزو مرتبه)		
	د یویزو مرتبه	د لسیزو مرتبه	د سلیزو مرتبه	د زریزو مرتبه	د لس زریزو مرتبه	د سل زریزو مرتبه
۹۹	۹	۹				
۱۰۰	۰	۰	۱			
۹۹۹	۹	۹	۹			
۱۰۰۰	۰	۰	۰	۱		
۲۰۰۰	۰	۰	۰	۲		
. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .		
۹۰۰۰	۰	۰	۰	۹		

که چیرې اوس په دویمه مرتبه کې د یو زریزو مرتبې ته پاملرنه وکړئ، لیدل کیږي چې د (۱) عدد په همدې مرتبه کې دی او د لومړۍ مرتبه ټولې مرتبې یې صفر دي، چې (۱۰۰۰)یو زر لوستل کیږي. که چیرې د (۱) د عدد په ځای د ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ عددونه ولیکو د ۲۰۰۰ ، ۳۰۰۰، ۴۰۰۰ ، ۵۰۰۰، ۶۰۰۰ ، ۷۰۰۰ ، ۸۰۰۰ او ۹۰۰۰ عددونه حاصلیږي.

تاسو پوهیږئ چې د پورته عددونو صفرونه په لومړۍ طبقې پوري اړه لري، که چیرې د لومړۍ طبقې د صفرونو په ځای د ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ مختلف عددونه ولیکل شي په دې صورت کې د ۲۰۰۱، ۲۰۱۱، ۳۰۶۳، ۴۰۲۰، ۸۲۵۱، ۹۹۹۹ ... عددونه په لاس راځي.

فعالیتونه

لاندې کارتونو ته پاملرنه وکړئ:

د یوزریزو مرتبه   د سلیزو مرتبه   د لسیزو مرتبه   د یویزو مرتبه

الف: هغه عدد چې د پورتنیو ۴ کارتونو څخه په لاس راځي ولیکئ.

ب: نوموړی عدد څو رقمونه لري؟

ج: نوموړی عدد ولولئ او په تورو باندې یې ولیکئ.

د: د صفر کارت په کومه مرتبه کې موقعیت لري؟ د لوستلو په وخت کې تلفظ کیږي او که نه؟

پوښتنې:

۱- د ۱۲۷۴، ۳۰۰۲ او ۲۰۵٦ عددونه ولولئ او په تورو يې ولیکئ د نوموړو عددونو رقمونه په خپلو کتابچو کې د لاندې جدول په واسطه په اړوند مرتبو کې ولیکئ.

زريز	سليز	لسيز	يويز

۲- د یوزرو دوه، او وه زرو پنځه اتیا او نه زرو اته سوه درې څلوېښت عددونه په رقم سره ولیکئ او په جدول کې وښیاست چې د هر یوه په مرتبه کې کوم رقم راغلی دی؟

زريز	سليز	لسيز	يويز

۳- کله چې تا سو نهه زره درې وواياست په یوه جدول کې یې وښیاست چې د ۹ رقم په کومه طبقه او مرتبه کې او همدارنګه د ۳ رقم په کومه طبقه او مرتبه کې ځای لري او هغه مرتبې چې نه لوستل کیږي کومې دي، په هغو کې کوم رقم قرار لري؟

زريز	سليز	لسيز	يويز

۴- د پنځه زرو او وه عدد ولیکئ. په جدول کې یې وښیاست او رقمونه یې په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

زريز	سليز	لسيز	يويز

کورنۍ دنده

۱- هر زده کوونکی دې د مرتبو یو جدول رسم او د ۲۰۰۷،۲۰۱٦ او ۱۸۸۷ عددونو ارقام دې په اړوندو مرتبو کې ولیکي.

۵- اته زره نهه سوه نهه ویشت په عـددي بڼـه او رقمونـه یـې پـه لاندې جدول کې په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

یویز	لسیز	سلیز	زریز

٦- څلور زره یو سلو شپږ په ارقامو ولیکئ او رقمونه یې په لاندې جدول کې په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

یویز	لسیز	سلیز	زریز

۷- اته زره اووه سوه شپږ نوي په ارقامو ولیکـئ او رقمونـه یـې د جدول په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

یویز	لسیز	سلیز	زریز

۸- نهه زره نوي د جدول په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

یویز	لسیز	سلیز	زریز

۹- نهه زره نهه سوه نهه نوي د جدول په اړوندو مرتبو کې ولیکـئ او هـم د ۸ او ۹ ګڼو پوښتنو د مرتبو په منځ کـې تـوپیر پـه خپلـو کتابچو کې ولیکئ.

یویز	لسیز	سلیز	زریز

کورنۍ دنده

څرنګه چې د ۹۹ په عدد بانـدې د (۱) عـدد ورزیـات شـي، د ۱۰۰ عـدد پـه لاس راغلی. که چیرې د ۹۹۹ په عدد باندې د (۱) عدد زیات شي، کـوم عـدد لاس تـه راځي او څو رقمي دی؟ د جدول په اړوند مرتبو کې ولیکئ.

څلورم لوست

له ۱۰۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پورې د عددونو پېژندنه

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې تر ۱۰۰۰۰۰ پورې عددونه ولولي او د طبقو په اړوندو مرتبو کې یې ولیکي.

تاسو د ۹۹۹۹ عدد پېژندلی دی. که چېرې اوس په دې عدد باندې د (۱) عدد زیات کړو، د ۱۰۰۰۰ په لاس راځي چې دا عدد یو پنځه رقمي عدد دی او نوموړی عدد د (۱) رقم د دویمې طبقې د لس زریزو په مرتبه کې قرار لري. که چېرې اوس د لس زریزو په مرتبه کې د (۱) د عدد په ځای د ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ عددونه ولیکو د ۲۰۰۰۰، ۳۰۰۰۰، ۴۰۰۰۰، ...، ۹۰۰۰۰ عددونه په لاس راځي.

دویمه طبقه (د زریزو طبقه)			لومړۍ طبقه (دیویزو طبقه)		
د سل زریزو مرتبه	د لس زریزو مرتبه	د زریزو مرتبه	د سلیزو مرتبه	د لسیزو مرتبه	د یویزو مرتبه
				۹	۹
			۱	۰	۰
			۹	۹	۹
		۱	۰	۰	۰
		۹	۹	۹	۹
	۱	۰	۰	۰	۰
	۹	۹	۹	۹	۹
۱	۰	۰	۰	۰	۰

اوس که چېرې د ۹۰۰۰۰ د لومړۍ طبقې د یویزو په مرتبه کې د ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ عددونه ولیکو، د ۹۰۰۰۱، ۹۰۰۰۲، ۹۰۰۰۳، ...، ۹۰۰۰۹ عددونه په لاس راځي. همدارنګه که چېرې د ۹۰۰۰۹ عدد د لسیزو، سلیزو او زریزو په مرتبو کې د ۱، ۲، ۳، ...، ۹ رقمونه ولیکو د ۹۰۷۶۸، ۹۶۰۲۵، ۹۷۵۴۲، .....۹۹۹۹۹ عدد په لاس راځي. که چېرې د ۹۹۹۹۹ په عدد باندې د (۱) عدد ورزیات شي، د ۱۰۰۰۰۰ عدد په لاس راځي تاسو کولای شئ، ځنې عددونه د لاندې جدول په اړوندو طبقو او مرتبو کې وګورئ.

مشق او تمرین

لاندې تش ځایونه په مناسبو رقمونو سره د حل شوي مثال په ډول په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

مثال: شپږ او یا زره دوه سوه

٧	٢	٢	٠	٠

پوښتنې:

١) شل زره
٢) اوولس زره شپږ سوه پنځه څلوېښت
٣) دوه دېرش زره
٤) اته ویشت زره پنځه دېرش

	٠	٠	٠	٠
١		٢		٥
٣	٢			
٢				٥

لاندې عددونه لکه حل شوی مثال په حروفو باندې ولیکئ.

مثال: ٣٨٩٣٠ – اته دېرش زره نهه سوه دېرش

١- ٦٥٠٠٤ ....
٢- ٧٣٦٤٢ ....
٣- ١٠٠٠٠٠ ....
٤- ٨٧٠٠٧ ....
٥- ٩٩٩٩٩ ....

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د طبقو او مرتبو جدول په خپلو کتابچو کې رسم کړي، بیا دې لاندې عددونه د جدول په اړوندو مرتبوکې ولیکي او په تورو دې ولیکی.

٣٤٠٠٣، ١٠٠٠٠٠، ٩٥٩٩٩

۱- څو داسې عددونه ولیکئ چې د سلیزو په مرتبه کې یې ۹ او د لسیزو په مرتبه کې یې ۳ یې وي.

۲- یو داسې عدد ولیکئ چې د سلیزو په مرتبه کې یې ۴ او د زریزو په مرتبه کې یې ۲ راغلي وي.

۳- یو داسې عدد ولیکئ چې د یویزو په مرتبه کې یې ۴ او د لس زریزو په مرتبه کې یې ۷ راغلي وي.

۴- داسې یو عدد ولیکئ چې د لس زریزو په مرتبه کې یې ۴ او د سلیزو په مرتبه کې یې ٦ راغلي وي.

۵- داسې یو عدد ولیکئ چې د لس زریزو په مرتبه کې یې ۹ او وواياست چې دا عدد څو رقمونه لري؟

۶- که چېرې د سلو زرو په مرتبه کې د (۱) رقم قرار ولري، د لومړۍ او دویمې طبقې په نورو مرتبو کې یې صفر لیکل شوی وي، کوم عدد لاس ته راځي؟

کورنۍ دنده

په خپلو کتابچو کې د طبقو یو جدول رسم او د ۱٦۰۷۰۴ عدد د لاندې جدول په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

یویز	لسیز	سلیز	زریز	لس زریز	سل زریز

دریم فصل

جمع

پنځم لوست: د جمعې په عمليې کې د لس دا نه ییزو ډلو جوړول

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې د جمعې عملیه د لس دانه‌ییزو ډلو په جوړولو سره سرته ورسوي.

۱- مثال: **لاندې شکلونو او د هغوی اړوندو عملیوته پاملرنه وکړئ.**

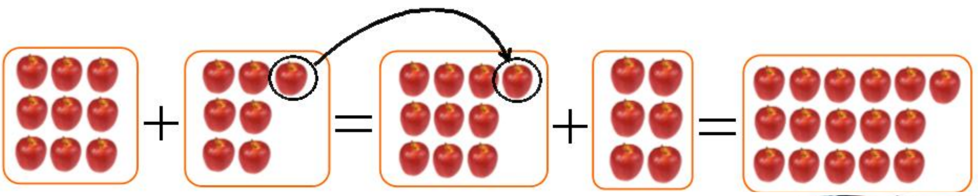

۹+۷ =۱۰+ ۶ =۱۶

۲- مثال

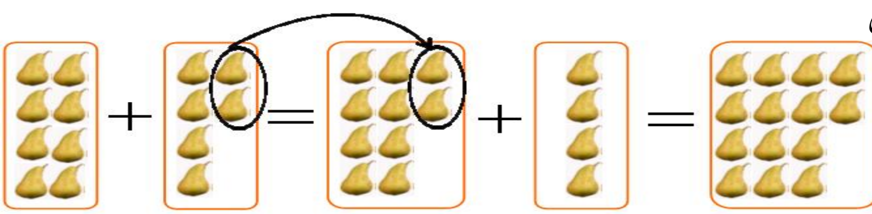

۸+۶=۱۰+۴=۱۴

فعالیت

حل شوي مثال په نظر کې ونیسئ او تش ځایونه یې ډك کړئ.

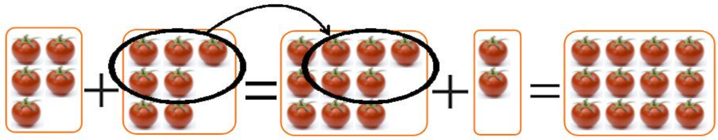

□+□=□+□=□

پوښتنې:

۱- مثال ته په کتو سره د جمعې په عملیې کې لاندې تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

۲ + ۷ = ۱۰ + ۳ = ۱۳

۷ + ۹ = ۱۰ + ☐ = ☐ ، ۵ + ۲ = ۱۰ + ☐ = ☐

۸ + ۷ = ۱۰ + ☐ = ☐ ، ۹ + ۲ = ۱۰ + ☐ = ☐

۸ + ۹ = ۱۰ + ☐ = ☐

۲- د لاندې مثال په ډول د لس جمع یو عدد په جوړولو سره لاندې تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

۸ + ۲ = ۱۰ + ۴ = ۱۴

۷ + ۸ = ☐ + ☐ = ۱۵ ، ۹ + ۴ = ☐ + ☐ = ۱۳

۹ + ۷ = ☐ + ☐ = ۱۲ ، ۳ + ۹ = ☐ + ☐ = ۱۲

۷ + ۲ = ☐ + ☐ = ۱۳

۳- د جمعې په عملیه کې لاندې تش ځایونه ډک کړئ.

۶ + ۸ = ☐ + ۴ = ☐

۳ + ۷ = ۱۰ + ☐ = ☐

۴ + ۶ = ☐ + ۰ = ☐

کورنۍ دنده

څو داسې عددونه پیدا کولای شئ چې د ۴ سره جمع شي او د جمعې حاصل یې ۱۰ شي.

شپږم لوست

د څو رقمي عددونو جمع چې د جمعې حاصل يې له ۱۰۰۰۰۰ زيات نشي

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې د څو رقمي عـددونو د جمعې حاصـل پـه لاس راوړي.
زده کوونکی په دې وپوهيږي چې په هره مرتبه کی يوازې يو رقم ليکلای شو.

پاملرنه وکـړئ: تاســو پـه دوهـم ټـولګي کـې د حاصـل لږونکـو عـددونو جمع په کوچنيو عـددونو کـې ولوسـتل او زده مـو کـړل، د جمعې دا عـمليه په لويو عـددونو کې داسې په نظر کې ونيسـئ.

مثال:

	①	①		①
	٢	٥	٣	۴
+	۶	٧	۶	٧
	٩	٣	٠	١

زرريز	سليز	لسيز	يويز
①	①	①	
٢	٥	٣	۴
+ ۶	٧	۶	٧
٩	① ٣	① ٠	① ١

فعاليت

مخامخ پوښتنې حل کړئ:

٦۴٣٥ + ١٥٨٦	٥٨۴٣ + ٦٠٨٠	٧٣٢١ + ٢٦٠٩

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې حل کړئ.

٢٧٠٣ + ٩٦١٩	١٠٨٧ + ٩٩۴	٣۴٠٥٦ + ٦۴٩٦٧

پوښتنې:

۱- د حاصل څخه په کار اخستنې سره لاندې د جمعې پوښتنې حل کړئ.

	۱۴۴۳
+	۱۸۵۸
	□

	۱۰۰۴۷
+	۹۹۹۳
	□

	۳۴۵٦
+	۴۰۹۰۷
	□

۲- لاندې پوښتنې خپلو کتابچو کې ولیکئ او په تشو ځایونو کې یې مناسب عددونه ولیکئ.

	□	□	□
+	۴	۷	۸
	۴	۷	۸

	(۱)	(۱)	
	□	۷	۳
+	۳	۴	□
	۵	۲	۲

		(۱)	
	۸	۸	٦
+	□	۰	□
	۱۳	۹	۴

	(۱)	(۱)	
	٦	۷	۸
+	۳	۲	□
	۱۰	۰	۱

	(۱)		
	۸	۷	٦
+	□	□	□
	۱۱	۰	۹

		(۱)	
	۷□	□	٦
+	۴	۳	□
	۷۷	۹	۰

۳- احمد ۲۸ افغانۍ لري، پلار یې د سودا اخیستلو لپاره ۷۰٦ افغانۍ نورې هم ورکړې اوس له احمد سره څو افغانۍ دي؟

۴- په یوه بڼ کې د بادامو ۱۸۰۰ نیالګي او د زردالو ۵۵۰ نیالګي موجود دي، معلوم کړئ چې د بڼ ټول نیالګي څومره دي؟

۵- کریمه له ذبیح څخه ۱۸۰ افغانۍ زیاتې لري. که چیرې ذبیح ۳۸۰ افغانۍ ولري، د کریمې پیسې معلومې کړئ.

کورنۍ دنده

د اختر په ورځ پلار خپل زوی کریم ته ۵ افغانۍ او نورو ۴ زامنو ته یې ۵، ۵ افغانۍ ورکړې، معلوم یې کړئ چې پلار یې زامنو ته څو افغانۍ ورکړې دي ؟

اووم لوست

د هغو عددونو جمع چې له دوو جزو څخه زیاتې اجزاوې ولري

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې د جمعې عملیه چې له دوو جزو څخه زیاتې اجزاوې ولري سرته ورسوي.

مثالونه:

۵		د جمعې لومړی جز → ۲
۲		د جمعې دویم جز → ۱
۰		د جمعې دریم جز → ۱ +
۷		د جمعې حاصل → ۴

	①	①
۶	۷	۱
۰	۰	۲
۰	۲	۵
۴	۶	+
۰	۶	۹

	①	①
۸	۴	۱
۵	۶	۲
۰	۰	۱ +
۳	۱	۵

فعالیتونه

۱- جمع یې کړئ.

الف:

۳۴۷
۱۰۰
۱۲۳
+ ۱۴۷

ب:

۱۰۱
۲۳۴
۵۶
+ ۱۲

ج:

۳۴۷
۱۱۲
+ ۶۲۳

۲- څو داسې عددونه ولیکئ چې د جمعې حاصل یې ۹ شي، په داسې حال کې چې اجزاوې یې تکرار نشي.

۳- څو داسې عددونه ولیکئ چې د جمعې حاصل یې ۱۲ او مساوي اجزاوې ولري.

کورنۍ دنده

جمع یې کړئ:

۷۰۰۲
۱۸۷۰
۹۴۰۲
+ ۸

۳۵
۷۴۳
۳۷۱
+ ۱۰۰

پوښتنې:

۱- یوه بڼوال د ۳٦۲۰۰ افغانیو منې د ۱۲۰۰۰ افغانیو ناك او د ٦۱۰۰ افغانیو شفتالو وپلورل. معلوم کړئ چې نوموړي بڼوال ټولې څو افغانۍ لاس ته راوړې دي؟

۲- یوه هټۍوال په لومړۍ ورځ د ۱۲۰۰ افغانیو، پـه دوهمـه ورځ د ۱۲۰ افغانیو، په دریمه ورځ د ۱۸۰۰ افغانیو او په څلورمه ورځ د ۲۰۲۰۰ افغانیو اجناس پلورلي دي، معلوم کړئ چې هټۍوال په څلورو ورځو کې ټولې څو افغانۍ لاس ته راوړې دي؟

۳- لاندې پوښتنې لومړۍ په خپلو کتابچو کې ولیکـئ او بیـایې تـش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډك کړئ.

	(۱)		(۱)	(۱)	(۱)
	□	۳	□	۷	۳
+	٦	□	٤	۳	۸
	۷	۱	۱	۱	۱

	(۱)	(۱)	(۱)	(۱)	
	□	۹	□	۵	۵
+	۷	۰	۹	□	۵
۱	۰	۰	۰	۰	□

	( )	( )	( )		
	۷	۸	۸	٤	۲
+		۹	۸	۸	۷
	□	□	□	□	□

		(۱)	(۱)	(۱)	
	۱	۰	٦	□	۸
+	□	□	□	۷	□
	۱	۲	۳	۵	٦

کورنۍ دنده

د ټوکر اوبدلو یوې فابریکې په لومړۍ ورځ ۴۳۰ متره ټوکر، په دویمه ورځ ۷۴۰ متره ټوکر او په دریمه ورځ ۱۰۲۰ متره ټوکر تولید کړی دی. معلـوم یـې کـړئ چې په درې واړو ورځو کې نوموړې فابریکې څو متره ټوکر اوبدلي دي.

اتم لوست

د جمعې د عملیې ازموینت

هدف: زده کوونکي به وکولای شي چې د جمعې عملیې امتحان کړي.

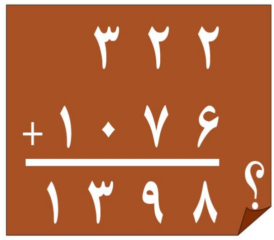

	٣٢٢
+	١٠٧٦
	١٣٩٨

شاکر، فهیم ته وویل: کولای شې چې د ٣٢٢ عدد د ١٠٧۶ له عدد سره جمع کړې؟

فهیم وویل هو، داسې یې جمع کوم:

شاکر وویل: څرنګه پوهیږې چې پوښتنه دې صحیح حل کړې ده او که غلطه؟

	١٠٧٦
+	٣٢٢
	١٣٩٨

فهیم وویل: ددې کار لپاره د جمعې د اجزاوو ځایونه بدلوو او د جمعې عملیه سرته رسوو.

څرنګه چې په دواړو حالتونو کې عین عدد لاس ته راغلی نو ځواب صحیح دی.

لاندې پوښتنې لومړی په کتابچو کې جمع او بیا یې وآزمایئ.

٢٣۴٥	١٠٨٦٠	٢٩٧٦۴
+ ١٠٢٣	+ ٢٨٠١٥	+ ٥٠٢٣٥

مشق او تمرین

١. لاندې عددونه لو مړی جمع او بیا یې امتحان کړئ.

٣٧٦٤	٧٦٥٠	١٧٨٩١
+ ١٥٣٢١	+ ٦٣٤٢٥	+ ٧١٨٦٤

٢. د ٧٢٠٣٥ او ٦٠١٠ عددونه یو له بله سره جمع او امتحان کړئ.

٣. د ٩٠٩٩ او ٩٩٩٩ عددونه یو له بل سره جمع او امتحان یې کړئ.

٤. په یوه بڼ کې ٨٠٠٠٠ د مڼو نیالګي وه، په نوموړي بڼ کې ١۶٧۴۵ نور نیالګي یې کینول شول اوس په بڼ کې څو نیالګي موجود دي. په دوه ډوله یې ځواب په لاس راوړئ.

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې لومړی په خپلو کتابچو کې حل او بیایې وآزمایئ.

١۶۴٢	٧٠٠۴٢
+ ٨۶٠٧	+ ٢٠٨٠٠

خلورم فصل

د تفریق عملیه

نهم لوست: له یو بل ځخه د دوه رقمي، درې رقمي او ځلور رقمي عددونو تفریق

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې په دوه رقمي، دري رقمي او ځلور رقمي عددونو کې د تفریق عملیه سرته ورسوي.

پاملرنه وکړئ:

حمیده ۹۴ افغانۍ لري په ۴۲ افغانیو یې قلم او کتابچه واخیستل اوس د حمیده سره څو افغانۍ پاتې دي؟

۹۴-۴۲=۵۲

یا :

۹۴	مفروق منه
۴۲ −	مفروق
۵۲	د تفریق حاصل

محسن ۱۳۸ کریته منې لري، که چیري د هغو څخه ۲۸ کریته منې خرڅې کړي، څو کریټه منې به له هغه سره پاتې شي؟

۱۳۸
۲۸ −
۱۱۰

یوه هټۍ وال ۳۹۸۰ متره توکر درلود، که چېرې له هغو څخه یې ۷۸۰ متره توکر پلورلی وي څو متره توکر نور ورسره پاتې دی؟

۳۹۸۰
۷۸۰ −
۳۲۰۰

کورنی دنده

یوه عبارتي پوښتنه ترتیب او حل کړي.

مشق او تمرین

۱- لاندې پوښتنې حل کړئ.

۱۹۹۹۹	٦٨٩٢٧	٦٧۴٢
_ ٦٩٩٩	_ ۵٦٧٠٦	_ ۱٠٣٠

۲- لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل کړئ.

۱۹۹۵۲	۱۹۹۵۲	۱۷۷٦۵
_ ۲٦۴۲	_ ۱۷۳۱٠	_ ۲٦۴۲

۱- د اووه اويا زره له عدد څخه د اووه زره عدد تفريق کړئ.

کورنی دنده

لاندې د تفريق عمليې په خپلو کتابچو کې سرته ورسوئ.

۱۸۹۷۹	۱۸۹۷۹	۱۷۹۷۸
_ ۱۷۱۳۲	_ ۱۸۴۷	_ ۱۸۴۷

لسم لوست

د پور اخیستلو په صورت کې د تفریق د عملیې سرته رسول

هدف: که چیرې د مفروق منه د کومې مرتبې رقم د مفروق د هم هغې مرتبې څخه کـوچنۍ وي زده کوونکي د وروستي رقم څخه په پور اخیستلو سره د تفریق عملیه سرته رسولای شي.

څرنګه چې د عددونو په جمع کولو کې مو یو لسي د یویزو له مرتبې څخه لسیزو ته او یو سلي د لسیزو له مرتبې څخه د سلیزو مرتبې ته انتقال کړل، د عددونو په تفریق کې کولای شئ د لسیزو له مرتبې څخه یولسي د یویزو مرتبې ته او یا د سلیزو له مرتبې څخه لسیزو ته او یا د زریزو له مرتبې څخه د سلیزو مرتبې ته انتقال کړئ او د تفریق د عملیې په حل کې له هغه څخه کار واخلئ.

	۱۲	۱۴	۲
	۲	۵	۳
−	۵	۷	۱
	۷	۷	۱

فعالیت:

لاندې پوښتنې حل کړئ.

	۶ ۰ ۰ ۰ ۳
−	۸ ۴ ۲ ۱ ۱

	۸ ۵ ۳ ۷
−	۹ ۵ ۳ ۶

کورنۍ دنده

−	۱ ۹ ۹ ۹

د جمعې او تفریق تمرینونه:

۱- په چوکاټ کې دوه عددونه یو له بل سره جمع کړئ

۶۰۷ او ۵۸۳	۸۴۰ او ۷۰۳
۲۵۶۴ او ۸۴	۱۰۴ او ۱۱۱
۳۷۲ او ۶۴۱	۱۰۰ او ۲۱۳

۲- په چوکاټ کې دوه عددونه په نظر کې ونیسئ، د لوی عدد څخه کوچنی عدد تفریق کړئ.

۱۰۰۰ او ۹۷۸	۴۸۱ او ۱۷۳۲
۱۹۲ او ۶۴۰	۳۲۵ او ۷۸۶
۱۷۶ او ۸۷	۳۰۰۵ او ۱۰۹

۳- ۱۸۰ کسانو چې سرې او شنې جامې یې اغوستې وې، د ځغاستې په یوې لوبې کې یې ګډون وکړ، که چېرې ۹۲ تنو یې سرې جامې اغوستې وي څو تنو یې شنې جامې اغوستې دي؟

کورنی دنده

په یوه لومړني ښوونځي کې ۴۸۲ زده کوونکي دي، که چېرې ۱۷۴ یې نجوني وي د هلکانو شمېر معلوم کړئ.

۴- په یوه الوتکه کې ۳۵۰ تنه مسافر دي،۲۳۰ تنه یې په یوه هوائي ډګر کې کوز شول او ۱۲۰ تنه نور نوموړې الوتکې ته وختل. اوس د مسافرینو شمېر څو تنه دی؟

۵- په یوه کارتن کې ۱۰۰ دانه ییز دوه قطیه قلمونه و، که چېرې ۶۸ دانې قلمونه زده کوونکو ته ویشل شوي وي، نور څو دانې قلمونه پاتې دي؟

٦- که چېري د دریم (الف) په ټولګي کې ۳۷ زده کوونکي او د دریم (ب) په ټولګی کې ۴۳ زده کوونکي شامل وي ، په داسې حال کې که په دواړو ټولګیو کې ۲۰ نجونې وي، په دواړو ټولګیو کې د هلکانو شمېر معلوم کړئ؟

۷- د چرګانو په دوو فارمونو کې ۶۰۰ چرګان دي، که چېرې په یوه فارم کې ۲۷۹ چرګان وي د بل فارم د چرګانو شمېر معلوم کړئ.

۸- د چرګانو په یوه فارم کې ۲۰۵ چرګې او په بل کې ۳۱۱ چرګې دي، په دواړو فارمونو کې د روغو چرګو شمېر معلوم کړئ، په داسي حال کې چې د ناروغو چرګو شمېر ۲۱ دی ؟

کورنۍ دنده

د تفریق یوه عبارتي پوښتنه ولیکئ او حل یې کړئ.

۹- لومړی یې جمع کړئ بیا له لاسته راغلی د جمعې حاصل څخه هر یو د جمعې جز تفریق کړئ.

۱ ۴ ۲ ۱
۲ ۱ ۸
+

۱۰- احمد یو خوراك، محمود دوه خوراکه او سلیم درې خوراکه کباب وخوړ او د هوټل خاوند ته یې ۵۰۰ افغانۍ ورکړې، که چېرې د یو خوراك کباب قیمت ۵۰ افغانۍ وي معلوم کړئ چې هوټلي څو افغانۍ بیرته ورکړي؟

۱۱- کریم ۹۸۰ افغانۍ درلودې خپلو درېوو زامنو هر یوه ته یې ۹۹ افغانۍ د ښوونځي د اړتیا شیانو لپاره ورکړې، معلوم کړئ چې د کریم سره څو افغانۍ پاتې دي؟

۱۲- د ?= ۶۴ - ۱۲۵ د تفریق عملیه په نظر کې ونیسئ او حل یې کړئ، بیا داسې عبارت ورته ولیکئ چې د عملیې مفهوم وښيي.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې ولیکي او بیا دې حل کړي.

۱-

۱ ۰ ۹
٦۱۳
+ ۷ ۸

۲-

۴ ۰ ۳ ۹
۷ ۰ ۴ ۷
+ ۲ ۰

۳-

۸ ۱ ۱ ۰
− ٦ ۱ ۸

۱۳- د (۷۸۶۴۲) او (۱۹۸۷۶) عددونو څخه کوم یو یې لوی او کوم یې کوچنی دی؟ له لوی عدد څخه کوچنی عدد تفریق کړئ.

۱۴- د لاندې پوښتنو تش ځایونه د >، = او < په مناسبو نښو سره ډك كړئ.

۷۶۴۲ ☐ ۲۳۴۵۱

۴۳۲۱۶+۳۰۴ ☐ ۴۳۵۲۰

۴۳۵۲۰-۳۰۴ ☐ ۴۳۲۱۶

۸۷۹۸۶ ☐ ۷۸۴۳۰

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې حل کړئ.

```
  ۷۶۴۲۱
- ۶۷۸۴۰
-------
```

```
  ۱۸۰۴۲
-  ۸۷۲۴
-------
```

```
  ۱۰۰۰۰۰
-  ۹۲۴۶۸
--------
```

```
  ۱۰۰۷۶
-  ۹۳۲۷
-------
```

يوولسم لوست

د تفريق د عمليې ازمايل

هدف: زده کوونکي په دې پوه شي چې د تفريق پوښتنه يې په سمه توګه حل کـړې ده او که نه

د دې لپاره چې باوري شو د تفريق پوښتنه مو په سمه توګه حـل کړې ده او که نه؟ هغه په لاندې توګه آزمويو:

مثال

۸	۳	۴	مفروق منه
− ۴	۲	۲	مفروق
۴	۱	۲	د تفريق حاصل

آزموينه

۴	۱	۲	د تفريق حاصل
+ ۴	۲	۲	مفروق
۸	۳	۴	مفروق منه

د تفريق د عمليې د ازمايلو لپاره لـومړی د تفريـق حاصـل لـه مفروق سره جمع کوو، کـه چېـرې مفـروق منـه لاس تـه راشـي پوښـتنه سمه ده او له هغه پرته غلطه ده.

فعاليت

- د پورته حل شوي مثال په توګه لاندې پوښـتنې پـه خپلـو کتابچو کې حل او وآزمايئ.

$$\begin{array}{r} ۸۴۴۷ \\ -\ ۶۲۴۵ \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} ۷۶۲۹ \\ -\ ۴۵۵۲ \\ \hline \end{array}$$

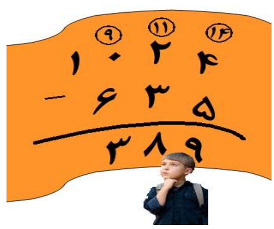

کورنۍ دنده

هر زده کوونکی دې په خپله يوه پوښتنه وليکي او حل

دې کړي بيا دې وآزمويي.

پوښتنې:

۱- لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل او امتحان کړئ.

الف:
$$\begin{array}{r} ۶۴۲۰ \\ -\ ۱۸۴۰ \\ \hline \end{array}$$

ب:
$$\begin{array}{r} ۷۳۲۵ \\ -\ ۱۹۷۶ \\ \hline \end{array}$$

ج:
$$\begin{array}{r} ۱۰۰۰۰۰ \\ -\ ۹۹۹۹۹ \\ \hline \end{array}$$

۲- يوه ښوال ۱۰۸۰ نيالگي وپلورل، ۲۱۰ نيالگي له هغه سره پاتې شول، معلوم کړئ چې نوموړي ښوال ټول څو نيالگي درلودل؟

۳- يوه مال دار ۱۲۰۰۰ ميږې درلودې، نوموړي ۹۰۴ ميږې وپلورلې، معلوم کړئ چې څو ميږې ورسره پاتې دي؟

۴- يوه دکان دار په څلورو ورځو کې د ۸۷۶۰۲ افغانيو توکر پلورلی دی، که چېرې په لومړۍ ورځ يې د ۱۰۸۰۰ افغانيو، په دويمه ورځ يې د ۱۶۰۷۰ افغانيو او په دريمه ورځ يې د ۳۸۰۰۰ افغانيو توکر پلورلي وي، د هغه د څلورمې ورځې پلورنه معلومه کړئ؟

۵- يو تن مامور په مياشت کې ۳۴۰۰ افغانۍ معاش اخلي، که چېرې په ۹۰۰ افغانۍ اوړه واخلي، ۲۰۰۰ افغانۍ د کور کرايه ورکړي، څو افغانۍ له هغه سره پاتې کيږي؟

کورنۍ دنده

يوه بزگر په يو کال کې ۵۰۰ منه د غنمو حاصل، ۲۰۰ منه يې د خپل خوراك لپاره وساتل، پاتې څومره غنم بايد وپلوري تر څو خپلې نورې اړتياوې بشپړې کړي؟

پنځم فصل

د عددونو خط

دولسم لوست: د عددونو خط

هدف: زده کوونکي به د عددونو خط وپېژني او په ترتیب سره به عددونه په هغه باندې ولیکلای شي.

فعالیت

۱_ د عددي کارتونو د شکلونو څخه په ګټه اخیستنې سره د لاندې جدول تش ځایونه ډک کړئ.

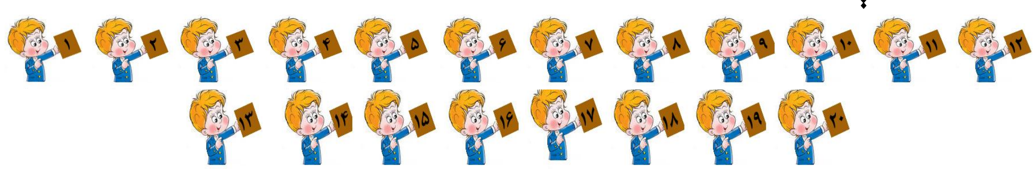

۱		۳			۶				۱۰		۱۲			۱۵			۱۸		

۲_ د پورته ډک شوي جدول څخه په ګټه اخستنې سره د لاندې خط په هغو ټکو باندې چې عدد لیکل شوی نه دی، په ترتیب سره په خپلو کتابچو کې د هغو اړوند عدد ولیکئ.

پاملرنه:

الف: صفر د پیل په نقطه کې قرار لري.

ب: د صفر نقطه د عددي خط د پیل (مبدأ) په نامه یادیږي.

ج: دا ډول خط د عددونو د خط په نامه یادیږي.

د: د ۵، ۶، ۷، ۱، ۴، ۲، ۳، عددونه داسې ترتیب کوو.

۲، ۱، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳

مشق او تمرين

۱- د عددونو يو خط په خپلو کتابچو کې رسم کړئ، د هغه په مخ باندې لس نقطې په مساوي فاصلو سره جلا کړئ، په ترتيب سره عددونه له کيڼ لوري څخه ښي لوري ته وليکئ.

۲- يو زده کوونکی دې د ټولګي مخې ته په قدم وهلو پيل وکړي، نور زده کوونکي دې د هغه قدمونه حساب کړي او د عددونو د خط په مخ باندې دې وښيي.

۳- د ۳، ۵، ۲، ۷، ۶ او ۴ عددونه په ترتيب سره د عددي خط په مخ وليکئ.

۴- د ۹، ۳، ۶، ۲، ۵، ۷، ۱۰، ۸، ۱ او ۴ عددونه په ترتيب سره د کوچنيو عددونو، څخه د لويو عددونو خواته وليکئ.

۵- د لاندې عددونو عددي خط نقطې په نظر کې ونيسئ، عددونه په ترتيب سره د کيڼ لوري څخه ښي لوري ته وليکئ.

کورنۍ دنده

د عددونو خط په خپلو کتابچو کې رسم کړئ، د ۸، ۶، ۷، ۵، ۴، ۲، ۱ او ۳ عددونه په ترتيب سره د عددونو په خط باندې وليکئ .

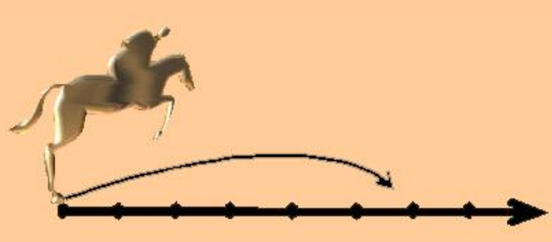

هـدف: زده کـوونکي بـه لـسونو تـه نـژدې عددونـه یعنـې(۱۰ ، ۲۰ ،۳۰ ،۴۰ ، .... تـه نـژدی عددونه) تشخیص کړای شي.

مثال: د ۲۲ عدد د عددونو په خط باندې په لاندې توګه ښودل شوی دی، د ۲۲ عدد کوم یوه لسونو ته نژدې دی؟یعنې۲۰ تـه او کـه ۳۰ تـه نژدې دی؟

د خط په مخ باندې لیدل کیږي چې د ۲۲ عدد د ۲۰ او ۳۰ عـددونو په منځ کې قرار لري، څرنګه چې ۲۲ له ۲۰ څخـه د ۲ واحـدونو پـه اندازه او له ۳۰ څخه د ۸ واحدونو په اندازه فاصله لري، نو ۲۲ د د ۳۰ عدد په نسبت د۲۰ عدد ته نژدې دی، نوموړی ۲۲ د ۲۰ په نـژدې والی کې حساب وو.

فعالیت: آیا د۲۵ عدد ۲۰ ته نژدې دی او که ۳۰ ته؟

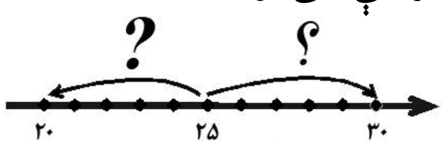

۲۵ د ۲۰ او ۳۰ په منځ کې پروت دی، کله چې داسې پیښه شي، مـوږ وایـو دواړو تـه یو شان فاصله لري.

پوښتنې:

۱- هغه عددونه چې د ۱۰ او ۲۰ په منځ کې قرار لري کوم یـې ۱۰ تـه او کوم یې ۲۰ ته نژدې دی؟ جلا جلا یې ولیکئ او کوم عــدد د۱۰ او ۲۰ په منځ کې پروت دی.

۲- هغه عددونه چې د ۳۰ او ۴۰ په منځ کې پراته دي کوم عددونه چـې ۴۰ ته نژدې دي؟ ویې لیکئ!

کورنۍ دنده

د ۹۳ ، ۹۸، ۹۷، ۹۵ او ۹۱ پــه عــددونو کــې کــوم عددونـه ۹۰ او کــوم عـددونه ۱۰۰ ته نژدې دي جلا، جلا یې ولیکئ.

مشق او تمرین

۱- د عددونو خط ته په پاملرنې سره د حل شوي مثال په توګه لاندې عددونه کوم عددونه ٦٠ او کوم عددونه ٧٠ ته نږدې دي.

مثالونه:

٦١	٦٠	٦٧		٦۴	
٦٩	٧٠	٦٣		٦٦	

۲- د لاندې عددونو خط په نظر کې ونیسئ، کوم عددونه ۴٠ ته او کوم عددونه ۵٠ ته نږدې دي؟

۴۴		۴٨		۴٦	
۴۵		۴۲		۴۴	

۳- هغه عددونه چې ٧٠ ته نږدې دي په خپلو کتابچو کې په ترتیب سره ولیکئ.

--- --- ---

--- --- ---

۴- د ۴٠ او ٦٠ په منځ کې څو عددونه ۵٠ ته نږدې دي؟ په ترتیب سره يې ولیکئ.

کورنی دنده

د ٧٩، ٧۵ او ٧٦ عددونو څخه کوم عددونه او یا او کوم یې اتیا ته نږدې دی؟ په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

څوارلسم لوست

په عددي خط باندې د جمعې عملیه

هدف : زده کوونکی به وکړای شي د جمعې عملیه په عددي خط باندې سرته ورسوي.

د ۱۳=۵+۸ د جمعې عملیه په عددي خط باندې داسې سرته رسوو.

لومړی د لاندې عددي خط په مخ باندې د صفر څخه د ۸ واحدونو په اندازه ښی خوا ته حرکت کوو او په نښه کوو، وروسته له هغه په نښه شوې نقطې څخه د ۵ واحدونو په اندازه ښی خواته حرکت کوو، لیدل کیږي چې د ۱۳ عدد ته رسیږو، دا عدد د ۸ او ۵ عددونو د جمعې حاصل ښیي.

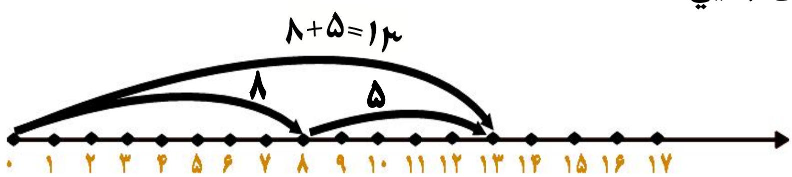

۸+۵=۱۳

فعالیتونه

د لاندې شکلونو له مخې د هر یوه ریاضي افاده ولیکئ او د جمعې عملیه سرته ورسوئ.

___ + ___ = ___

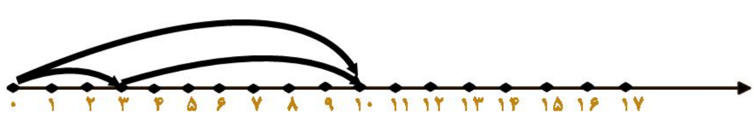

___ + ___ = ___

کورنی دنده

لاندې عملیې د عددونو د خط پر مخ باندې سرته ورسوئ.

۳+۴ = ۷ ۳+۶ =۹

د عددونو په خط باندې د تفریق عملیه

هدف: زده کوونکي به وکړای شي د عددونو په خط باندې د تفریق عملیه سرته ورسوي.

غواړو د عددي خط پر مخ باندې د ۱۱ له عدد څخه د ۶ عدد تفریق کړو. د عددي خط په مخ باندې د صفر له نقطې څخه د ۱۱ واحدو په اندازه ښي خواته حرکت کوو. وروسته د همدغه عددي خط پر مخ باندې د ۱۱ له عدد څخه کیڼې خواته د ۶ واحدو په اندازه شاته ګرځو او حرکت کوو. لیدل کیږي داسې نقطې ته رسیږو چې د ۵ عدد رانښیي. د شکل له مخې معلومیږي چې د ۵ د عدد او د حرکت د لومړنۍ نقطې تر منځ فاصله ۵ واحده دی او په ریاضي کې هغه عملیه داسې لیکو.

۱۱-۶ = ۵

فعالیتونه

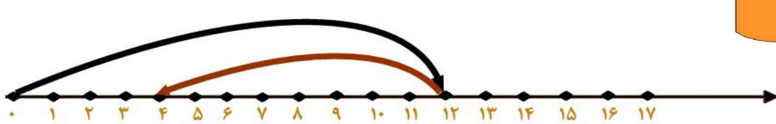

۱۲ - ۸ = ۴

۱- د پورته مثال په پام کې نیولو سره دلاندې شکلو نوله مخې د تشو ځایونو په ډکولو سره عملیې سرته ورسوئ.

☐ - ☐ = ☐

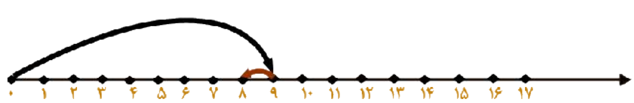

☐ - ☐ = ☐

۲ - د لاندې تفریق عملیې په خپلو کتابچو کې سرته ورسوئ او د عددونو خط پر مخ باندې وښیاست؟

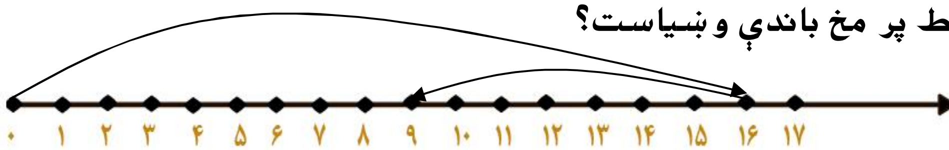

۱۶-۷ =?

۱۴-۸=?

۸-۳=?

کورنۍ دنده

د خط پر مخ باندې د لاندې عددونو د تفریق عملیه سرته ورسوئ.

۷-۴=?

شپږم فصل

ضرب

شپاړسم لوست: د ضرب دعمليې پيژندنه

هدف: زده کوونکي د ضرب عمليه چې د څو مساوي عددونو د جمعې لنډې طريقې په مفهوم وپوهيږي.

فعاليتونه

لاندې شکلونه په نظر کې ونيسئ او په شفاهي توګه ورته ځواب ووایاست:

۱- په دوه ښاخونو باندې دوه، دوه مرغۍ ناستې دي او ټولې څو کيږي؟

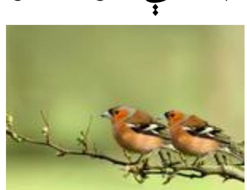

۲- په لاندې تصوير کې څو ګلدانۍ وينئ او په هره ګلدانۍ کې څو ګلان دي؟ ټول څو ګلان کيږي؟

لومړی مثال:

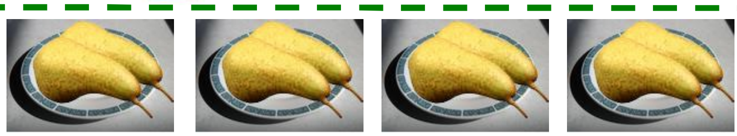

څو قابه وينئ، په هر قاب کې څو دانې ناکه دي او د ټولو ناکو شمېر څو کيږي؟

۲+۲+۲+۲=۸

په پورته عمليه کې د ۲ رقم ۴ واري ليدل کيږي، په دې معنا چې: ۴ واري ۲ د ۸ سره مساوي کيږي او د ضرب په شکل يې داسې ليکو. ۸=۴ × ۲ داسې لوستل کيږي، ۲ضرب په ۴ کې مساوي له ۸ سره کيږي.

دويم مثال: د لاندې عددي خط په مخ باندې د ضرب افاده په پام کې نيسو:

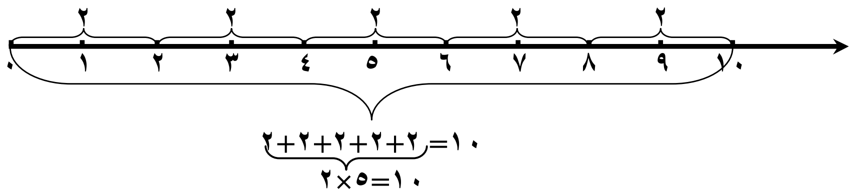

دريم مثال:

شپږ ستوري په څو ګروپونو کې وينئ، ټول څو ستوري کيږي؟

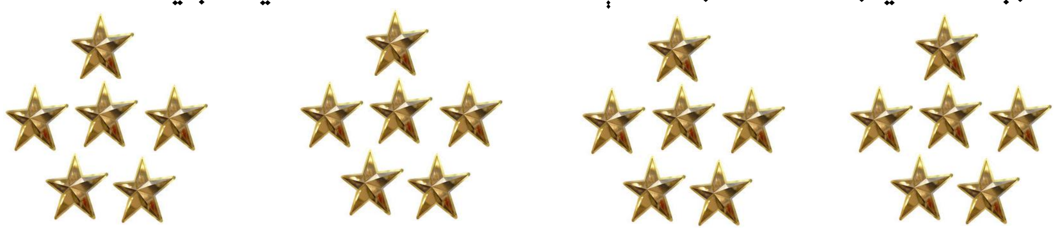

٦+٦+٦+٦=٢۴

هغه د ضرب په شکل داسې ليکو: ٦×۴=٢۴

مشق او تمرين

١- د لاندې شکلونو د جمعې او ضرب افادې وليکئ.

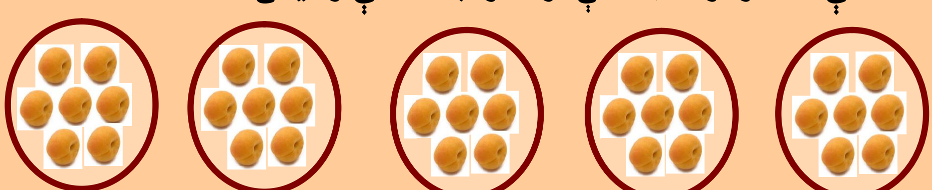

٢- د چاپيريال د موادو په واسطه د ٣×۴ افاده د جمعې په شکل وښياست!

٣- د لاندې عددونو مجموعه د ضرب په شکل په خپلو کتابچو کې وليکئ او حل يې کړئ. ۵+۵+۵+۵+۵+۵+۵+۵

___ × ___ = ___

کورنۍ دنده

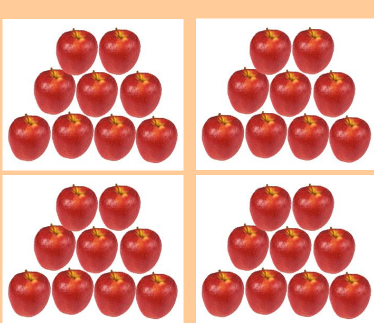

مخامخ شکلونه په نظر کې ونيسئ، د هغو د جمعې او ضرب افادې په خپلو کتابچو کې وليکئ او حل يې کړئ.

___ + ___ + ___ + ___ + ___ + ___ = ___

___ × ___ = ___

اوولسم لوست

دیوه رقمي عدد ضربول په دوه رقمي عددونو کې

هدف هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې یو رقمي عدد په دوه رقمي

تاسو په دویم ټولګي کې د یو رقمي او دوه رقمي عددونو ضرب ولوستل، اوس د لاندې پوهیدو لپاره د ۶۳× ۵ د ضرب حاصل له نظره تیر وو. په دې پوښتنه کې لومړی ۵ د یویزو له رقم یعنې ۳ سره ضربوو چې ۱۵ کیږي، د ۵ رقم د ضرب حاصل د یویزو په مرتبه کې لیکو د لسیزو مرتبه یې چې له ۱ لس څخه عبارت دي د لسیزو د مرتبې دعدد په سر یې یاد داشت کوو. لکه:

$$\begin{array}{r} \overset{①}{6}3 \\ \times\ 5 \\ \hline 5 \end{array}$$

اوس ۵ د لسیزو په مرتبه یعنې ۶ کې ضربوو چې د ضرب حاصل یې ۳۰ کیږي او د حاصل سره (۱) چې یاد داشت شوی دی جمع کوو او په حاصل ضرب کې یې لیکو.

$$\begin{array}{r} \overset{①}{6}3 \\ \times\ 5 \\ \hline 315 \end{array}$$

لاندې عددونه یو له بل سره ضرب کړئ.

۱۵ × ۸ = □	۴۱ × ۸ = □	۲۵ × ۷ = □	۴۴ × ۶ = □
۲۵ × ۹ = □	۳۰ × ۶ = □	۵۳ × ۷ = □	۲۲ × ۶ = □

١- تش ځايونه د ژبني ضرب او د ضرب د معلوم جز څخه په ګټه اخستنې سره په مناسبو عددونو ډك كړئ.

	×	۴	=	١٦		×	٣	=	٢٧		×	٢	=	١٨
۵	×		=	٣۵	۴	×		=	٢۴	٣	×		=	٢۴

٢- د كيڼ لوري د جدول له بشپړولو وروسته د ښي لوري د جدول تش ځايونه په مناسبو عددونو ډك كړئ.

۵	×	۵	=	٢۵
٦	×	۵	=	
٧	×	۵	=	
٨	×	۵	=	
٩	×	۵	=	
١٠	×	۵	=	

۵	×	۵	=	٢۵
۵	×	٦	=	
۵	×	٧	=	
۵	×	٨	=	
۵	×	٩	=	
۵	×	١٠	=	

کورنۍ دنده

له لوبيا، وړو ډبرو او يا د چاپيريال له نورو توكو څخه په ګټه اخيستنې سره د لاندې جدول تش ځايونه په مناسبو عددونو سره ډك كړئ.

×	١	٢	٣	۴	۵	٦	٧	٨	٩	١٠
١										
٢										
٣										
۴										
۵										

اتلسم لوست

د ۶ او ۷ د ژبني ضرب جدول

هدف: زده کوونکي به د ۶ او ۷ ژبني ضرب زده کړي.

پاملرنه و کړئ!

۱	×	۷	=	۷
۲	×	۷	=	۱۴
۳	×	۷	=	۲۱
۴	×	۷	=	۲۸
۵	×	۷	=	۳۵
۶	×	۷	=	۴۲
۷	×	۷	=	۴۹
۸	×	۷	=	۵۶
۹	×	۷	=	۶۳
۱۰	×	۷	=	۷۰

۱	×	۶	=	۶
۲	×	۶	=	۱۲
۳	×	۶	=	۱۸
۴	×	۶	=	۲۴
۵	×	۶	=	۳۰
۶	×	۶	=	۳۶
۷	×	۶	=	۴۲
۸	×	۶	=	۴۸
۹	×	۶	=	۵۴
۱۰	×	۶	=	۶۰

کورنۍ دنده

د جدول له مخې دې د ٦ او ۷ عددنو ژبني ضرب له یاده زده کړي.

مشق او تمرین

۱. د ژبني ضرب څخه په ګټه اخیستنې سره لاندې تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

□ = ۷ × ۴	۲۴ = □ × ۴
۴۹ = □ × ۷	۲۴ = ٦ × □
۳٦ = □ × ٦	۲۸ = ۷ × □
۴۹ = ۷ × □	۳۵ = □ × ۷
۵٦ = □ × ۷	□ = ۵ × ٦
۵۴ = ٦ × □	۴۲ = ٦ × □
□ = ۷ × ۹	۴۸ = □ × ٦
۵۴ = □ × ٦	۵٦ = ۷ × □
٦۳ = ۷ × □	□ = ٦ × ۷
۴۸ = ٦ × □	۳۵ = ۵ × □

کورنۍ دنده

لاندې عددونه ضرب کړئ.

۵ × ۸ = □	۴ × ۹ = □	۳ × ۷ = □
۸ × ۵ = □	۹ × ۴ = □	۷ × ۳ = □

۲- لاندې پوښتنې حل کړئ.

۴ × ۷ = ☐	۳ × ۸ = ☐
۷ × ۴ = ☐	۸ × ۳ = ☐
۵ × ۷ = ☐	۴ × ۸ = ☐
۷ × ۵ = ☐	۸ × ۴ = ☐
٦ × ۷ = ☐	۵ × ۸ = ☐
۷ × ٦ = ☐	۸ × ۵ = ☐

۳- لاندې پوښتنې حل کړئ.

۶۴ × ۷ = ☐	۳۲ × ۶ = ☐
۷۶ × ۷ = ☐	۴۶ × ۶ = ☐

کورنۍ دنده

د ۸ او ۷ ژبنې ضرب جدول په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

نولسم لوست

د ۹،۸ او ۱۰ عددونو د ژبني ضرب جدولونه

هدف : زده کوونکي به د ۸ ، ۹ او ۱۰ عددونو په ژبني ضرب پوه شي او په ورځني ژوند کې ورڅخه ګټه واخلي.

د ژبني ضرب لاندې هريوه جدول ته پاملرنه وکړئ.

۱	×	۸	=	۸
۲	×	۸	=	۱۶
۳	×	۸	=	۲۴
۴	×	۸	=	۳۲
۵	×	۸	=	۴۰
۶	×	۸	=	۴۸
۷	×	۸	=	۵۶
۸	×	۸	=	۶۴
۹	×	۸	=	۷۲
۱۰	×	۸	=	۸۰

۱	×	۹	=	۹
۲	×	۹	=	۱۸
۳	×	۹	=	۲۷
۴	×	۹	=	۳۶
۵	×	۹	=	۴۵
۶	×	۹	=	۵۴
۷	×	۹	=	۶۳
۸	×	۹	=	۷۲
۹	×	۹	=	۸۱
۱۰	×	۹	=	۹۰

۱	×	۱۰	=	۱۰
۲	×	۱۰	=	۲۰
۳	×	۱۰	=	۳۰
۴	×	۱۰	=	۴۰
۵	×	۱۰	=	۵۰
۶	×	۱۰	=	۶۰
۷	×	۱۰	=	۷۰
۸	×	۱۰	=	۸۰
۹	×	۱۰	=	۹۰
۱۰	×	۱۰	=	۱۰۰

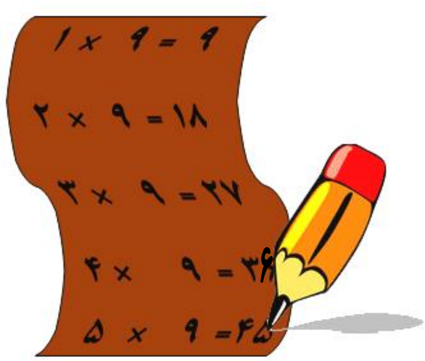

زده کوونکي دې د ۸ او ۹ ژبني ضرب د کاغذ په ټوټو باندې وليکي او ياد دې کړي.

مشق او تمرین

۱- د ۸ ژبني ضرب څخه په ګټه اخستنې سره لاندې تش ځایونه ډک کړئ.

۸			۲۴				۵۶		۸۰

۲- د ۹ او ۷ د ژبني ضرب په نظر کې نیولو سره لاندې تش ځایونه ډک کړئ.

۹	۱۸		۳۶					۸۱	

۷		۲۱			۴۲			۶۳	

۳- په یوه بڼ کې ۸ هلکان د مڼو په ټولولو بوخت دي، که چېرې هر هلك ۷ دانې مڼې ټولې کړې وي، معلوم کړئ چې ټولې یې څو مڼې ټولې کړې دي.

یادونه: لاندې مثال په پام کې ونیسئ.

۳×۸=۲۴ یا ۸×۳=۲۴

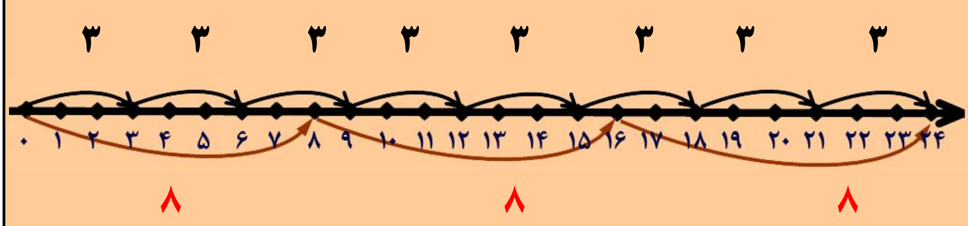

د پورته مثال سره سم لاندې پوښتنې په عددي خط باندې حل کړئ.

الف: ۲×۹=۱۸ ۹×۲=۱۸

ب: ٦×۴=۲۴ ۴×٦=۲۴

لاندې پوښتنې د حل شوي مثال په ډول حل کړئ.

۱ مثال:

$$\begin{array}{r} ۴۷ \\ \times\quad ۸ \\ \hline ۳۷۶ \end{array} \qquad \begin{array}{r} ۱۲۸ \\ \times\quad ۹ \\ \hline ۱۱۵۲ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۱۱۴ \\ \times\quad ۷ \\ \hline \square \end{array} \qquad \begin{array}{r} ۲۴ \\ \times\quad ۹ \\ \hline \square \end{array} \qquad \begin{array}{r} ۳۸ \\ \times\quad ۸ \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۱۷۸ \\ \times\quad ۹ \\ \hline \square \end{array} \qquad \begin{array}{r} ۹۸ \\ \times\quad ۷ \\ \hline \square \end{array} \qquad \begin{array}{r} ۲۸۹ \\ \times\quad ۸ \\ \hline \square \end{array}$$

۲- د لاندې شکل په پام کې نیولو سره د ضرب ریاضیکي افادې ولیکئ.

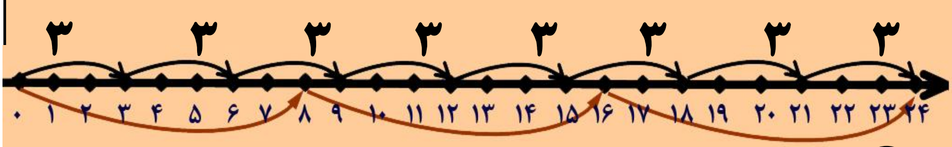

کورنۍ دنده

تول زده کوونکي دې د ۸، ۹ او ۱۰ ژبني ضرب له یاده زده کړي او په خپلو کتابچوکې دې ولیکي.

شلم لوست

د (۱ - ۱۰) پوري د ژبني ضرب له جدول څخه د کار اخستلو طریقه

هدف: زده کوونکي د ژبني ضرب جدول وپیژني او له هغه څخه ګټه واخستلای شي.

لاندي د ژبني ضرب جدول ته پاملرنه وکړئ:

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۲	۲	۴	۶	۸	۱۰	۱۲	۱۴	۱۶	۱۸	۲۰
۳	۳	۶	۹	۱۲	۱۵	۱۸	۲۱	۲۴	۲۷	۳۰
۴	۴	۸	۱۲	۱۶	۲۰	۲۴	۲۸	۳۲	۳۶	۴۰
۵	۵	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵	۳۰	۳۵	۴۰	۴۵	۵۰
۶	۶	۱۲	۱۸	۲۴	۳۰	۳۶	۴۲	۴۸	۵۴	۶۰
۷	۷	۱۴	۲۱	۲۸	۳۵	۴۲	۴۹	۵۶	۶۳	۷۰
۸	۸	۱۶	۲۴	۳۲	۴۰	۴۸	۵۶	۶۴	۷۲	۸۰
۹	۹	۱۸	۲۷	۳۶	۴۵	۵۴	۶۳	۷۲	۸۱	۹۰
۱۰	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۹۰	۱۰۰

د جدول نه د کار اخېستنې طریقه:

د ۵ × ۴د ضرب د پیدا کولو له پاره د ښي لاس یوې ګوتې ته د لومړۍ لیکې د ۴ له عدد څخه کښته خواته حرکت ورکړئ اود کیڼ لاس یوې ګوتې ته د لومړۍ ستنې (ستون) د ۵ له عدد څخه ښۍ خواته حرکت ورکړئ، په نتیجه کې دواړه ګوتې په یوه عدد باندې سره یو ځای کیږي، کله چې عدد ولولئ لیدل کیږي چې د ۲۰ عدد دی چې د ۵ × ۴ د عملیې د ضرب حاصل دی. یعنې: ۲۰ = ۵ × ۴

پوښتنې:

۱- د جدول څخه په ګټې اخېستو سره ځوابونه په خپلو کتابچو کې په تشو ځايونو کې وليکئ.

۱۰×۱= ☐	۵×٦= ☐
٦×۸= ☐	۷×۸= ☐
۴×۸= ☐	۹×٦= ☐

۲- لاندې عددونه يو له بله سره ضرب کړئ او ځوابونه يې د ژبني ضرب په جدول کې پيدا کړئ.

۷	۸	۹	۵	٦	۴
× ٦	× ۸	× ٦	× ۷	× ۸	× ۵
☐	☐	☐	☐	☐	☐

۳- په متناوب ډول، اته، اته وشميرئ او تش ځايونه پرې ډک کړئ.

۸			۳۲			۵٦		۷۲	

۴- د ژبني ضرب څخه په ګټې اخستنې سره لاندې تش ځايونه په مناسبو عددونو ډک کړئ.

☐	۹	۹	☐	☐
× ٦	× ☐	× ٦	× ۹	× ۰
۰	۴۵		۷۲	۰

۷	٦	۸	۸
× ☐	× ☐	× ☐	× ☐
۰	۵۴	۸	۰

۵- په ۸ ، ٦ او ۴ عددونو كې ډير لوى عدد لـه ډيـر كـوچني عـدد سـره ضرب او د ضرب حاصل يې پيدا كړئ.

۶- لطيفې ۹ قطي تباشير راواخيستل كه چېرې په هرې قطي كې ۸ قلمـه تباشير وي معلوم يې كړئ چې لطيفې څو قلمه تباشير اخيستلي دي؟

۷- د ژبني ضرب د جدول په مرسته لاندې جدول ډك كړئ.

×	۸	۷	۹	۵	٦
۸					
۷					
۹					

كورنۍ دنده

زده كوونكي دې لاندې پوښتنې حل كړي.

۲۲ × ۹	۱۵ × ۸	۱۴ × ۷
□	□	□

یوویشتم لوست

د ضرب په عملیه کې د بدلون خاصیت

هدف: زده کوونکي به د ضرب په عملیه کې د بدلون په خاصیت پوه او په ضرب کې به د بدلون خاصیت سر ته ورسوي.

مثال: تاسو پوهېږئ چې : ٦+٦+٦+٦+٦=٣٠

یا:

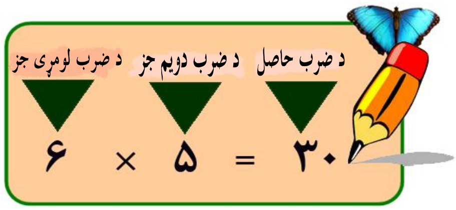

اوس غواړو چې د ۵ عدد ٦ واري جمع کړو.

۵+۵+۵+۵+۵+۵=۳۰

یا:

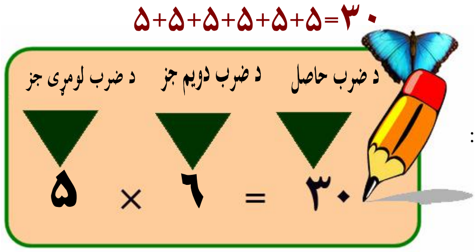

د دوو پورتنیو افادو له پرتله کولو څخه دا نتیجه اخستل کېږي چې د ضرب د اجزاوو د ځایونو په بدلون سره د ضرب حاصل بدلون نه کوي. یعنې:

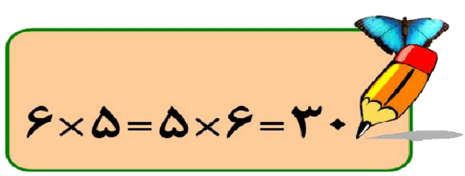

فعالیت

۱- د ۵٦= [ ] ×۷ افاده په نظر کې و نیسئ.

الف: د ضرب کوم جز نا معلوم دی؟ - - - - - - -

ب: د ۷ عدد د ضرب کوم جز دی؟ - - - - - - -

ج: د ۵٦ عدد په څه نامه یادیږي؟ - - - - - - -

د: نامعلوم جز یا تش ځای په یوه مناسب عدد سره ډک کړئ.

۲- د ۵٦ =۷× [ ] په افاده کې .

الف:د ضرب کوم جز نامعلوم دی؟ - - - - - - -

ب: نامعلوم جز یا تش ځای په یوه مناسب عدد سره ډک کړئ.

ج: د (۱) او (۲) پوښتنو افادې یو له بله سره پرتله کړئ او وواياست چې څه توپير لري؟

د: کومه پایله چې د (۱) او (۲) پوښتنو له پرتله کولو څخه لاس ته راغلې په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

کورنۍ دنده

د نمونې په ډول خالي ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

نمونه:

۴۲ = ۷ × ۶ = ۶ × ۷

۵۴ = ۶ × [ ] = [ ] × ۶

۵۶ = ۷ × [ ] = ۸ × ۷

۱- د کیڼ لوري د ضرب څخه په ګټې اخستنې سره د ښي لوري د ضرب تش ځایونه بشپړ کړئ.

۷ × □ = ۴۲	۶ × ۷ = □
□ × ۹ = ۶۳	۹ × ۷ = □
۸ × □ = ۲۴	۳ × ۸ = □
□ × ۶ = ۲۴	۶ × ۴ = □
۳ × □ = ۲۱	۷ × □ = ۲۱

۲- په لاندې پوښتنو کې تش ځایونه ډک کړئ.

الف: □ × ۴ = ۴

ب: ۶ × □ = ۰

ج: ۷ × □ = ۷

۳- لاندې جدولونه بشپړ کړئ.

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۰			۳۰			۶۰			۹۰	

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۷	۷			۲۸			۴۹			

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۸		۱۶			۴۰		۵۶		۷۲	

په لاندې تشو ځایونو کې داسې عددونه ولیکئ چې د ضرب حاصل یې بدلون ونکړي.

□ × ۴ = ۴ × ۷ = □

۸ × ۴ = □ × ۸ = □

دوه ويشتم لوست

په ۱، ۱۰ او ۱۰۰ کې د يوه عدد ضربول

هدف: زده کوونکي به په ۱ ، ۱۰ او ۱۰۰ کې د يوه عدد ضربول د يوي آساني طريقی په توګه وپيژني.

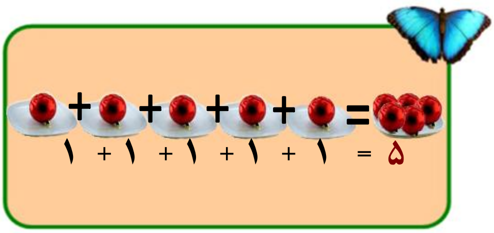

په لنډ ډول داسې ليکل کيږي.

$$۱ \times ۵ = ۵$$

کولای شو چې د ضرب عمليه په لاندې ډول هم وښيو.

په پورته شکل کې ۵ داني منې يو وارې وينو نو د ضرب عمليه يې داسې ليکو.

$$۱ \times ۵ = ۵$$

له پورته دوو عمليو څخه دا نتيجه لاس ته راځي، که چيرې (۱) په هر عدد کې او يا هر عدد په (۱) کې ضرب شي د ضرب حاصل يې په خپله هم هغه عدد دی ، نو ليکلی شو چې:

$$۱ \times ۸ = ۸$$

$$۸ \times ۱ = ۸$$

$$۴ \times ۱ = ۴$$

$$۱ \times ۴ = ۴$$

$$۶۴ \times ۱ = ۶۴$$

$$۱ \times ۶۴ = ۶۴$$

فعالیت

په تشو ځایونوکې د حل شوي مثال په ډول مناسب عددونه ولیکئ.

مثال : ۱ × ۹ = ۹

۱ × ۱ = □	۱ × ۷۱ = □	۱ × ۱۸۲ = □
□ × ۱ = ۱۲۷۸	□ × ۲۵۴ = ۲۵۴	□ × ۴۲۰ = ۴۲۰
۲۷۸۱ × ۱ = □	۱۹۴ × ۱ = □	۳۰۷ × □ = ۳۰۷
۱ × □ = ۲۷۶۴	۷۰۰۲ × ۱ = □	۴۰۰۵ × □ = ۴۰۰۵
۶۰۱ × ۱ = □	۷۶۴۰ × □ = ۷۶۴۰	□ × ۲۶۵ = ۲۶۵

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د لاندې عددونو د ضرب حاصل په لاس راوړي.

۱ × ۷۴۰ = ?　　　۱۸۴ × ۱ = ?　　　٦۱ × ۱ = ?

د ۱۰ ضربول په یوه عدد کې:

۱ مثال: ۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰ =۵۰

تاسو پوهیږئ چې:

۱۰ پنځه واري جمع شوي دي.

۱۰×۵ =۵۰

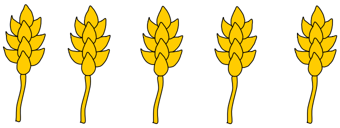

۲ مثال : ۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰=۷۰

۱۰ اووه واري جمع شوي دي .

۱۰×۷=۷۰

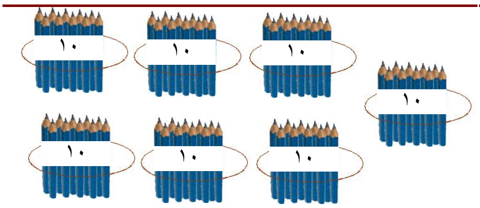

له پورته شکلونو او عملیو څخه معلومیږي، کـه چیرې ۱۰ پـه هـر عدد کې ضرب شي او یا هر عدد په ۱۰ کې ضرب شـي، لـومړی یـو په هم هغه عدد کې ضربوو بیـا د ضـرب د حاصـل ښـی خواتـه یـو صفر لیکو یا په لنډ ډول د هم هغه عدد ښی خواته یو صفر ږدو او د ضرب د حاصل په ځای کې یې لیکو.

فعالیت: لاندې پوښتنې حل کړئ.

- ۱۰×۷۶۸=
- ۱۰×۱۳۴=
- ۱۰×۹=
- ۲۳۵۶×۱۰=
- ۷۲۱×۱۰=
- ۸×۱۰=

کورنۍ دنده

په یو رقمي عددونو کې د (۱) عدد ضرب او په یو رقمي عددونو کې د (۱۰) عدد ضرب د لاندې جدول په خالي ځایونو کې ولیکئ او نتیجه یې ولیکئ چې یو له بل څخه څه توپیر لري.

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱			۳		۵			۸	
۱۰			۳۰		۵۰			۸۰	

په يوه عددکې د ۱۰۰ ضربول:

لومړی مثال:

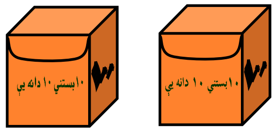

۱۰۰ + ۱۰۰ = ۲۰۰

دوه ځلې ۱۰۰ ليدل کيږي. ۲۰۰=۲×۱۰۰

دويم مثال:

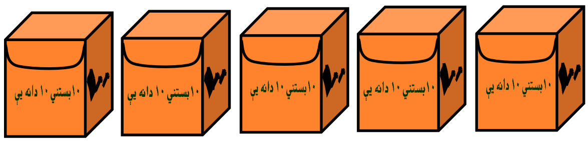

۱۰۰+۱۰۰+۱۰۰+۱۰۰+۱۰۰ =۵۰۰

۱۰۰×۵=۵۰۰

د پورتنيو عمليو او شکلونو څخه نتيجه لاس ته را ځي، که چېرې ۱۰۰ په يوه عدد کې يا يو عدد په ۱۰۰ کې ضرب شي، کولی شو عدد د ضرب د حاصل په ځای کې وليکو او ښي خواته يې دوه صفرونه کيږدو.

فعالیت

دلاندې عمليو د ضرب حاصل پيدا کړئ.

۶ × ۱۰۰ = ?

۶۷ × ۱۰۰ = ?

۲۱۳ × ۱۰۰ = ?

۴۷ × ۱۰۰ = ?

۱۶ × ۱۰۰ = ?

کورنی دنده

زده کوونکي دې لاندې پوښتنې حل کړي:

۱۰۰×۳ ۱۰۰×۴ ۱۰۰×۵

لاندې پوښتنې د حل شوو مثالون په څير په خپلـو کتـابچو کـې حل کړئ.

مثالونه

۱۰۰×۱۰=۱۰۰۰

۱۰۰×۲=۲۰۰

۱:-

۱۱۰۰	=	۱۱	×	
۲۵۰۰	=		×	۱۰۰
۲۰۰۰	=	۲۰	×	
۲۰۰۰	=	۱۰۰	×	

۴۰۰	=		×	۱۰۰
۶۰۰	=	۶	×	
۹۰۰	=		×	۱۰۰
۹۰۰	=		×	۹

۲-يو سړي يوکارتن منې پـه ۱۰۰ افغـانۍ وپلـورلې، د ۸ کـارتنو قيمت ملعوم کړی.

۲-که يو کس په يوه ورځ ۲۵۰ افغانۍ اجوره واخلي، د ۱۰۰ ورځو اجوره يې څو افغانۍ کيږي؟

کورنۍ دنده

که چېرې په يوه کارتن کې ۱۰۰ پاکتـه چاکلېـټ وي، معلـوم يـې کړئ چې په ۷ کارتنوکې به څو پاکته چاکلېټ موجود وي؟

مشق او تمرین

۱ – لاندې عددونه یو له بله سره ضرب کړئ.

۱۰۰ × ۸۴	۱۰ × ۸۲	۱۰۰ × ۸٦
۱۰۰ × ۷٦۰	۱۰۰ × ۸۹۰	۱۰۰ × ۲۴۰
۷۴۰ × ۱۰۰	۱۰ × ٦۰۴	٦۰۴ × ۱۰

۲ – یوه هټیوال په یوه ورځ کې ۱۰۰ متره ټوکر وپلورل، که چېرې د یو متر ټوکر بیه ۱۸ افغانۍ وي، معلوم یې کړئ چې څو افغانۍ یې په لاس راوړې دي.

۳ – که چېرې یوې کورنۍ په یوه میاشت کې د ۱۰۰ افغانیو بوره اخیستې وي، معلوم یې کړئ چې نوموړې کورنۍ به په ۱۲ میاشتو کې د څو افغانیو بوره راواخلي؟

کورنۍ دنده

د ۷۰، ۸۴، ۹۳، ۹۰ او ۳۵ عددونه د (۱۰) او (۱۰۰) عدد ونوکې ضرب کړئ، د ۱۰ او ۱۰۰ د ضرب حاصل یې یو له بله سره پر تله او نتیجې یې ولیکئ.

اووم فصل
داندازه کولو واحدات

در ویشتم لوست: د اوږدوالي د اندازه کولو واحد (متر)

هدف: زده کوونکي به متر داوږدوالي د واحد په توګه وپیژني او له هغه څخه به په ورځني ژوند کې کار واخستلی شي.

فهیمې خپلې خورته ولیکل چې زه د کړکۍ یوې پردې ته اړتیا لرم، مهرباني وکړه داسې یوه پرده راولیږه چې جګوالي یې ۱۰ لوېشتې او سور یې ۱۲ لوېشتې وي. د فهیمې خور ښارته ولاړه د خپلې خور له هدایت سره سم یې ټوکر واخیسته پرده یې ور څخه و ګنډله او ور ویې لیږله. کله چې فهیمې پرده په کړکۍ باندې را وځړوله ډېره خواشینې شوه، د هغې د خواشینتیا علت څه وي؟

څرنګه چې لویشتې یوله بله سره توپیر لري او پرده یې د اړتیا سره سمه نه وه لنډه شوه اوس تاسو ووایاست چې څه باید وکړو.

څرنګه چې د نړۍ ټول خلک د دغه ډول ستونزو سره مخامخ اولاس په ګرېوان وو، نو د نړۍ پوهانو او علماؤ د اوږدوالي واحد چې متر بلل کیږي ومانه چې نن د اوږدوالي له همدې واحدڅخه کار اخستل کیږي.

فعالیتونه: ښوونکی دې دوه تنه زده کوونکي دټولګي مخې ته را وغواړي او یو د بل په واسطه دې دهغوی قدونه اندازه کړي.

پوښتنې:

۱- د خپل ټولګي اوږدوالی او سور د متر په واسطه اندازه کړئ
۲- ستاسو په ډله کې د کوم یوه د قد اوږدوالی له یو متر څخه زیات دی؟
۳- ستاسو په ډله کې د کوم یوه غړي د قد اوږدوالی له یوه متر څخه کم دی؟
۴- ستاسو د ټولګي اوږدوالی د هغه له سور څخه څومره زیات دی؟
۵- ستاسو د میز اوږدوالی له یوه متر څخه زیات دی او که کم؟
۶- ستاسو د میز سور له یوه متر څخه څولوېشتې کم دی؟

کورنۍ دنده

د خپل کور د یوې کوټې اوږدوالی او سور د متر په واسطه اندازه کړئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

څلورویشتم لوست

سانتي متر

هدف: زده‌کوونکي به سانتی متر د متر د جزء (د یوه متر دسلمې برخې) په توګه وپیژني او په ورځني ژوند کې به له هغه څخه کار واخلي.

تاسو به لیدلي وي چې ټوکر پلورونکي د ټوکر د اخیستلو او پلورلو لپاره د یوې فلزي ټوټې څخه کار اخلي، ترکاڼان، معماران او مهندسان د شیانو د اوږد والي د اندازه کولو لپاره د متر له فیتو څخه کار اخلي ښاغلی ښوونکی دې په ټولګې د تختې په مخ باندې دیوه متر په اندازه یو خط رسم کړي او د زده‌کوونکو پام دې ورته را وګرځوي، بیادې زده‌کوونکو ته دنده ورکړي، هغه متر چې له لرګي، لښتې یا تار څخه یې جوړ کړی دی، څرنګه ورڅخه کار اخلي؟ تر څو د ټولګي او میز اوږدوالی او سور اندازه کړي. په ځینو حالاتو کې به ووینئ چې د میز اوږدوالی او سور له متر څخه زیات یا کم دی، په دې صورت کې اړتیا پیداکیږي چې د اوږدوالي کوچنی واحد هم وپیژنو، نو که چېرې یو متر په سلو مساوي برخو جلا کړو هرې برخې ته یې یو سانتي متر وایي. تاسو کولی شئ سانتي متر د خپل خط کش په لیدو سره وپېژنئ.

۱۰۰ سانتي متره = ۱متر

=

پوښتنې:

۱- ستاسو خط کش څو سانتي متره دی؟

۲- ۱۰۰ سانتي متره څو متره کيږي؟

۳- د خپل کتاب اوږدوالی او سور اندازه کړئ.

۴- که چېري ستاسو د مېز اوږدوالی له يوه متر څخه زيات او له دو و مترو څخه لږ وي، د اندازه کولو د کوم واحد څخه کار اخلئ؟

۵- د ا ب ، ب ج ،او ا ج د قطعه خطونو اوږدوالی اندازه کړئ او ووایاست چې هر يو څو سانتي متره دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د ۵ سانتي مترو، ۱۰ سانتي مترو او ۲۰ سانتي مترو په اندازه قطعه خطونه په خپلو کتابچو کې رسم کړي.

پنځه و يشتم لوست

د يسي متر

هدف: زده کوونکي به وکولی شي چې د يسي متر د متر د جزء په توګه وپيژنی او د اړتيا په وخت کې کار ور څخه واخلي.

فعاليتونه

له خپل خط کش څخه په کار اخيستنی سره لاندې فعاليتونه سرته ورسوئ.

۱- ستاسو خط کش څو سانتي مترو دی؟

۲- د ۱۰ سانتي مترو په اندازه يو قطعه خط رسم کړئ.

۳- د يوې لښتې يا د کاغذ له ترېشې څخه د ۱۰ سانتيم ترو په اندازه جلا کړئ.

۴- د جلا شوې لښتې يا د کاغذ د ترېشې په واسطه يو متر واټن اندازه کړئ.

۵- و واياست ستاسو د جلا شوې برخې څو لښتې يو متر کيږي؟

هغو زده‌کوونکو چې په دقيقه توګه يې کار سرته رسولی دی ښايې ووايي چې ۱۰ لښتې يا ۱۰ ترېشې يو متر کيږي، هغه دې تشويق شي او پوښتنې دې ورڅخه وشي.

په تاسوکې څوك ويلی شي چې دغه د ۱۰ سانتي مترو لښته په بل څه نامه ياديږي؟

بايد وپوهيږئ چې دا د ۱۰ سانتي مترو واټن يو ديسي متر بلل کيږي.

نو ويلی شو:

۱۰ ديسې متره = يو متر ۱۰ سانتې متره = ۱ ديسې متر

پوښتنې:

۱- ۴ متره څو ديسې متره کيږي؟

۲- د کريم د قد اوږدوالی ۱۳۰ سانتي متره دی، د کريم د قد اوږدوالی په ديسي متر سره معلوم کړئ؟

۳- و واياست چې ۱۲۵ سانتي متره څو ديسي متره او څوسانتي متره کيږي؟

کورنۍ دنده

د يو ديسي متر جلا شوي لښتې څخه کار واخلئ د خپل کور د يوه وره سور اندازه کړئ او وواياست چې څو ديسي متره او څو سانتي متره کيږي؟

شپږ و یشتم لوست

ملي متر

هدف: زده کوونکي به وکولی شي چې ملي متر و پېژني او د اوږدوالي د اندازه کولو د کوچني واحد په توګه ور څخه کار واخلي.

فعالیتونه

لاندې شکل ته پاملرنه وکړئ.

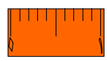

دا شکل د یوه سانتي متر واټن (فاصله) راښیي چې په لسو مساوي برخو ویشل شوی دی.

هرې برخې ته یې یو ملي متر وایي په دې صورت کې.

O ملي متره = ۱ سانتي متر کیږي

لومړی مثال: ۲ سانتي متره څو ملي متره کیږي ؟

حل: پوهیږو چې یو سانتي متر له لسو ملي مترو سره مساوي دی، نو ۲ سانتي متره مساوي کیږي له.

۲۰ ملي متره = ۱۰ ملي متره + ۱۰ ملي متره

یا ۲۰ ملي متره = ۲×۱۰ ملي متره

دویم مثال: غواړو چې د لاندې قطعه خط اوږدوالی د خط کش په واسطه اندازه کړو.

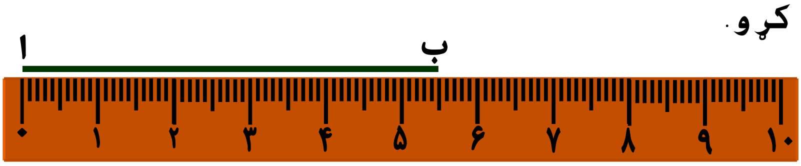

د خط کش صفر د (ا) له ټکي سره سمږدو لیدل کیږي چې د هغه د (ب) ټکی د ۵ سانتي مترو څخه ۵ ملي متره زیات دی، نو وایو چې ددې قطعه خط اوږدوالی ۵ سانتي متره او ۵ ملي متره دی.

په عمومي توګه لیکلی شو چې:

١٠ دیسي متره = ١ متر

١٠٠ سانتي متره = ١ متر

١٠٠٠ ملي متره = ١ متر

١٠ سانتي متره = ١ دیسي متر

١٠ ملي متره = ١ سانتي متر

پوښتنې:

د حل شوي مثال څخه په ګټې اخیستنې سره لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل کړئ.

١. ۴ سانتي متره څو ملي متره کیږي؟

٢. ٦ سانتي متره څوملي متره کیږي؟

٣. د خپل خط کش څخه په ګټې اخیستنې سره لاندې قطعه خطونه اندازه کړئ او وواياست چې هر یو څو سانتي متره او څو ملي متره کیږي؟

۴. د ۵ سانتي مترو او ۵ ملي مترو په اندازه یو قطعه خط رسم کړئ

۵. یو قطعه خط رسم کړئ چې له ۵ سانتي مترو څخه ٢ ملي متره کم وي.

کورنی دنده

٣ سانتي متره څو ملي متره کیږي؟

۵ سانتي متره څو ملي متره کیږي؟

۴ دیسي متره څو سانتي متره او څو ملي متره کیږي؟

اووه ویشتم لوست

کیلو متر

هدف: زده کوونکي به وکولی شي چې د متر څخه لوی واحد، (کیلو متر)وپیژني.

حامد له خپل پلار څخه پوښتنه وکړه، پلار جانه کوچني واټنونه(فاصلې) مو ددیسي متر، سانتي متر، ملي متر او متر په واسطه اندازه کړل، د دوو ښارونو تر منځ واټن په څه شي سره اندازه کولای شو؟ پلار یې ځواب ورکړ، زویه، لوی واټنونه لکه: د ښارونو او هیوادونو تر منځ واټنونه د کیلو متر په واسطه اندازه کیږي.

حامد پوښتنه وکړه کیلو متر څه شی دی؟ پلار یې ځواب ورکړ، زر (۱۰۰۰) متر واټن ته یو کیلو متر وایي. یعنې: ۱۰۰۰ متره = ۱کیلومتر

مثال: که چیرې د دوو ښارونو ترمنځ واټن ٦ کیلو متره وي، نوموړی واټن په متر سره حساب کړئ.

۶۰۰۰ متره = ۱۰۰۰ متر + ۱۰۰۰ متر + ۱۰۰۰ متر + ۱۰۰۰ متر+ ۱۰۰۰متر+۱۰۰۰متر

۶۰۰۰ متر = ٦×۱۰۰۰

په پورته مثال کې سربېره پر دې چې د متر او کیلو متر ترمنځ په رابطه پوه شوو، که چیرې یو عدد په ۱۰۰۰ کې ضرب شي کولی شو د ضرب په حاصل کې د هم هغه عدد ښی خوا ته درې صفرونه ولیکو.

۱. ۴ کیلو متره له څو مترو سره مساوي کیږي؟
۲. ۷ کیلو متره له څو مترو سره مساوي کیږي؟
۳. ۲کیلو متره څو متره کیږي؟

کورنی

۱- د کابل او هرات ترمنځ واټن ۱۰۹۳ کیلومتره دی، که چیرې د کابل او قندهار ترمنځ واټن ۵۰۵ کیلومتره وي، د قندهار او هرات ترمنځ واټن معلوم کړئ.

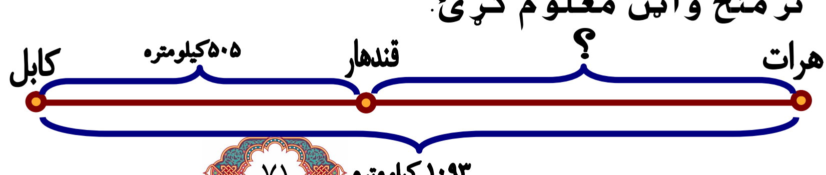

اتم فصل
هندسه

اته و یشتم لوست: نقطه، قطعه خط، نیم خط او مستقیم خط

هدف: زده‌کوونکي به نقطه، قطعه خط، نیم خط(شعاع) او مستقیم خط وپیژني او یو له بله سره یې توپیر وکړای شي.

فعالیتونه

تا سو لاندې هندسي شکلونو او نومونو ته پاملرنه، وکړئ. او له هر یوه سره چې بلدتیا لرئ، نوم یې واخلئ او رسم یې کړئ.

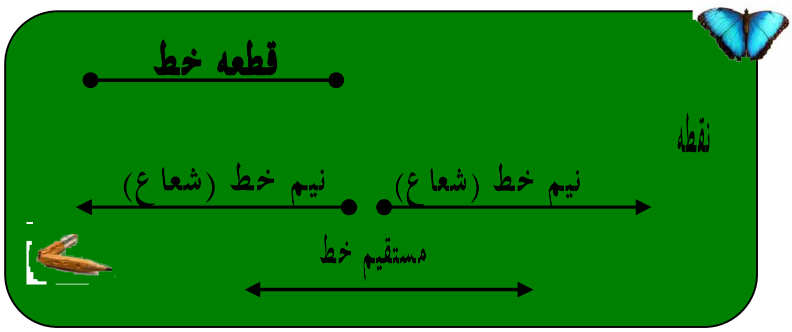

پورتني شکلونه په نظر کې ونیسئ او لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

١- دا (.) نښه چې د پنسل د څوکې په واسطه د کاغذ د پاڼې په مخ اېښودل شوې ده څه نومیږي؟

٢- د (ا●———●ب) شکل دڅه په نامه یا دیږي؟

٣- که چیرې د خپل پنسل څوکه په کاغذ باندې کیږدو او په مستقیم ډول حرکت ورکړو، څه شی لاس ته راځي؟

۴- په لاندې شکلونو کې څو قطعه خطونه وجود لري؟

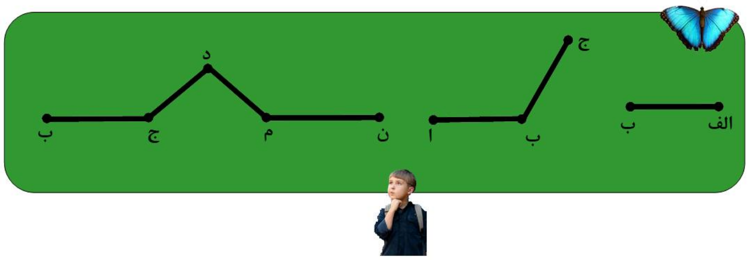

۵- که چیرې د (ا ب) قطعه خط تر ښی او کینې خواته امتداد ورکړو، کوم هندسي شکل لاس ته راځي.

۶- که چېرې د (ب) له نقطې څخه ښی خوا ته یو مستقیم خط رسم او ادامه ورکړو، کوم شکل لاس ته راځي؟ رسم یې کړئ.

کورنی دنده

- زده کوونکي دې لاندې شکلونه په خپلو کتابچو کې رسم کړي او دهغو نومونه دې ولیکي.

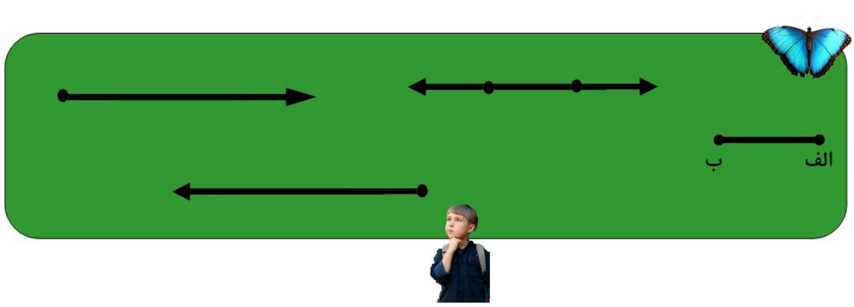

- د کاغذ پرمخ دوه نقطې وټاکئ او بیا یې په مستقیمه توګه یو له بل سره ونښلوئ، په دواړو نقطو باندې نومونه کیږدی. یعنی ا، ب، وواياست چې دا خط په څه نامه یادیږي؟

پوښتنې:

۱- لـه دې شـکلونو څخـه کـوم يـو يـې مـستقيم خـط، کـوم يـو يـې نـيم خط(شعاع) او کوم يو يې قطعه خط دی؟

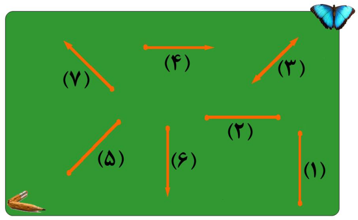

د لومړي پوښتنې شکلونه په نظر کې ونيسئ، د شکلونو له مخې لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

الف: آيا يو مستقيم خط او يوه شعاع يوله بله توپير لري؟

ب: يوه شعاع او يو قطعه خط يو له بل سره څه توپير لري؟

ج: يو قطعه خط او يو مستقيم خط يو له بل سره څه توپير لري؟

۲- په لاندې شکل کې څو مستقيم خطونه او څو قطعه خطونه دي؟

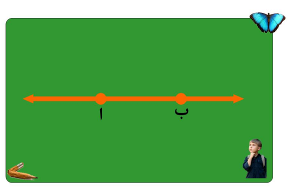

کورنی دنده

په لاندې شکل کې څو قطعه خطونه ليدلی شئ؟ د دوو نقطو په واسطه يې وښياست.

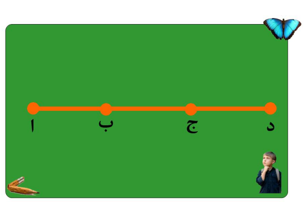

نهه ویشتم لوست

د خط ډولونه

هدف: زده کوونکي به مستقیم، منکسر او منحني خطونه وپېژني او یو له بل سره يې توپير وکړای شي.

فعالیتونه

د چو کاټ د شکلونو نمونه ولولئ او په خپلو کتابچو کې يې رسم کړئ.

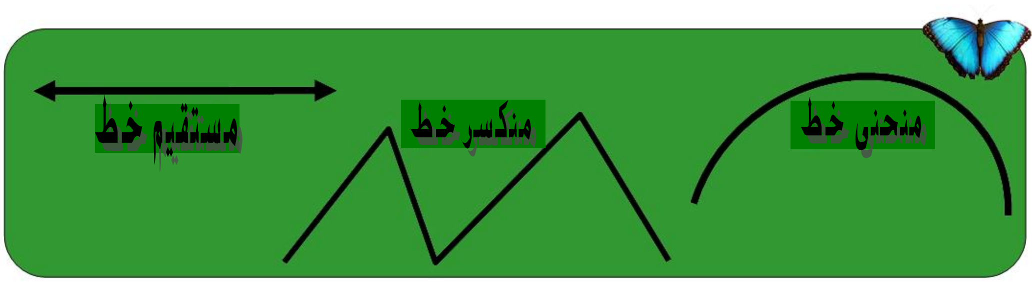

لاندې پوښتنو ته ځوابونه وواياست.

الف: له لاندې شکلونو څخه کوم يو منکسر خط دی او کوم يې منکسر خط نه دی؟

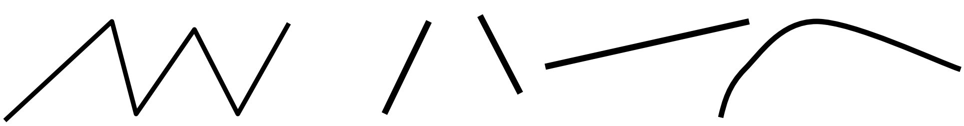

ب: ستاسو د مېز يوه څنډه يا د کتاب يوه څنډه مستقیم خط دی او که منحني خط؟

ج: د ا ⟷ ب او ج ⟷ د شکلونه يو له بل سره څه توپير لري؟

د: که چیرې یو تار د دواړو لاسونو په واسطه ښه کش کړئ، کوم خط ښيي؟ که چیرې کش یې نکړئ او خپل لاسونه سره نږدې کړئ کوم خط ښيي؟

هـ: په خپل ټولګي کې د څوشیانو نومونه واخلئ چې دمنکسر خط او منحني خط شکلونه ولري.

١- لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ، هر یو شکل په خپلو کتابچو کې رسم او نومونه یې ولیکئ.

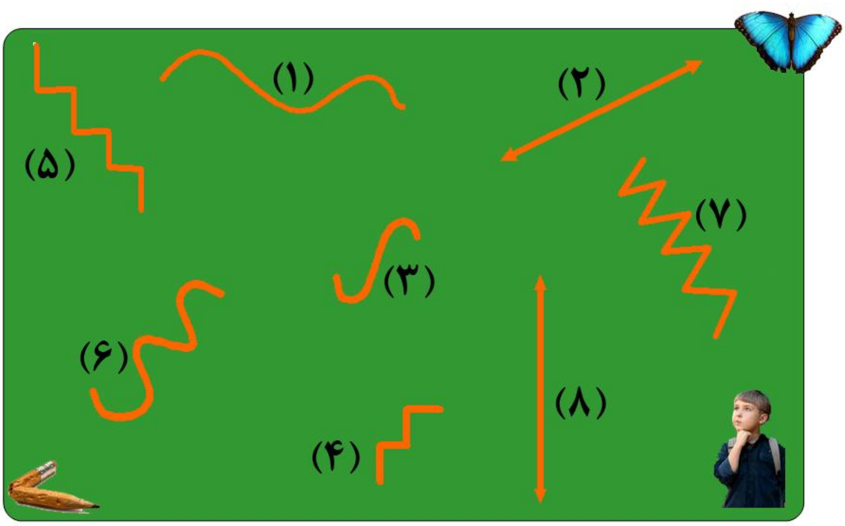

٢ - د خپل چاپیریال د هغو شیانو او شکلونو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ چې د منکسر، منحني او مستقیم خطونو شکل ولري.

دېرشم لوست

د زاویو ډولونه

هدف: زده کوونکي به زاویه او د هغي ډولونه وپيژني.

فعالیتونه

تاسو له لاندې شکلونو سره پیژند ګلوي لرئ.

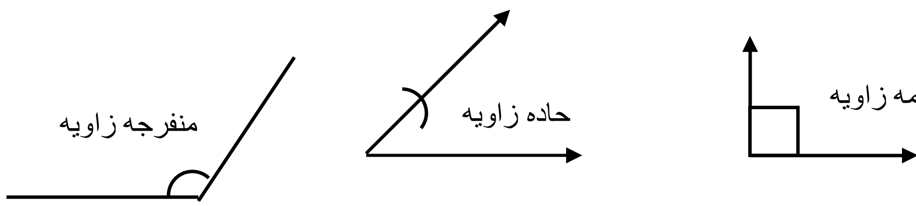

اوس غواړو چې قایمه زاویه په عملي توګه له کاغذ څخه جوړه کړو او له هغې څخه په ګټې اخیستنې سره نورې زاویې وپیژنو.

ګرانو زده‌کوونکو! تاسو هر یو یوه ټوټه کاغذ په لاس کې ونیسئ.

الف: هغه قات کړئ.

ب: قات شوی کاغذ په یو بل باندې داسې قات کړئ چې د قات شوي کاغذ څنډې په یو بل باندې منطبق راشي.

ج: د قات شوي کاغذ کنج یوه قایمه زاویه جوړوي.

د: قات شوي کنج د کاغذ په مخ باندې کیږدئ او زاویه رسم کړئ.

هـ: خپلې رسم کړې زاویې ته پاملرنه وکړئ او وواياست چې د لاندې کومې یوې زاویې سره برابره ده؟ او همدارنګه چې له کومې زاویې څخه لویه او کومې یوې څخه کوچنۍ ده؟

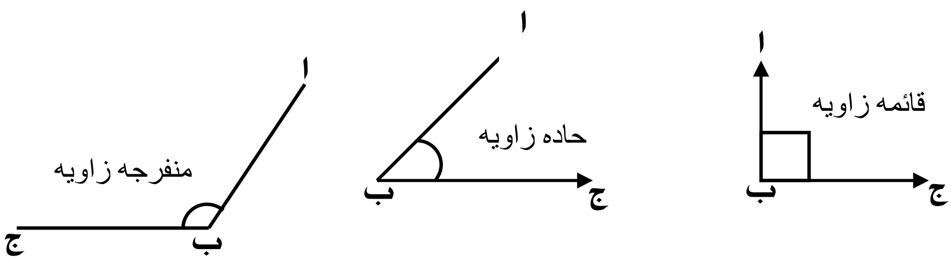

په پورته شکلونو کې به ووینئ چې ستاسو جوړه کړې زاویه د قایمې زاویې سره برابره، حاده زاویه له هغې څخه کوچنۍ او منفرجه زاویه له هغې څخه لویه ده.

کورنی دنده

زده کوونکي دې د کاغذ له یوې ټوټې څخه قایمه زاویه جوړه کړي او ټولګي ته دې راوړي.

پوښتنې:

۱- د خپلې جوړې کړې قایمې زاویې په کارولو سره لاندې شکلونه په خپلو کتابچو کې رسم او د هغو له زاویو سره یې پر تله کړئ.
وواياست چې هر يو شکل څو زاويې لري او د هر شکل نوم وليکئ.

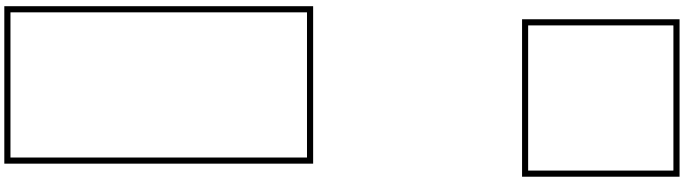

له پرتله کولو وروسته به تاسو ووينئ چې مربع د څلورو قايمو زاويو لرونکې او مستطيل هم څلور قايمې زاويې لري. اوس وواياست چې د هغو تر منځ توپير څه شی دی؟

۲- د خپلې جوړې کړې قايمې زاويې څخه کار واخلئ او په لاندې شکلونو کې حاده، قايمه او منفرجه زاويې وښياست.

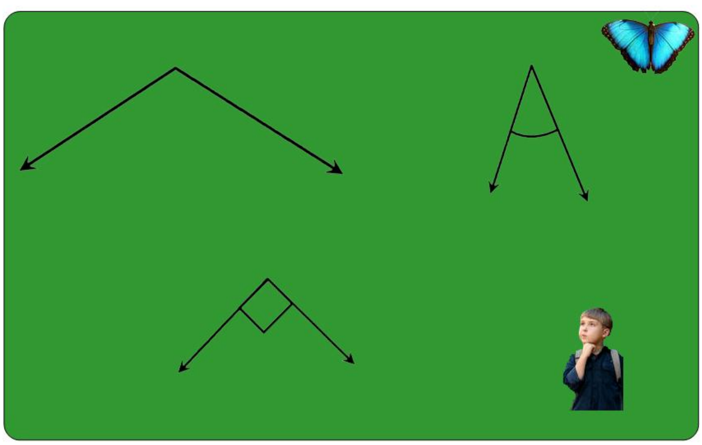

۳- د خپلې قایمې جوړې کړې زاویې څخه په کار اخستنې سره دلاندې شکلونو زاویې اندازه کړئ او وواياست چې په هر شکل کې څو قایمې زاویې لیدل کیږي او دهغو حاده او منفرجه زاویې هم وښیاست.

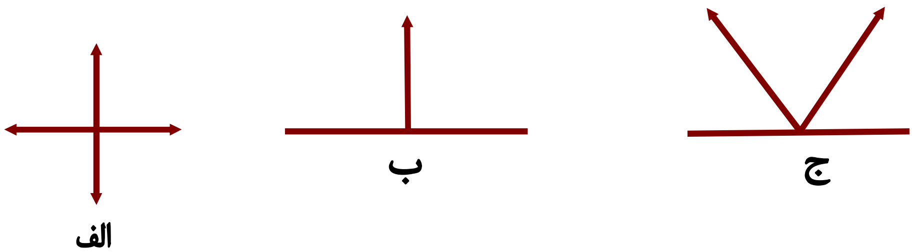

۴- په لاندې شکلونه کې څو حاده زاویې، څو منفرجه زاویې او څو قایمه زاویې لیدل کیږي.

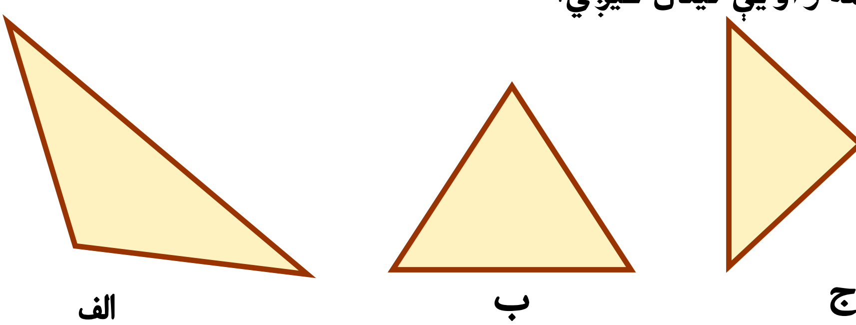

د خپل ټولګي او کور ځینو اسبابونو ته ښه ځیر شئ، په نوموړو اسبابو کې (حاده، قایمه او منفرجه) زاویې چې په نښه کړئ.

یو دېرشم لوست

خلاص او تړلي شکلونه

هدف: زده کوونکي به خلاص او تړلي شکلونه وپېژني او یو له بله سره یې توپیر او تشخیص کړي.

فعالیتونه

پاملرنه وکړئ:

دا یو خلاص شکل دی او دا 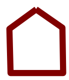 یو تړلی شکل دی. دا 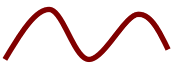 یوه خلاصه منحني او دا یوه تړلي منحني ده.

۱- په لاندې شکلونو کې تړلي او خلاص شکلونه وښیاست.

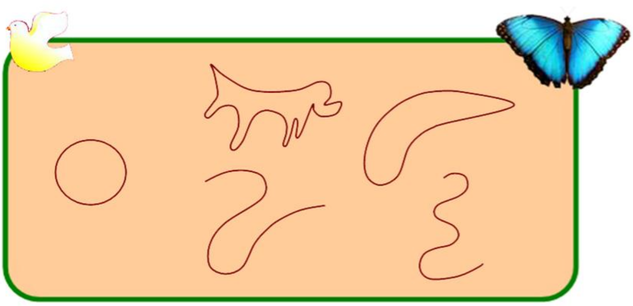

۲- په لاندې شکلونو کې کوم یو خلاص او کوم یو تړلی دی؟

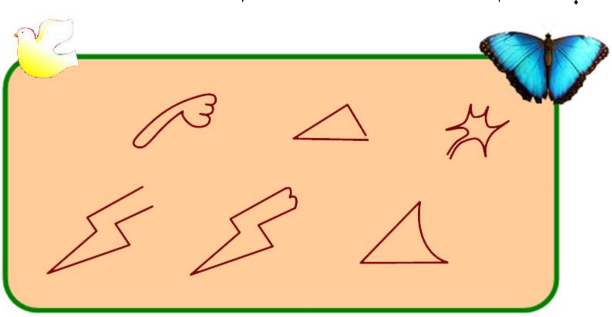

۳- الف: آیا مثلث خلاص شکل دی او که تړلی؟

ب: آیا مربع خلاص شکل دی او که تړلی؟

ج: آیا مستطیل خلاص شکل دی او که تړلی؟

د: آیا دایره خلاصه منحني ده او که تړلې؟

۴- د لاندې شکلونو څخه کوم یو تړلی او کوم یو خلاص دي؟

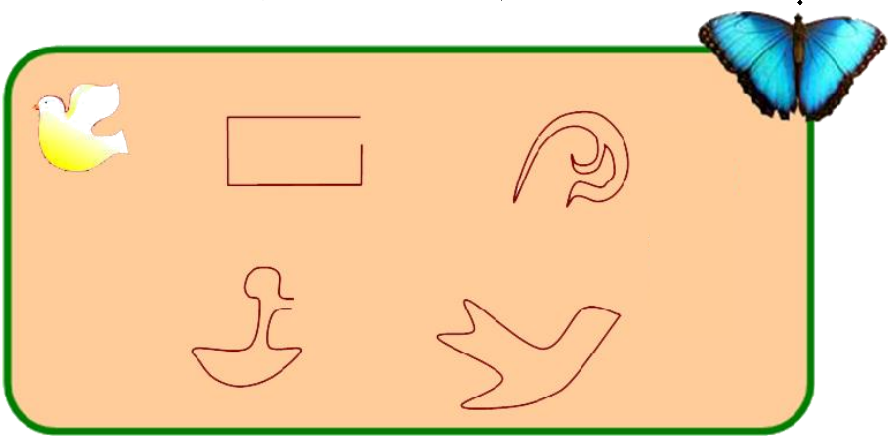

۵- هغه خلاص او تړلي شکلونه چې په خپل ټولګي کې وینئ وښیاست.

۶- د دریو قطعه خطونو او څلورو قطعه خطونو په واسطه خلاص او تړلي شکلونه رسم کړئ.

کورنۍ دنده

په خپله خوښه یو خلاص او یو تړلی شکل په خپلو کتابچو کې رسم او په بل درسی ساعت کې یې راوړئ.

دوه دیرشم لوست

د اوږدوالي اټکلي او دقیق اندازه کول

هدف: زده کوونکي د تضمین په مفهوم پوه شي او وکولای شي په دقیق توګه کمیتونه اندازه کړي.

لومړی د لاندې هر قطعه خط اندازه تخمین کړئ او بیا د هر یوه اوږدوالی دخط کش په واسطه اندازه کړئ. په غور سره وګورئ چې ستاسو تخمین تر کومه حده واقعیت ته نژدې دی؟

د درکړل شوو قطعه خطونو د اټکلي او دقیق اندازه کولو وروسته مخامخ جدول بشپړ کړئ.

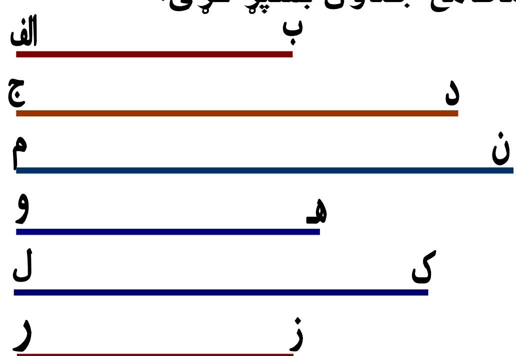

دقیق اندازه	اټکلي اندازه	ټوټه خطونه
		الف ب
		د ج
		ن م
		هـ و
		ك ل
		ز ر

کورنی دنده

زده کوونکي دې د پورتنیو قطعه خطونو اوږدوالی په نظر کې ونیسي، له اوږده قطعه خط څخه دې د لنډ قطعه خط خواته ترتیب او ولیکي.

لاندې جدول ته پاملرنه وکړئ هرې ډلې ته دې د لاندې جدول په ډول یو جدول رسم کړي، د ډلو د یوه، یوه زده کوونکي قد دې په ترتیب سره د لومړی اټکل او وروسته دې په دقیقه توګه اندازه کړي.

د هرې ډلې د زده کوونکو نومونه	د قد اندازه	
	اټکلي	دقیق

هره ډله دې د اړوند جدول د بشپړولو وروسته په خپله د ډلې زده کوونکي پرتله کړي چې د کوم یوه زده کوونکي اټکل حقیقت ته ډیر نژدې دی او هغه دې یادداښت کړي، بیا دې لومړی تن د هرې ډلې سره پرتله شي په ډلو کې دې لومړی، دویم او دریم معلوم کړي او ممتاز زده کوونکي دې پیدا کړي.

هر زده کوونکی دې د خپل کور د یوې کوټې پراخوالی د خپلو قدمونو په واسطه اټکل او بیا دې په دقیقه توګه د متر په واسطه اندازه کړي، بیا دې توپیر ولیکي.

دري دېرشم لوست

د مربع، مستطيل او مثلث د محيط پيدا كول

هدف: زده كوونكي به د مربع، مثلث او مستطيل محيط اندازه كړای شي.

لاندې شكل ته پاملرنه وكړئ:

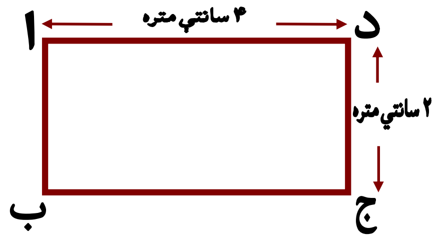

پورته شكل يو تړلی شكل دی كه چيرې د (۱) له نقطې څخه وخوځيږو او د هغه په ټولو ضلعو باندې په ترتيب سره ولاړ شو او بيا د (۱) نقطې ته راورسيږو په حقيقت كې د مستطيل د ټولو ضلعو فاصله مو وهلې ده چې دا د مستطيل محيط بلل كيږي.

څرنګه چې د مستطيل مخامخ ضلعې يو له بل سره مساوي دي، نو د نوموړي مستطيل د ضلعو مجموعه ۱۲ سانتي متره=۲+۴+۲+۴ كيږي.

په دې صورت كې د راكړل شوي مستطيل محيط ۱۲ سانتي متره دی. څرنګه چې مربع هم ۴ مساوي ضلعې لري نو د مربع د څلورو واړو ضلعو داوږدوالي مجموعه د هغه محيط بلل كيږي او همدارنګه د مثلث د درې واړو ضلعو داوږدوالي مجموعه د هغه د محيط څخه عبارت دې.

فعالیتونه

- په لاندې مستطیل کې د دوو ضلعو اوږدوالی درکړل شوی دی، د دوو نورو ضلعو اوږدوالی اندازه کړئ او محیط یې په لاس راوړئ.

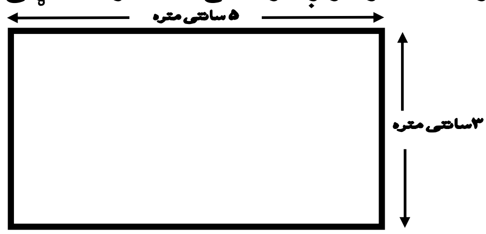

- د خط کش او قایمې زاویې څخه استفاده وکړئ او یوه مربع رسم کړئ چې د هرې ضلعې اوږدوالی یې (۵) سانتي متره وي.

پوښتنې:

۱- که چیرې د یوې مربع هره ضلعه ۱۲ سانتي متره وي، د نوموړې مربع محیط پیدا کړئ.

۲- که چیرې د یوه تولګي اوږدوالی ۸ متره او سوریې ۴ متره وي محیط یې پیدا کړئ.

۳- د یوې مربع محیط چې د هرې ضلعې اوږدوالی یې ۴ سانتي متره دی، د هغه مستطیل له محیط سره یې پرتله کړئ چې اوږدوالی یې ٦ سانتي متره او سور یې ۲ سانتي متره وي.

۴- که چیرې د یوه مستطیل شکله بڼ اوږدوالی ۳۵۰ متره او سور یې ۲۳۰ متره وي، څو متره اغزن سیم ته اړتیا ده تر څو د بڼ محیط وتړي؟

۵- د یوې کوټې د فرشی اوږدوالی ۴ متره او سور یې ۳ متره وي محیط پیدا کړئ؟

کورنی دنده

د کاغذ له یوې پاڼې څخه داسې یو مستطیل جوړ کړئ چې اوږدوالي یې ۷ سانتي متره او سور یې ۳ سانتي متره وي، بیا د نوموړي مستطیل محیط حساب کړئ.

مشق او تمرین

۱- په لاندې شکل کې څو مستطیلونه او څو مثلثونه دي، د هرې ضلعې اوږدوالی یې اندازه او محیطونه یې معلوم کړئ.

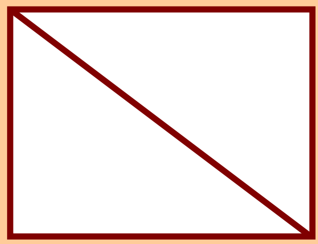

۲- په لاندې شکل کې د (ز) او (ح) نقطې او همدارنګه د (هـ) او (و) نقطې یو له بل سره ونښلوئ.

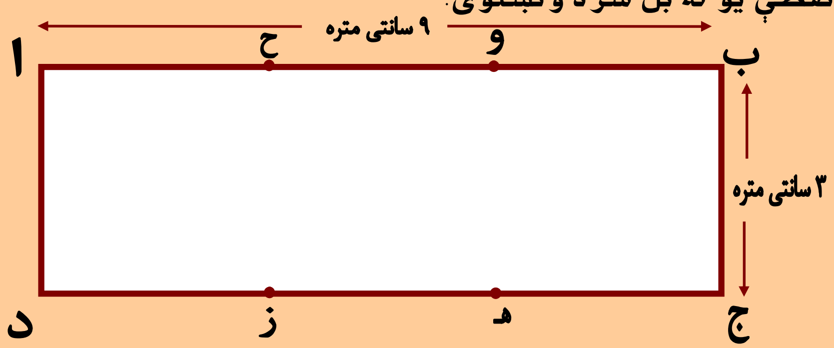

الف: څو مستطیلونه او څو مربع ګانې لیدلای شئ؟

ب : د هرې مربع محیط معلوم کړئ؟

ج : د هر مستطیل محیط معلوم کړئ.

کورنی دنده

که چیرې د یوه مثلث اضلاع په ترتیب سره ۳،۷ او ۵ سانتي متره وي محیط یې پیدا کړئ.

نهم فصل

د کتلې، وخت او مایعاتو اندازه کول

څلور دیرشم لوست: د کتلې د اندازه کولو واحد (کیلوګرام)

هدف: زده کوونکي به د کتلې د اندازه کولو نړیوالو واحد وپیژني او په ورځني ژوند کې به ورڅخه کار واخستلی شي.

د تلې شکل ته وګورئ چې د هغې په یوه پله کې منې او په بله پله کې د کیلوګرام وزنونه ایښودل شوي دي پاملرنه وکړئ.

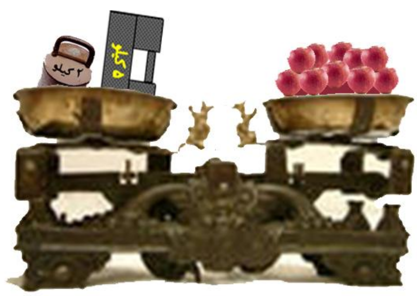

کیلوګرام: د دې لپاره چې د کتله لرونکو شیانو پلورل او اخیستل په ځیر تیا سره وشي، له هغو وزنونو څخه کار اخیستل کیږي چې په ځای کې خلك ورسره بلدتیا ولري. د دې وزنونو ډېر نامتو وزن ۱ کیلو ګرام دی چې په مخامخ شکلونو کې یې ښه لیدلی شئ.

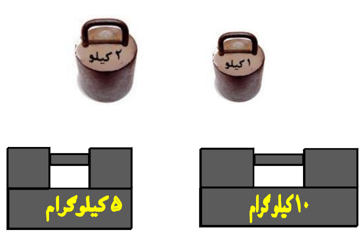

د ۱ کیلو ګرام څخه زیات وزنونه یعنې ۲ کیلوګرامه، ۵ کیلوګرامه، ۱۰ کیلوګرامه او ۲۰ کیلوګرامه دي چې د نړۍ په ګوټ ګوټ کې ورڅخه کار اخلي. د ډېرو کوچنیو شیانو داندازه کولو لپاره د کوچنیو وزنونو څخه چې هغه هم پیژندل شوي دي کار اخېستل کیږي.

لاندې شکلونو ته پاملرنه وکړئ، درانه او سپك وزنونه په ترتيب سره په خپلو كتابچو كې وليكئ.

زده کوونکي: ښاغلیه ښوونکیه! گرام څه شی دی؟

ښوونکی: ١ گرام په تقريبي ډول د ١٠ عدسو (نسکو) په اندازه دی.

زده کوونکی: ښاغلیه ښوونکیه! نو ١ کیلو گرام څو گرامه دی؟

ښوونکی: گرانو زده‌کوونکو! باید پوه شئ چې ١ کیلو گرام له ١٠٠٠ گرامه سره مساوي دي.

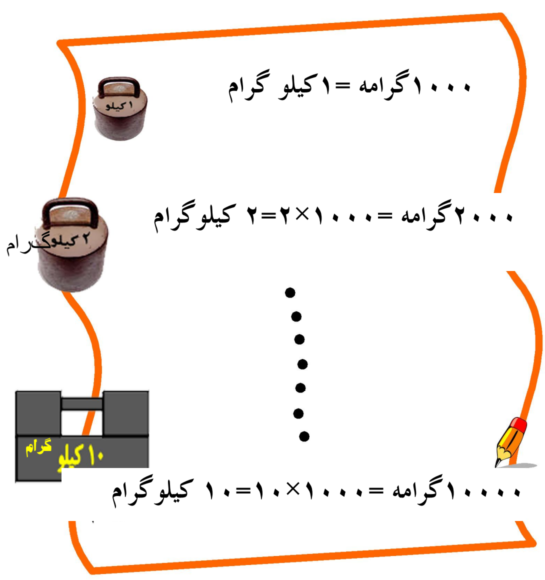

مشق او تمرین

۱- که چېرې د ۱ کیلو گرام وزن ونه لرئ څرنگه کولی شئ د نورو وزنونوپه کارولو سره یو کیلو گرام منې اندازه کړئ؟

۲- د >، = او < نښو څخه کار واخلئ او تش ځایونه په مناسبو نښو سره ډك کړئ؟

۵ کیلو گرامه	☐	۵۰۰۰ گرامه
۵۰۰۰ گرامه	☐	۱۰۰ گرامه+ ۲۰۰ گرامه+۴۰۰ گرامه
یو ۵۰ گرامه او درې ۲۰ گرامه	☐	۱۰۰ گرامه
۵۰۰ گرامه	☐	نیم کیلو گرام
۵۰۰ گرامه	☐	دوه ۲۰۰، گرامه ، یوه ۵۰ گرامه او دوه ۲۰ گرامه
۷ کیلو گرامه کچالو	☐	۷۰۰۰ گرامه یوه بوجۍ پنبه

۳- یوه هټۍ وال د تلې په یوه پله کې د ۵ کیلو گرامو یو وزن او په بله کې یې یوه دانه هندوانه کېښوده او ویې لیدل چې هندوانه سپکه ده. نو کله چې د تلې په بله پله کې یې د ۱ کیلو گرام وزن کیښود تله د تعادل حالت ته راغله، وواياست چې د هندوانې دروندوالی څومره دی؟

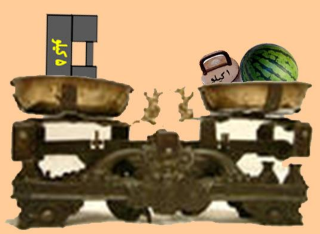

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې له ډبیو څخه تله جوړه کړي او تولگي ته دې راوړي.

زده کوونکی: ډېر درانده شیان د څه شي په واسطه اندازه کوي؟

ښوونکی: گرانو زده‌کوونکو! ډېر زیات درانده شیان لکه: بار لرونکي موټرونه او نور د ټن په واسطه اندازه کېږي.

زده کوونکی: یو ټن څومره وزن دی.

ښوونکی: یو کیلو گرام مو وپېژنده باید پوه شئ چې ۱۰۰۰ کیلو گرامه یو ټن کېږي.

۱۰۰۰ کیلو گرامه = ۱ ټن

۲۰۰۰ کیلو گرامه = ۲×۱۰۰۰ = ۲ ټن

کورنۍ دنده

که چیرې یو موټر د بار سره ۲۰ ټن وزن ولري او د موټر وزن ۵ ټنه وي، د موټر د بار وزن پیدا کړئ.

پنځه دېرشم لوست

د وخت د اندازه کولو واحد (ساعت)

هدف: زده کوونکي به ساعت وپيژني، د ساعت ښودونکي، دقيقه ښودونکي او ثانيه ښودونکي په موقعيت سره وخت تشخيص او ولوستلای شي.

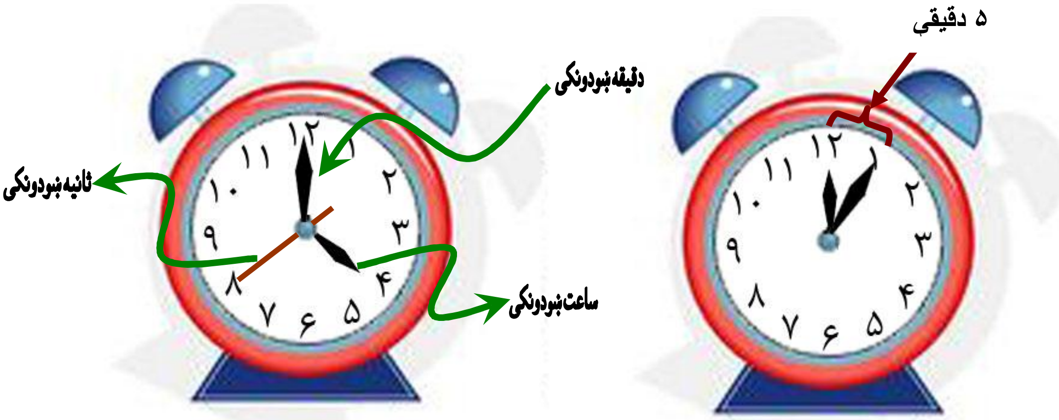

د ساعت په واسطه دوخت ښودل

د ساعت په مخ باندې چې په عمومي توګه يوه دايره وي شکل لري ۱۲ عددونه په معلومو ځايونو کې وينئ، د هرو دواړو عددونو په منځ کې ۵ واړه خطونه يا نقطې دي، کوم وخت چې ثانيه ښودونکی له يوه عدد څخه پيل وکړي او يوه بشپړه دوره ووهي دقيقه ښودونکی له يوې نقطې څخه بلې نقطې ته رسيږي، ويل کيږي چې يوه دقيقه تيره شوې ده. که چيرې دقيقه ښودونکی له يوه عدد څخه په حرکت پيل وکړي د يوې بشپړې دورې وهلو وروسته يعنې له ۶۰ نقطو يا خطونو څخه تير شي چې په حقيقت کې ۶۰ دقيقې يا يو ساعت تير شوی دی، په دې صورت کې د ساعت ښودونکي عقربه له يوه عدد څخه بل عدد ته رسيږي نو په دې صورت کې ليکلی شو چې:

۶۰ دقيقې = ۱ ساعت

۶۰ ثانيې = ۱ دقيقه

د ساعت لوستل ب الف

که چېرې د الف د شکل ساعت ته پاملرنه وکړئ، لیدل کیږي چې دقیقه ښودونکی د ۱۲ د عدد مخامخ او ساعت ښودونکی د ۴ د عدد په مقابل کې قرار لري، داسې لوستل کیږي چې ساعت ۴ بجې دي او یا داسې ۴:۰۰.
اوس که چیرې دقیقه ښودونکی له ۱۲ څخه حرکت وکړي، لکه د (ب) شکل د ۳ د عدد په مقابل کې قرار ونیسي. د ساعت ښودونکی ځای هم د ۴ رقم څخه بدلون کوي، په دې حالت کې ساعت داسې لوستل کیږي. له څلورو څخه پنځلس دقیقې تیرې دي. یا ۴:۱۵ یا پنځلس د پاسه ۴ بجې دي.

فعالیتونه

۱. **لاندې شکلونو ته ځیر شئ، وختونه لکه د ښي خوا د ساعت وختونه په دوو طریقو سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.**

۳:۴۵	______	______	______
۱۵ پاتې ۴ته	______	______	______

پوښتنې:

۱- مخامخ شکل په خپلو کتابچو کې رسم کړئ.

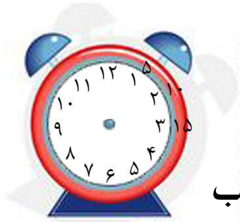

ساعت ته ځیر شئ. د ۵، ۱۰ او ۱۵ عددونو په څېر په ترتیب د ۵، ۵ په زیاتولو سره د ساعت د نورو عددونو مقابل عددونه ولیکئ.

۲- وواياست هر يو ساعت کوم وخت ښيي، ساعتونه په پام کې ونيسئ د هر ساعت وخت په خپلو کتابچو کې وليکئ.

الف

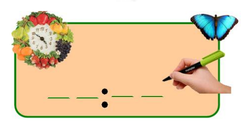

ب

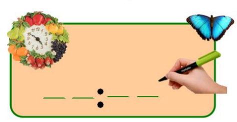

ج

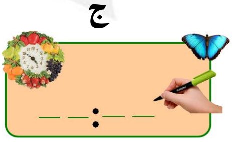

کورنۍ دنده

د ساعتونو ، دقیقو، ثانیو د ښودنکو په پام کې نیولو سره وختونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د

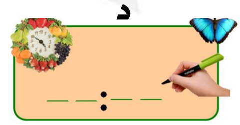

هـ

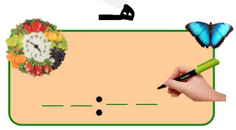

و

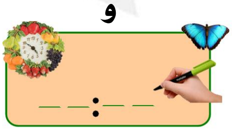

مشق او تمرین

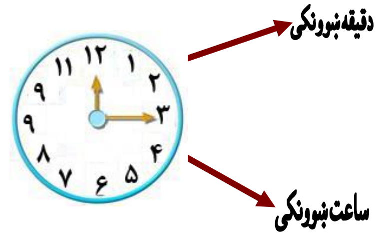

۱. پورتنی شکلونه کوم وختونه راښيي؟

۲. یو له بله څه توپیر لري؟

۳. ساعت ښودنکی او دقیقه ښودنکی یو له بل سره څه توپیر لري؟

۴. د ساعت مخ په څو مساوي برخو ویشل شوی دی؟

۵. که چیرې د ساعت ښودنکي عقربه د ۳ د عدد مخامخ او دقیقه ښوونکي عقربه د ۲ د عدد مخامخ وي، کوم وخت راښيي؟

۶. په ساعت کې د ۲ او ۳ دوو عددونو تر منځ څو دقیقې دي

فعالیتونه

لاندې ساعتونه د په توګه درکړل شوي دي.

د هر ساعت لاندې تش ځای کې اړوند وخت په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د پورته ساعتونو رسمونو ته پاملرنه وکړئ او ځوابونه یې وواياست.

الف: درې واړه ساعتونه یو له بل سره څه توپیر لري؟

ب: که چیرې دقیقه ښودونکی د ۱۲ له عدد څخه د ۲ عددته ورسیږي نوموړي ساعتونه کوم وخت ښیي؟

ج: که چیرې دقیقه ښودونکی له ۱۲ څخه حرکت وکړي او د ٦ عدد ته ورسیږي، په پورتنیو شکلونو کې ساعتونه څو بجې راښيي.

د: که چیرې دقیقه ښودونکی د ۱۲ له عدد څخه حرکت وکړي او یوه بشپړه دوره ووهي، بیا د ۱۲ عدد ته راورسیږي، هر یو ساعت کوم وخت راښیي؟

لاندې عبارتونه بشپړ کړئ او د ساعتونو عقربې په خپلو کتاپچو کې رسم کړئ.

۱. زه له خوبه په.............................. بجو وېښېږم.

۲. زموږ ښوونځی په........................ بجو پیل کیږي.

۳. زه د غرمې ډوډۍ په..................... بجو خورم.

۴. زه په........................بجو کورنۍ دنده سرته رسوم.

۵. زه په........................ بجو له ښوونځي څخه رخصت کیږم.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د یوه ساعت موډل له کاغذ څخه قیچي کړي او د مازدیګر د لمانځه وخت دې په هغه کې وښیي.

شپږ دېرشم لوست

ورځ، اونۍ ، میاشت او کال

هدف: زده کوونکي به وکړای شي، ورځ، اونۍ، میاشت او کال وپېژني.

۲۴ ساعته	=	یوه شپه او ورځ
۷ شپې او ورځې	=	یوه اونۍ
۴ (اونۍ)	=	یوه میاشت
۳۰ شپې او ورځې	=	یوه میاشت
۱۲ میاشتې	=	یو کال
۳٦۵ شپې او ورځې	=	یو کال
۴ فصله	=	یو کال

لاندې تش ځایونه د حل شوي مثال په توګه په مناسبو عددونو ډک کړئ.

مثال:

یوه میاشت ـ۳۰ـ شپې او ورځې ده.

یو کال ______ شپې او ورځې دي.

یوه اونۍ ______ شپې او ورځې ده.

یوه میاشت ______ اونۍ ده.

یو کال ______ میاشتې دي.

اووه دېرشم لوست

د کلیزې یا جنترۍ پېژندنه

هدف: زده کوونکي به کلیزې یا جنترۍ وپېژني او د هغې څخه کار واخستلی شي.

Each cell: Solar Hijri date (lunar Hijri date) Gregorian date.

حمل - وری ۱۳۸۵ — March / April 2006 — صفرالمظفر / ربیع الاول ۱۴۲۷

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
			۱ (۲۰) 21	۲ (۲۱) 22	۳ (۲۲) 23	۴ (۲۳) 24
۵ (۲۴) 25	۶ (۲۵) 26	۷ (۲۶) 27	۸ (۲۷) 28	۹ (۲۸) 29	۱۰ (۲۹) 30	۱۱ (ربیع الاول) 31
۱۲ (۲) April	۱۳ (۳) 2	۱۴ (۴) 3	۱۵ (۵) 4	۱۶ (۶) 5	۱۷ (۷) 6	۱۸ (۸) 7
۱۹ (۹) 8	۲۰ (۱۰) 9	۲۱ (۱۱) 10	۲۲ (۱۲) 11	۲۳ (۱۳) 12	۲۴ (۱۴) 13	۲۵ (۱۵) 14
۲۶ (۱۶) 15	۲۷ (۱۷) 16	۲۸ (۱۸) 17	۲۹ (۱۹) 18	۳۰ (۲۰) 19	۳۱ (۲۱) 20	

ثور - غویی ۱۳۸۵ — April / May 2006 — ربیع الاول / ربیع الاخر ۱۴۲۷

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
۳۰ (۲۱) 20	۳۱ (۲۲) 21					۱ (۲۲) 21
۲ (۲۳) 22	۳ (۲۴) 23	۴ (۲۵) 24	۵ (۲۶) 25	۶ (۲۷) 26	۷ (۲۸) 27	۸ (۲۹) 28
۹ (۳۰) 29	۱۰ (ربیع الاخر) 30	۱۱ (۲) May	۱۲ (۳) 2	۱۳ (۴) 3	۱۴ (۵) 4	۱۵ (۶) 5
۱۶ (۷) 6	۱۷ (۸) 7	۱۸ (۹) 8	۱۹ (۱۰) 9	۲۰ (۱۱) 10	۲۱ (۱۲) 11	۲۲ (۱۳) 12
۲۳ (۱۴) 13	۲۴ (۱۵) 14	۲۵ (۱۶) 15	۲۶ (۱۷) 16	۲۷ (۱۸) 17	۲۸ (۱۹) 18	۲۹ (۲۰) 19

جوزا - غبرګولی ۱۳۸۵ — May / June 2006 — ربیع الاخر / جمادی الاول ۱۴۲۷

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
		۱ (۲۳) 22	۲ (۲۴) 23	۳ (۲۵) 24	۴ (۲۶) 25	۵ (۲۷) 26
۶ (۲۸) 27	۷ (۲۹) 28	۸ (جمادی الاول) 29	۹ (۲) 30	۱۰ (۳) 31	۱۱ (۴) June	۱۲ (۵) 2
۱۳ (۶) 3	۱۴ (۷) 4	۱۵ (۸) 5	۱۶ (۹) 6	۱۷ (۱۰) 7	۱۸ (۱۱) 8	۱۹ (۱۲) 9
۲۰ (۱۳) 10	۲۱ (۱۴) 11	۲۲ (۱۵) 12	۲۳ (۱۶) 13	۲۴ (۱۷) 14	۲۵ (۱۸) 15	۲۶ (۱۹) 16
۲۷ (۲۰) 17	۲۸ (۲۱) 18	۲۹ (۲۲) 19	۳۰ (۲۳) 20	۳۱ (۲۴) 21		

سرطان - چنګاښ ۱۳۸۵ — June / July 2006 — جمادی الاول / جمادی الاخر ۱۴۲۷

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
۳۱ (۲۵) 22					۱ (۲۵) 22	۲ (۲۶) 23
۳ (۲۷) 24	۴ (۲۸) 25	۵ (۲۹) 26	۶ (۳۰) 27	۷ 28	۸ (۲) 29	۹ (۳) 30
۱۰ (۴) July	۱۱ (۵) 2	۱۲ (۶) 3	۱۳ (۷) 4	۱۴ (۸) 5	۱۵ (۹) 6	۱۶ (۱۰) 7
۱۷ (۱۱) 8	۱۸ (۱۲) 9	۱۹ (۱۳) 10	۲۰ (۱۴) 11	۲۱ (۱۵) 12	۲۲ (۱۶) 13	۲۳ (۱۷) 14
۲۴ (۱۸) 15	۲۵ (۱۹) 16	۲۶ (۲۰) 17	۲۷ (۲۱) 18	۲۸ (۲۲) 19	۲۹ (۲۳) 20	۳۰ (۲۴) 21

اسد - زمری ۱۳۸۵ — July / August 2006 — جمادی الاخر / رجب المرجب ۱۴۲۷

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
	۱ (۲۶) 23	۲ (۲۷) 24	۳ (۲۸) 25	۴ (۲۹) 26	۵ (رجب المرجب) 27	۶ (۲) 28
۷ (۳) 29	۸ (۴) 30	۹ (۵) 31	۱۰ (۶) August	۱۱ (۷) 2	۱۲ (۸) 3	۱۳ (۹) 4
۱۴ (۱۰) 5	۱۵ (۱۱) 6	۱۶ (۱۲) 7	۱۷ (۱۳) 8	۱۸ (۱۴) 9	۱۹ (۱۵) 10	۲۰ (۱۶) 11
۲۱ (۱۷) 12	۲۲ (۱۸) 13	۲۳ (۱۹) 14	۲۴ (۲۰) 15	۲۵ (۲۱) 16	۲۶ (۲۲) 17	۲۷ (۲۳) 18
۲۸ (۲۴) 19	۲۹ (۲۵) 20	۳۰ (۲۶) 21	۳۱ (۲۷) 22			

سنبله - وږی ۱۳۸۵ — August / September 2006 — رجب المرجب / شعبان المعظم ۱۴۲۷

شنبه sat	یکشنبه sun	دوشنبه mon	سه شنبه tue	چهارشنبه wed	پنجشنبه thu	جمعه fri
				۱ (۲۸) 23	۲ (۲۹) 24	۳ (۳۰) 25
۴ 26	۵ (۲) 27	۶ (۳) 28	۷ (۴) 29	۸ (۵) 30	۹ (۶) 31	۱۰ (۷) September
۱۱ (۸) 2	۱۲ (۹) 3	۱۳ (۱۰) 4	۱۴ (۱۱) 5	۱۵ (۱۲) 6	۱۶ (۱۳) 7	۱۷ (۱۴) 8
۱۸ (۱۵) 9	۱۹ (۱۶) 10	۲۰ (۱۷) 11	۲۱ (۱۸) 12	۲۲ (۱۹) 13	۲۳ (۲۰) 14	۲۴ (۲۱) 15
۲۵ (۲۲) 16	۲۶ (۲۳) 17	۲۷ (۲۴) 18	۲۸ (۲۵) 19	۲۹ (۲۶) 20	۳۰ (۲۷) 21	۳۱ (۲۸) 22

میزان - تله ۱۳۸۵

September 2006 October — شعبان المعظم ۱۴۲۷ رمضان المبارک

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۷ (۶) 29	۶ (۵) 28	۵ (۴) 27	۴ (۳) 26	۳ (۲) 25	۲ (رمضان المبارک) 24	۱ (۲۹) 23
۱۴ (۱۳) 6	۱۳ (۱۲) 5	۱۲ (۱۱) 4	۱۱ (۱۰) 3	۱۰ (۹) 2	۹ (۸) October	۸ (۷) 30
۲۱ (۲۰) 13	۲۰ (۱۹) 12	۱۹ (۱۸) 11	۱۸ (۱۷) 10	۱۷ (۱۶) 9	۱۶ (۱۵) 8	۱۵ (۱۴) 7
۲۸ (۲۷) 20	۲۷ (۲۶) 19	۲۶ (۲۵) 18	۲۵ (۲۴) 17	۲۴ (۲۳) 16	۲۳ (۲۲) 15	۲۲ (۲۱) 14
					۳۰ (۲۹) 22	۲۹ (۲۸) 21

عقرب - لړم ۱۳۸۵

October 2006 November — رمضان المبارک ۱۴۲۷ شوال المکرم

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۵ (۴) 27	۴ (۳) 26	۳ (۲) 25	۲ (شوال المکرم) 24	۱ (۳۰) 23		
۱۲ (۱۱) 3	۱۱ (۱۰) 2	۱۰ (۹) November	۹ (۸) 31	۸ (۷) 30	۷ (۶) 29	۶ (۵) 28
۱۹ (۱۸) 10	۱۸ (۱۷) 9	۱۷ (۱۶) 8	۱۶ (۱۵) 7	۱۵ (۱۴) 6	۱۴ (۱۳) 5	۱۳ (۱۲) 4
۲۶ (۲۵) 17	۲۵ (۲۴) 16	۲۴ (۲۳) 15	۲۳ (۲۲) 14	۲۲ (۲۱) 13	۲۱ (۲۰) 12	۲۰ (۱۹) 11
			۳۰ (۲۹) 21	۲۹ (۲۸) 20	۲۸ (۲۷) 19	۲۷ (۲۶) 18

قوس - لیندی ۱۳۸۵

November 2006 December — ذیقعده الحرام ۱۴۲۷

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۳ (۳) 24	۲ (۲) 23	۱ (ذیقعده الحرام) 22				
۱۰ (۱۰) December	۹ (۹) 30	۸ (۸) 29	۷ (۷) 28	۶ (۶) 27	۵ (۵) 26	۴ (۴) 25
۱۷ (۱۷) 8	۱۶ (۱۶) 7	۱۵ (۱۵) 6	۱۴ (۱۴) 5	۱۳ (۱۳) 4	۱۲ (۱۲) 3	۱۱ (۱۱) 2
۲۴ (۲۴) 15	۲۳ (۲۳) 14	۲۲ (۲۲) 13	۲۱ (۲۱) 12	۲۰ (۲۰) 11	۱۹ (۱۹) 10	۱۸ (۱۸) 9
	۳۰ (۳۰) 21	۲۹ (۲۹) 20	۲۸ (۲۸) 19	۲۷ (۲۷) 18	۲۶ (۲۶) 17	۲۵ (۲۵) 16

جدی - مرغومی ۱۳۸۵

December 2006 January 2007 — ذیحجه الحرام ۱۴۲۷ محرم الحرام ۱۴۲۸

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۱ (ذیحجه الحرام) 22						۳۰ (محرم الحرام) 20
۸ (۸) 29	۷ (۷) 28	۶ (۶) 27	۵ (۵) 26	۴ (۴) 25	۳ (۳) 24	۲ (۲) 23
۱۵ (۱۵) 5	۱۴ (۱۴) 4	۱۳ (۱۳) 3	۱۲ (۱۲) 2	۱۱ (۱۱) January	۱۰ (۱۰) 31	۹ (۹) 30
۲۲ (۲۲) 12	۲۱ (۲۱) 11	۲۰ (۲۰) 10	۱۹ (۱۹) 9	۱۸ (۱۸) 8	۱۷ (۱۷) 7	۱۶ (۱۶) 6
۲۹ (۲۹) 19	۲۸ (۲۸) 18	۲۷ (۲۷) 17	۲۶ (۲۶) 16	۲۵ (۲۵) 15	۲۴ (۲۴) 14	۲۳ (۲۳) 13

دلو - سلواغه ۱۳۸۵

January 2007 February — محرم الحرام ۱۴۲۸ صفرالمظفر

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۶ (۷) 26	۵ (۶) 25	۴ (۵) 24	۳ (۴) 23	۲ (۳) 22	۱ (۲) 21	
۱۳ (۱۴) 2	۱۲ (۱۳) February	۱۱ (۱۲) 31	۱۰ (۱۱) 30	۹ (۱۰) 29	۸ (۹) 28	۷ (۸) 27
۲۰ (۲۱) 9	۱۹ (۲۰) 8	۱۸ (۱۹) 7	۱۷ (۱۸) 6	۱۶ (۱۷) 5	۱۵ (۱۶) 4	۱۴ (۱۵) 3
۲۷ (۲۸) 16	۲۶ (۲۷) 15	۲۵ (۲۶) 14	۲۴ (۲۵) 13	۲۳ (۲۴) 12	۲۲ (۲۳) 11	۲۱ (۲۲) 10
				۳۰ (صفرالمظفر) 19	۲۹ (۳۰) 18	۲۸ (۲۹) 17

حوت - کب ۱۳۸۵

January 2007 February — محرم الحرام ۱۴۲۸ صفرالمظفر

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۴ (۵) 23	۳ (۴) 22	۲ (۳) 21	۱ (۲) 20			
۱۱ (۱۲) 2	۱۰ (۱۱) March	۹ (۱۰) 28	۸ (۹) 27	۷ (۸) 26	۶ (۷) 25	۵ (۶) 24
۱۸ (۱۹) 9	۱۷ (۱۸) 8	۱۶ (۱۷) 7	۱۵ (۱۶) 6	۱۴ (۱۵) 5	۱۳ (۱۴) 4	۱۲ (۱۳) 3
۲۵ (۲۶) 16	۲۴ (۲۵) 15	۲۳ (۲۴) 14	۲۲ (۲۳) 13	۲۱ (۲۲) 12	۲۰ (۲۱) 11	۱۹ (۲۰) 10
			۲۹ (ربیع الاول) 20	۲۸ (۲۹) 19	۲۷ (۲۸) 18	۲۶ (۲۷) 17

۱- د چنګاښ د میاشتې د ورځو تش ځایونه د جنترې له مخې ډك کړئ.

June July 2006 — سرطان - چنګاښ ۱۳۸۵ — جمادی الاول جمادی الاخر ۱۴۲۷

fri جمعه	thu پنجشنبه	wed چهارشنبه	tue سه شنبه	mon دوشنبه	sun یکشنبه	sat شنبه
۲ ۲۶ 23	۱ ۲۵ 22					۳۱ ۲۵ 22
۹ ۳ 30	۸ ۲ 29	۷ 28	۶ ۳۰ 27		۴ ۲۸ 25	۳ ۲۷ 24
۱۶ ۱۰ 7	۱۵ ۹ 6			۱۲ ۶ 3	۱۱ ۵ 2	۱۰ ۴ July
۲۳ ۱۷ 14	۲۲ ۱۶ 13		۲۰ ۱۴ 11	۱۹ ۱۳ 10		
		۲۸ ۲۲ 19	۲۷ ۲۱ 18			۲۴ ۱۸ 15

۲- د جنترې له مخې د کال کومې میاشتې ۳۱ ورځې دي؟

....

۳- د کال کومې میاشتې ۳۰ ورځې دي؟

....

۴- د کال کومې میاشتې ۲۹ ورځې دي؟

....

۵- په جنترې کې د ژمي د میاشتې ۲۸ نېټه د اونۍ له کومې ورځې سره سمون لري؟

....

۶- د زمري د میاشتې د چهارشنبې په ورځ کوم، کوم تاریخونه دي؟

۷- د اونۍ ورځې د جنتري له مخې ولیکئ.

۸- د کال د میاشتو نومونه په ترتیب سره د جنتري له مخې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

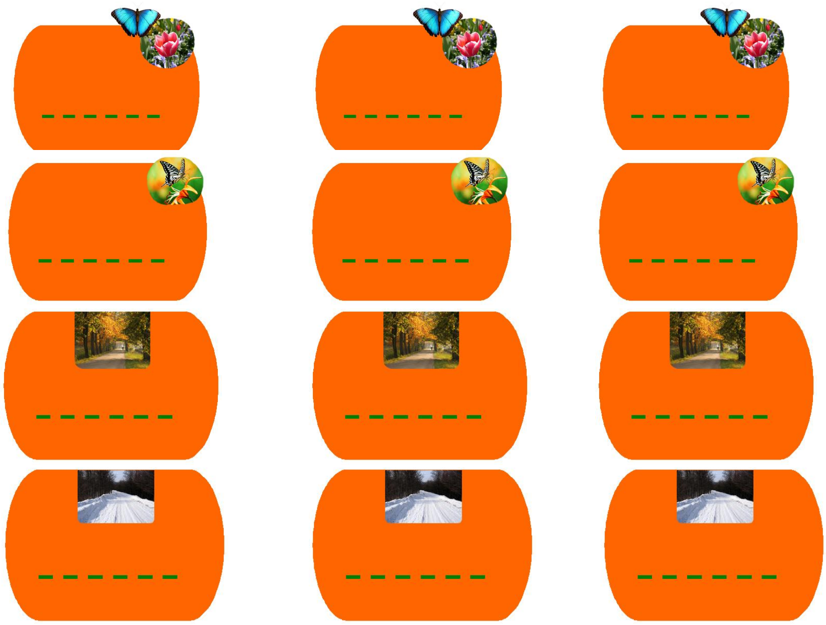

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې هر یو د پلار او مور په مرسته د خپلو زیږیدلو، کال، میاشت او ورځ په خپلو کتابچو کې ولیکي.

اته دېرشم لوست

د مايعاتو د اندازه کولو واحد (ليتر)

هدف: زده کوونکي به پوه شي چې په ورځني ژوند کې مايعات په ليتر باندې اندازه کيږي.

پوښتنې:

۱. څوك ويلی شي چې تېل په څه شي اندازه کيږي؟
۲. شيدې د څه شي په واسطه اندازه کيږي؟
۳. اوبه د څه شي په واسطه اندازه کوی؟

گرانو زده‌کوونکو! که چیرې ځیر شوي یاست د تېلو په گیلنو، په مایع دواگانو، د اوبو په بوشکو او په مایع غوړیوباندې د لیتر کلمه لیکل شوې وي.

نو باید پوه شئ چې مایعات د لیتر په واسطه اندازه کیږي، که چیرې ۴ معمولي گیلاسه اوبه په یوه لوښي او یا یوه جك کې واچوو نو تقریباً یو لیتر اوبه کیږي.

تاسو کولای شئ چې ددغه ۴ معمولي گیلاسو اوبو مقدار، د یوه لیتر په توگه و منئ، د تیلو، شیدو، مایع غوړیو او اوبو په اخیستلو او پلورلو کې د لیتر څخه کار واخلئ دېر تیل پلورونکي سر خلاصی بوتل او یا گیلن په نښه کوي، په پلورلو او اخیستلو کې له هغو څخه د مایعاتو د واحد په توگه کار اخلي.

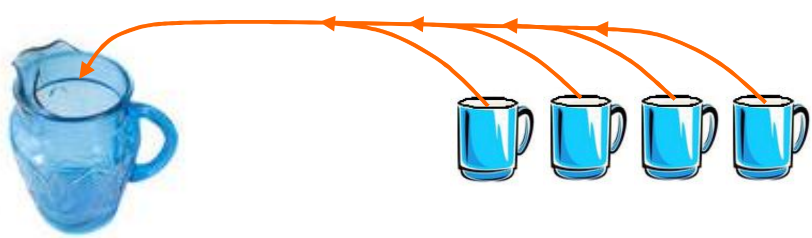

مشق او تمرین

۱- څو ګیلاسه او به یو لیتر کیږي؟

۲- ۲ ګیلاسه او به څو لیتره کیږي؟

۳- که چیرې د یوه لیتر تیلو بیه ۲۵ افغانۍ وي، د ۵ لیترو تیلو بیه څو افغانۍ کیږي؟

۴- که چیرې د دوو ګیلاسه شیدو بیه ۲۰ افغانۍ وي، یو لیتر شیدې څو افغانۍ کیږي؟

۵- د وه لیتره او به څو ګیلاسه کیږي؟

۶- د (اُ، آر، اِس) په پاکټونو باندې لیکل شوي دي چې په یوه لیتر او بو کې حل او کار ور څخه واخلئ، که چیرې د لیتر اندازه ونه لرئ، د ګیلاسونو په واسطه څرنګه لیتر اندازه کوئ؟

۷- د =، > او < نښو څخه په کار اخیستنې د لاندې لوښو ظرفیت پرتله کړئ.

ب ☐ الف   الف ☐ ت   ب ☐ ت   ب ☐ ث

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د (اُ، آر، اس) د پاکټونو د حل کولو له پاره د یوه لیتر اندازه کول، د ګیلاسونو په واسطه خپلو کورنیو ته وښیي.

نهه دیرشم لوست

د یوه رقمي عددونو ضرب کول په څو رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې یو رقمي عددونه په څو رقمي عددونو کې ضرب کړي.

ګرانو زده‌کوونکو! تاسو مخکې د یو رقمي عددونو ضرب کول په دوه رقمي عددونو کې زده کړي دي.

اوس غواړو چې د ۲۱۴ درې رقمي عدد ۶ په عدد کې ضرب کړو.

لومړی: د ۶ عدد د عدد د یویزو په رقم کې چې ۴ دی ضربوو.

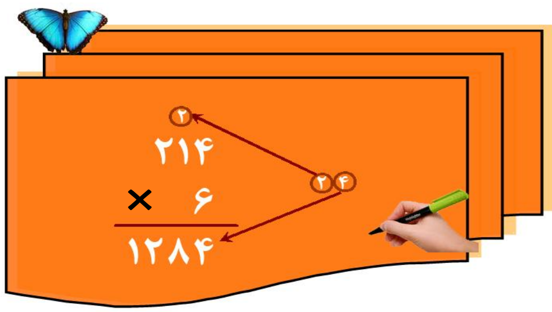

(۶ × ۴=۲۴)

د ۲۴ د عدد د یویز رقم هم چې ۴ دی د ضرب د حاصل د یویزو په مرتبه کې لیکو او د ۲۴ د لسیز رقم چې ۲ دی، د ۲۱۴ د عدد د لسیزو د مرتبې په سر لیکو.

دویم: د ۶ عدد د عدد د لسیزو په رقم کې چې (۱) دی ضرب کوواو د ۲ رقم سره چې حاصل نیول شوی دی جمع کوو.

(۶ × ۱) +۲=۸

یا ۸ = ۲ + ۶

چې د ۸ عدد حاصل کیږي او د ضرب د حاصل د لسیزو په مرتبه کې یې لیکو.

دریم: د ۶ عدد د عدد په سلیزو کې چې ۲ دی ضربوو ۱۲= (۲ × ۶) کیږي د ۱۲ د عدد د ۲ رقم د ضرب د حاصل د سلیزو په مرتبه کې او د (۱) رقم یې د زریزو په مرتبه کې لیکو او د ۱۲۸۴ عدد په لاس راځي.

کورنۍ دنده

د ۷۰۲ عدد په ۴ کې ضرب کړي.

مشق او تمرین

۱- د ۱۱۲ عدد د ۹ په عدد کې ضرب کړئ.

۲- د ۴۰۸ عدد د ۷ په عدد کې ضرب کړئ.

۳- د ۳۰۰ عدد د ۸ په عدد کې ضرب کړئ.

۴- لاندې پوښتنې حل کړئ.

۶۵۴	۷۴۵	۳۴۱
× ۷	× ۶	× ۵

۵- له لاندې مثال نه په ګټه اخستنې سره لاندې پوښتنې حل کړئ.

مثال :

$$\begin{array}{r} ۳۸۷۲ \\ \times \quad ۸ \\ \hline ۳۰۹۷۶ \end{array}$$

۹۶۰۴	۶۰۰۲	۱۲۸۴
× ۷	× ۸	× ۵

۶ - لاندې پوښتنې حل کړئ.

۷۳۲	۵۱۴	۱۱۷۸	۷۰۴۳
× ۶	× ۷	× ۵	× ۸

کورنی دنده

لاندې پوښتنې حل کړئ.

۱۷۴	۶۰۰۲	۹۰۴۴
× ۴	× ۹	× ۸

څلوېښتم لوست:

د دوه رقمي عددونو ضربول په دوه رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې دوه رقمي عددونه په دوه رقمي عددونو کې ضرب کړي.

مثال: غواړو د ۲۳ عدد د ۱٦ په عدد کې ضرب کړو.

لومړی:

د ۱٦ د عدد دیویزو مرتبه چې د ٦ عدد دی د یوه رقمي او دوه رقمي عددونو د ضرب په ډول سره ضربوو چې د ضرب حاصل یې ۱۳۸ کیږي.

۲۳
× ۱٦
۱۳۸

دویم:

د ۱٦ د عدد لسیز مرتبه چې د ۱ عدد دی د ۲۳ په عدد کې ضربوو چې په حقیقت کې د ۱۰ ضربول په ۲۳ کې دی چې د ضرب د حاصل د ۳ رقم یې د لسیزو د مرتبې لاندې او د ۲ رقم یې د سلیزو د مرتبې لاندې لیکو، په پای کې د ۱۳۸ او ۲۳ د جمعې حاصل په لاس راوړو، په نتیجه کې د ۳٦۸ عدد حاصل کیږي چې د ۱ د ۱٦ او ۲۳ عددونو د ضرب حاصل دی.

۲۳
× ۱٦
۱ ۳ ۸
+ ۲ ۳
۳٦۸

لاندې پوښتنې حل کړئ.

۲۵
× ۱۱

۱۹
× ۱۳

۱۵
× ۲۱

ددې له پاره چې صفر لرونکي عددونه په اسانۍ سره ضرب کړای شو، لاندې مثال په نظر کې نیسو.

$$۴۰ \times ۳۰ = ?$$

لومړی حالت:

$$\begin{array}{r} ۴۰ \\ \times \quad ۳۰ \\ \hline ۰۰ \\ + ۱۲۰ \\ \hline ۱۲۰۰ \end{array}$$

دویم حالت:

$۴۰ \times ۳۰ = ?$

په دې حالت کې د عددونو صفرونه په نظر کې نه نیسو، یوازې د ۳ او ۴ رقمونه یو له بل سره ضربوو یعنې $(۴ \times ۳ = ۱۲)$

بیا د ضرب د دواړو اجزاو د صفرونو په شمېر صفرونه د ضرب د حاصل مخې ته لیکو، لکه: $۴۰ \times ۳۰ = ۱۲۰۰$

کورنی دنده

لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل کړئ.

① $\begin{array}{r} ۶۳۰ \\ \times \quad ۴۰ \\ \hline ۲۵۲۰۰ \end{array}$ $\quad \begin{array}{r} ۹۸ \\ \times \quad ۶۰ \\ \hline \end{array}$ $\quad \begin{array}{r} ۸۰ \\ \times \quad ۷۰ \\ \hline \end{array}$

$\begin{array}{r} ۱۰۰۰ \\ \times \quad ۱۰۰ \\ \hline \end{array}$ $\quad \begin{array}{r} ۳۰۰ \\ \times \quad ۷۰ \\ \hline \end{array}$

مشق او تمرین

۱. د لاندې عددونو د ضرب حاصل په لاس راوړئ.

الف : ۳۰ او ۴۰ — ذ : ۱۰ او ۲۰۰

ب : ۶۱ او ۹۰ — ر : ۶۳ او ۱۰۰

د : ۶۰ او ۳۰۰ — ز : ۱۷۲او ۸۰

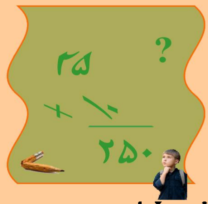

۲. د ضرب د حاصل په کارولو سره لاندې تش ځایونه د حل شوي مثال په ډول د صفرونو په شمیر سره ډك کړئ.

مثال: ۴۲۰۰= [۰] ۷×۶۰

ج: ۴۰۰۰= [ ] ۸ × [ ] ۵ — الف: ۴۲۰۰= [ ] ۶×۷۰

د: ۷۳۰۰= ×۷۳ [ ] ۱ — ب: ۶۵۰= [ ] ۱×۶۵

هـ: ۲۰۰= [ ] ۵×۴

۳. څو دوه رقمي عددونه چې د هغو ښی خواته صفر وي ولیکئ، بیا یې یو له بله سره ضرب کړئ او د ضرب حاصل یې لاس ته راوړئ.

۴ - لاندې پوښتنو ته په شفاهي توګه ځواب ووایاست.

١٠×٠=?
٨٠×٠=?
١٠×۵٠=?
٠×١=?
١۴٠×٠=?
٢٢×٢٠=?
٣٠×٠=?
٢٠×٢٢٠=?

١×٧=?
١×٢٢=?
٣٢×١=?
٨٠×١٠=?
٩٠×٢٠=?
١١×١=?

٢×۵=?
۵٠×٢٠=?
٨٠×۴٠=?
٧٠×۴٠=?
۶٠×٨=?
۴٠×٩٠=?

۵- الف: د لاندې شکل له مخې د ضرب یوه پوښتنه ولیکئ او په هغه باندې د ضرب عملیه سرته ورسوئ.

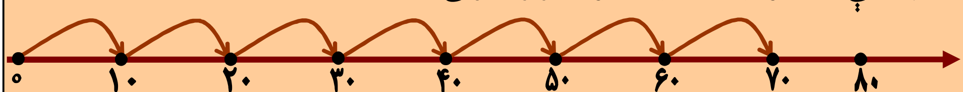

_____ × _____ = _____

ب: لاندې عددونه ضرب کړئ او په شکل کې وښیاست.

٣ × ١٠ = ?

کورنۍ دنده

١. لاندې پوښتنې حل کړئ.

٣١	٦٣	٩۵	٨٠
× ٢٢	× ٣۵	× ٢٧	× ۴٠
☐	☐	☐	☐

يوڅلويښتم لوست:

د دوه رقمي عددونو ضرب په درې رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې دوه رقمي عددونه په درې رقمي عددونو کې ضرب

تاسو په تيرو لوستونو کې ديو رقمي او دوه رقمي عددونو ضرب له دوه رقمي عددونو سره زده کړی او د هغه په طريقه باندې پوه شوي ياست، اوس درې رقمي عددونه له دوه رقمي عددونو سره ضربوو.

$$\begin{array}{r} ۷۶۵ \\ \times\ ۵۸ \\ \hline ۶۱۲۰ \\ +\ ۳۸۲۵ \\ \hline ۴۴۳۷۰ \end{array}$$

مثال: غواړو چې د ۷٦۵ عدد د ۵۸ له عدد سره ضرب کړو.

لومړی د۵۸ د عدد د يويزو رقم يعنې ۸ د ۷٦۵ په عدد کې ضربوو چې د٦۱۲۰ عدد په لاس راځي بيا د ۵۸ د عدد د لسيزو رقم يعنې ۵ په ۷٦۵ عددکې ضربوو چې د ۳۸۲۵ عدد حاصليږي، ددې عدد د يويز رقم د ٦۱۲۰ د عدد د لسيزو تر مرتبې لاندې ليکو، په پای کې دواړه لاس ته راغلي عددونه يوله بله سره جمع کوو چې د ۴۴۳۷۰ عدد لاس ته راځي.

فعاليتونه

لاندې درکړل شوي عددونه يو له بله سره ضرب کړئ.

۹۰۰	۸۴۰	۲۰۸	۱۳۶	۶۰۱	۷۲۵	۹۱۰
۷۱ ×	۶۷ ×	۹۶ ×	۲۷ ×	۱۴ ×	۲۰ ×	۶۲ ×
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

کورنۍ دنده

۷۲۵	۹۱۰
۲۰ ×	٦۲ ×
☐	☐

مشق او تمرین

۱. لاندې درکړل شوي عددونه یو له بل سره ضرب کړئ.

۷۶۴ × ۷۳	۱۷۳ × ۶۴	۱۰۱ × ۷۳	۹۰۰ × ۱۰
۷۰۴ × ۶۲	۱۰۲ × ۴۴	۱۹۸ × ۸۷	۶۸۷ × ۹۸

۲. که چیرې د یوې نکلي چاینکې بیه ۱۵۷ افغانۍ وي، د یوه درجن (۱۲ دانو)

۳. بیه به څو افغانۍ وي؟

۴. که چیرې د یوه صندوق منو بیه ۲۱۸ افغانۍ وي، د ۹۰ صندوقونو بیه معلومه کړئ؟

۵. شریف د یوې ځغاستې په سیالۍ کې ۶۰ متره لاره په یوه دقیقه کې وهي معلوم کړئ چې په یوه ساعت کې به څو متره لاره ووهي؟

۶. د یوه قطي ګوګړو بیه یوه افغانۍ ده،د یوه درجن (۱۲ قطیو) بیه څو افغانۍ کیږي؟

۷. د یوه کیلو ګرام غوړیو بیه ۴۰ افغانۍ ده، د ۱۲ کیلو ګرامه غوړیو بیه څو افغانۍ کیږي؟

۸. یو پلورونکی په یوه ورځ کې ۲۰۰ افغانۍ ګټه لري او په یوه ورځ کې ۱۹۰ افغانۍ خرڅ لري، معلوم کړئ چې په یوه میاشت کې څو افغانۍ سپمولای شي؟

کورنی دنده

۱- که چیرې یوه کورنۍ په یوه ورځ کې ۱۰۰ گرامه بوره مصرف کړي، معلوم کړئ چې په یوه میاشت کې به څو گرامه بوره مصرف کړي؟

۲- یو تن په یوه شپه او ورځ کې ۳۲ رکعته لمونځ کوي، په یوه میاشت کې به څو رکعته لمونځ وکړي؟

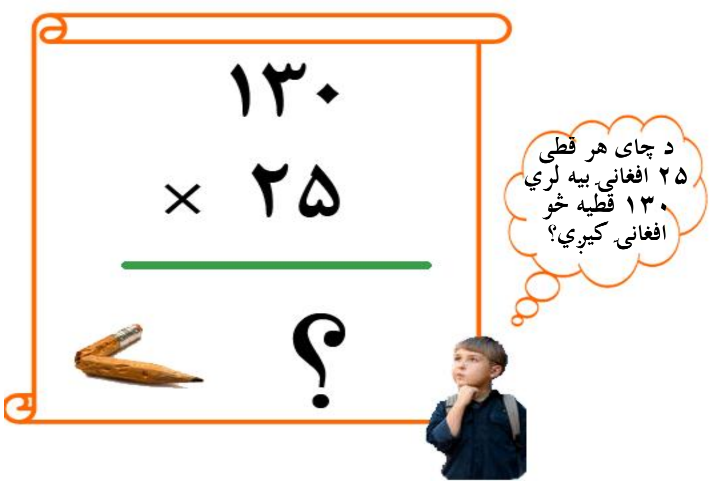

لسم فصل
تقسیم

دوه څلويښتم لوست: د تقسيم عمليه

هدف: زده کوونکي به د تقسيم په مفهوم باندې پوه شي او به وکولی شي چې د تقسيم د عمليې په واسطه خپلې ورځينۍ ستونزې حل کړي.

فعاليت

- دري زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته ودريږي.
- ښاغلی ښوونکی دې ۱۲ دانې لوبیاوې، ورېې ډبرې او یا نور محیطي مواد په لاس کې ونیسي. په لومړي وار دې هر زده کوونکي ته یوه، یوه دانه لوبیا ورکړي.
- دویم وار دې له پاتې شویو ۹ دانو څخه یوه، یوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي. ۱۲-۳=۹
- دریم وار دې له ٦ پاتې شوو دانو څخه یوه، یوه دانه هر زده کونکي ته ورکړي. ۹-۳=۶
- څلورم وار دې له ۳ پاتې شوو دانو څخه یوه، یوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي. ۶-۳=۳

۳-۳=۰

په پای کې:

- هر زده کونکي ته څو دانې لوبیا وې یا نور مواد رسیدلي دي؟
- د تفریق عملیه څو وارې سرته رسول شوې ده؟
- د څو وارې ۳ له ضرب کولو څخه د ۱۲ عدد لاس ته راځي.
- په ټولو حالاتوکې مو ولیدل چې د ۱۲ له عدد څخه ۳ څلور وارې تفریق شوی او یا ۳ څلور وارې د ۱۲ په عدد کې شامل دی،د تفریق دا تکراري عملیه د تقسیم په توګه داسې لیکو:

۱۲÷۳=۴

مقسوم ← ۱۲

مقسوم علیه ← ۳

د تقسیم حاصل ← ۴

باید پوه شو چې د ۱۲ عدد دمقسوم، د ۳ عدد مقسوم علیه او د ۴ عدد د تقسیم د حاصل یا خارج قسمت په نامه یادیږي.

پوښتنې

۱. د درکړل شوي شکل له مخې د ویش ځواب ولیکئ.

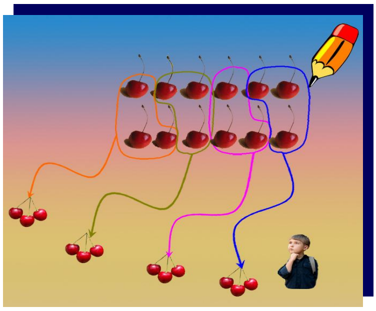

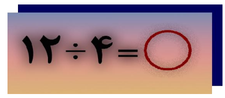

۲. په خپلو کتابچو کې په تشو ځایونو کې مناسب عددونه ولیکئ او په هغه کې مقسوم، مقسوم علیه او خارج قسمت وښیاست.

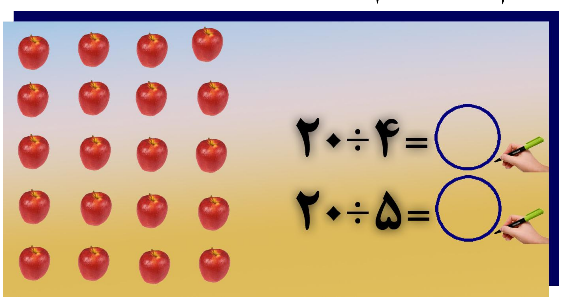

۳. دپورته شکل له حل شوي پوښتنې څخه په ګټې اخیستنې سره لاندې تش ځایونه په مناسبو عددونو سره په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

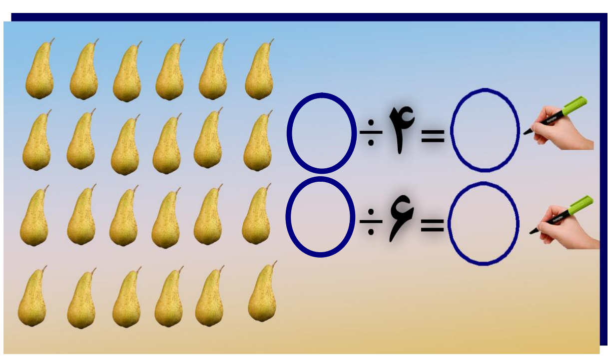

مشق او تمرین

۱. **د تقسیم د حاصل یا (خارج قسمت) د پیدا کولو لپاره د حل شوي مثال په ډول د تفریق عملیه سرته ورسوئ او ځواب یې ولیکئ.**

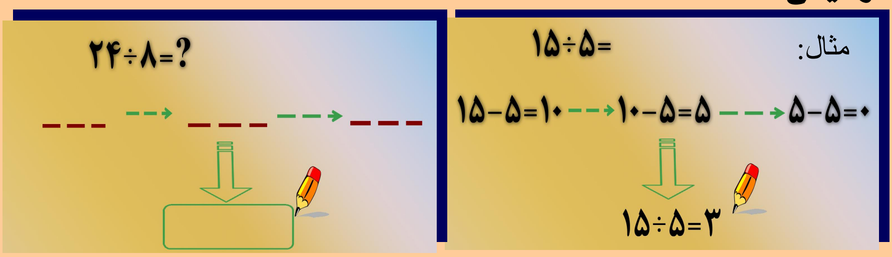

۲. **د عددونو د خط په مرسته دحل شوي مثال په ډول د تفریق عملیې سرته ورسوئ.**

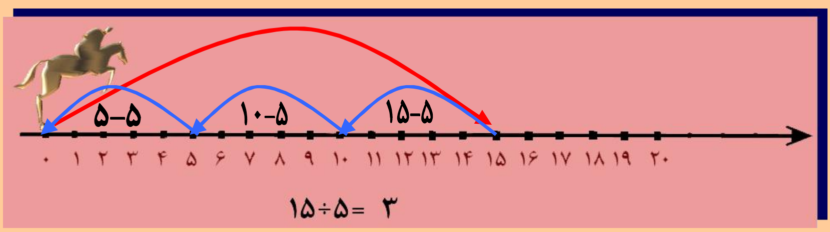

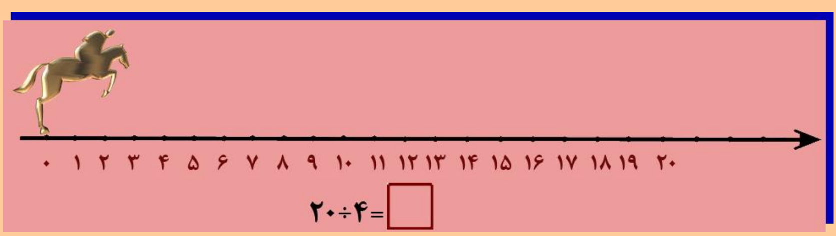

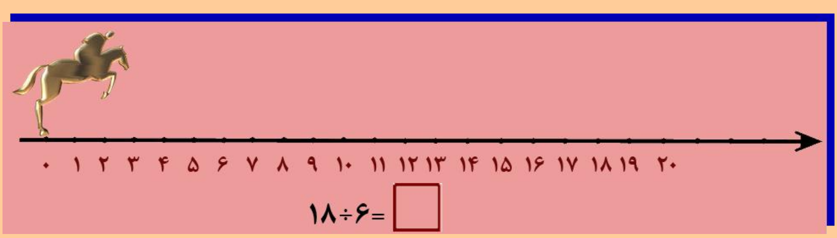

کورنی دنده

د عددونو د خط په مخ باندې د ؟=۴÷۱۶ افادې د تقسیم حاصل په لاس راوړئ.

درېيم څلوېښتم لوست:

د دوه رقمي عددونو تقسیم په یوه رقمي عددونو باندې

هدف : زده کوونکي به وکړای شي دوه رقمي عددونه په یو رقمي عدد باندې تقسیم کړي.

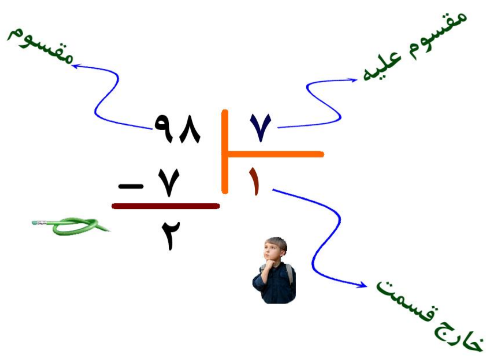

لومړی مثال: غواړو د ۹۸ عدد په ۷ باندې وويشو،لیدل کیږي چې د مقسوم د کیڼې خوا رقم یعنې ۹ د مقسوم علیه یعنې د ۷ څخه لوی دی او په هغه باندې ویشل کیږي چې خارج قسمت یې (۱) دی، هغه په ۷ کې ضربوو او د ضرب حاصل یې تر ۹ لاندې لیکو او تفریق کوو یې چې د تفریق حاصل یې ۲ کیږي.
بیا ۸ را کښته کوواو د تفریق د حاصل ښی خواته یې لیکو چې د ۲۸ عدد لاس ته راځي اوس د ۲۸ عدد په ۷ باندې ویشو د ژبني ضرب څخه په ګټې اخیستنې سره پوهیږو چې.
۲۸= ۷ × ۴ کیږي.
د ۴ عددپه خارج قسمت کې لیکو او په ۷ کې یې ضربوو، دا د ضرب حاصل د ۲۸ لاندې لیکو او له ۲۸ څخه یې تفریقوو. په نتیجه کې لیدل کیږي چې د تفریق حاصل یې صفر(پاتې) او خارج قسمت یې د ۱۴ عدد په لاس راځي.

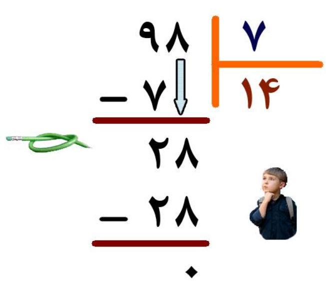

دوهم مثال: د ۴۸ عدد په ٦ باندې ویشو، که چیرې د تقسیم د حاصل د پیدا کولو لپاره ژبني ضرب ته پاملرنه وکړو، لیدل کیږي چې. ۴۸ = ٦ × ۸

نو لیکلی شو چې: ۸ = ٦ ÷ ۴۸

او یا

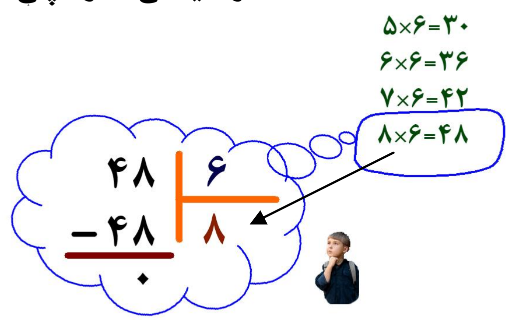

دریم مثال: د لاندې پوښتنو د حل طریقې ته پاملرنه وکړئ.

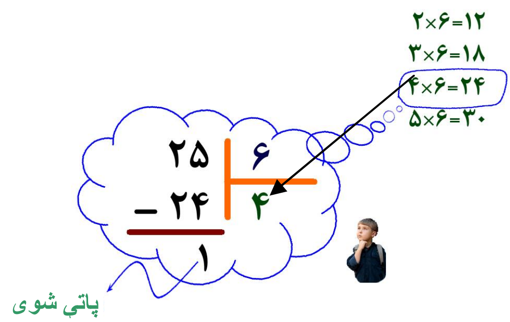

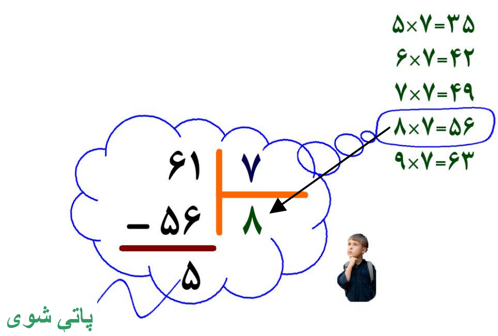

لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل کړئ.

۷۲ | ۹   ٦۳ | ۸   ۹۴ | ٦

مشق او تمرین

۱- د لاندې عملیو خارج قسمت پیداکړئ.

۷ ⟌ ۲۲	۷ ⟌ ۲۸	۸ ⟌ ۳۶	۷ ⟌ ۴۹
۸ ⟌ ٦۷	۴ ⟌ ۳۴	۸ ⟌ ۳۲	٦ ⟌ ۴٦

۲ - لاندې پوښتنې حل کړي.

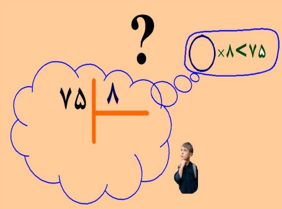

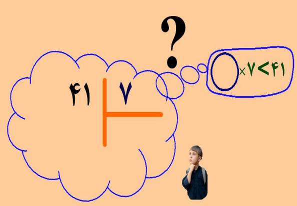

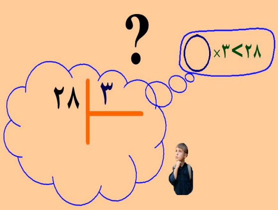

کورنۍ دنده

کورنۍ دنده: لاندې پوښتنې حل کړئ.

۵ ⟌ ۵۵	۴ ⟌ ۹۴	۲ ⟌ ۴۲

۱- عبدالله غواړي چې ۸۸ دانې نیالګي په ۹ پټیو کې په مساوي توګه کښېنوي، معلوم کړئ چې څو نهاله زیات پاتې کېږي.

۲- که چیرې په یوه موټر کې ۹ تنه ځای شي نو د ۷۲ تنو له پاره څو موټرو ته اړتیا ده؟

۳- که چیرې په یوه غوري کې ۲ تنه ډوډۍ و خوري، معلوم کړئ چې د ۶۸ تنو لپاره څو غوریا نو ته اړتیا ده؟

۴- که چیرې یو زده کوونکی ۶ ټوله کتابچو ته اړتیا ولري، ۵۶ ټوکه کتابچې څو زده‌کوونکو ته رسیږي او څو کتابچې پاتې کیږي؟

۵- که چیرې یوې کورنۍ په یوه اونۍ کې ۸۶ کیلو واټه برق مصرف کړی وي، معلوم کړئ چې په یوه ورځ کې یې څو کیلو واټه برق مصرف کړی دی؟

۶- که چیرې یوتن په یوه ورځ کې ۸ ګرامه بوره مصرف کړي، نو ۹۶ ګرامه بوره د هغه د څو ورځو له پاره بس کېدلي شي؟

۷- ۶۳ تنه په ۹ موټرو کې ځي، که چیرې په هر موټر کې د سړیو شمېر سره مساوي وي، معلوم کړئ چې په هر موټر کې څو تنه ناست دي؟

څلور څلویشتم لوست

د درې رقمي عددونو تقسيم په يوه رقمي عدد باندې

هدف: زده کوونکي وکړای شي چې درې رقمي عددونه په يوه رقمي عدد باندي تقسيم کړي.

لومړی مثال: د ٦٩٣ عدد په ٣ باندې ويشو.

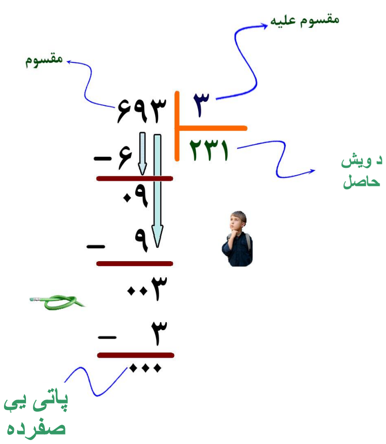

حل: لومړی د مقسوم د سليزو مرتبه يعنې ٦ د ٣ په عدد باندې ويشو چې خارج قسمت يې ٢ کيږي. په خارج قسمت کې ليکو بيا ٢ په ٣ کې ضربوو او د ضرب حاصل يې د ٦ لاندې ليکو او تفريق کوو يې چې د تفريق حاصل يې صفر کيږي.

په همدې ډول د لسيزو او يويزو مرتبو رقمونه را کښته کوو او د ويش عمليه سرته رسوو، په پای کې ليدل کيږي چې پاتې يې صفر دی.

دوهم مثال: د ١٣٦ عدد، د ٥ په عدد باندې ويشو. ليدل کيږي چې دسليزو رقم له مقسوم عليه څخه کوچنی دی، نو د لسيزو رقم دسليزو له رقم سره چې ١٣ کيږي، په ٥ باندې ويشو. په دې صورت کې د ويش حاصل يې ٢ دی. ٢ په ٥ کې ضربوو، د ضرب حاصل يې له ١٣ څخه تفريقوو چې د تفريق حاصل يې ٣ کيږي، اوس د مقسوم ديويز رقم يعنې ٦ را کښته کوو د٣٦عدد حاصليږي. هغه په ٥ باندې وېشو چې د وېش حاصل يې ٧ کيږي. د ٧ عدد په ٥ کې ضربوو او د ضرب حاصل يې له ٣٦ څخه تفريقوو په پای کې ليدل کيږي چې د (١) عدد پاتې شوی او له مقسوم عليه څخه کوچنی دی.

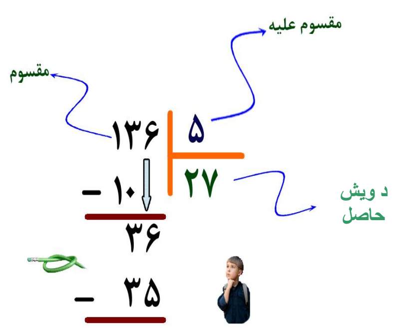

فعالیت:

د لاندې پوښتنو حل په نظر کې ونیسئ.

۵۷۴ | ۸
۵٦ | ۷۱
۱۴
_ ۸
٦ پاتې

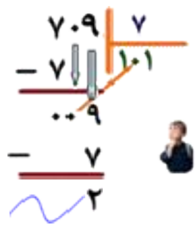

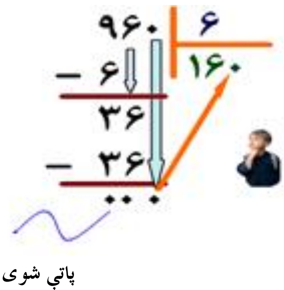

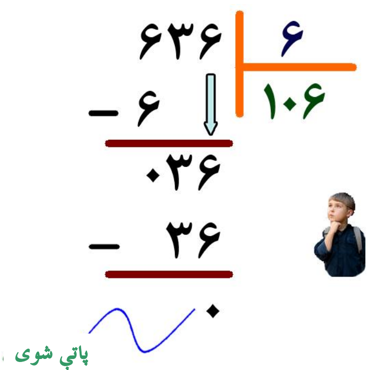

څرنګه چې د لسیزو د مرتبې رقم یعنې ۳ له مقسوم علیه څخه کوچنی دی، د خارج قسمت په اړوند مرتبه کې صفر لیکو. او بیا دمقسوم بل عدد را کښته کوو.

کورنی دنده

تقسیم کړي.

۲۸۴ | ۶

۴۵۲ | ۳

۱- په لاندې پوښتنو کې د تقسیم عملیې سرته ورسوئ؟

۹	۱۷۰	۷	٦٦	٦	۴۱	۵	۸٦۷
۳	۲۸۵	۸	۱٦۸	۱	۳۷۵	۱	۴۲۰
۸	۴۹۸	۷	۱۰۰	۷	۷۰۹	٦	۹٦۰

۲- یوه بزګر ۹۸۰ کیلو ګرامه غنم حاصل واخیست، که چیرې نوموړی بزګر د ورځې ۷ کیلو ګرامه غنم مصرف ولري، معلوم کړئ چې نوموړي غنم د بزګر د څو ورځو له پاره بس دي.

۳- یوه بڼوال ۸۰۱ کیلو ګرامه زردآلو حاصل واخیست، که چیرې وغواړي هغه په ۹ کیلو ګرامه صندوقونو کې واچوي، نو څو صندوقونو ته اړتیا پیدا کوي. د اړتیا وړ صندوقونو شمېر معلوم کړئ؟

کورنی دنده

زده کوونکي دې لاندې پوښتنې حل کړي.

۲	٦۷۳	۳	۱۰۷	۵	۵۰۰

پنځه څلویښتم لوست

د ضرب او تقسیم د عملیو ازموینه د یو بل په واسطه

هدف: زده کوونکی به وکړای شي چې د ضرب او تقسیم عملیې د یو بل په واسطه وآزمايي.

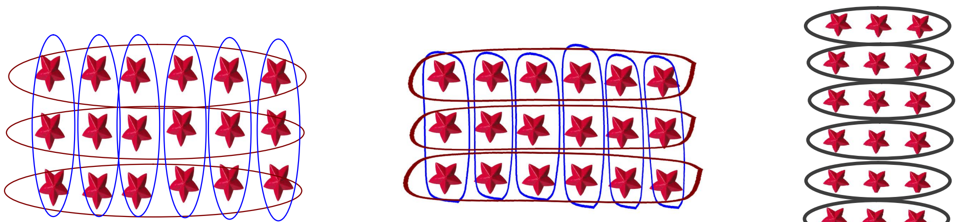

۱۸÷۶=۳ ۱۸÷۳=۶ ۶×۳=۱۸

د ضرب او تقسیم د آزمویلو د عملیو په کار ولو سره لیکلی شو چې:

۵×٦=۳۰	۷×۴=۲۸	۱۱×٦+۲=?
۳۰÷٦=۵	۲۸÷۴=۷	٦٦+۲=٦۸
۳۰÷۵=٦	۲۸÷۷=۴	

٦۸ | ٦
- ٦ | ۱۱
۸
- ٦
۲

د پورتنیو پوښتنو له حل څخه نتیجه اخستلای شو، که چیري د ضرب حاصل دضرب په یوه جز باندې و ویشو، د ضرب بل جز لاس ته راځي او همدارنګه، که چیرې مقسوم علیه په خارج قسمت کې ضرب او له پاتې شوي عدد سره يې جمع کړو مقسوم لاس ته راځي.

د ٦ او ۸ د ضرب حاصل په لاس راوړئ او دهغه له پاره د وېش يا تقسیم دوه عملیې ولیکئ.

مشق او تمرین

۱- مثال ته په پاملرنې سره په تشو ځایونو کې مناسب عددونه ولیکئ.

مثال:

۵۴ ÷ ٦ = [۹]	۷۲ ÷ ۹ = [ ]
[۵۴] ÷ ۹ = ٦	۷۲ ÷ ۸ = [ ]
٦ × [۹] = ۵۴	[ ] × ۸ = ۷۲
۳۲ ÷ ۴ = [ ]	۲۱ ÷ ۳ = [ ]
[ ] ÷ ۸ = ۴	[ ] ÷ ۷ = ۳
[ ] × ۸ = ۳۲	۳ × [ ] = ۲۱

۲- تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

۷×۸= [۵٦]	۹×۸= [۷۲]	۹×۷= [٦۳]
۵٦÷۸= [ ]	۷۲÷۸= [ ]	٦۳÷۷= [ ]
۵٦÷۷= [ ]	۷۲÷۹= [ ]	٦۳÷۹= [ ]

۳- په لاندې پوښتنه کې د مقسوم، مقسوم علیه او خارج قسمت ترمنځ اړیکې په غور سره وګورئ او تش ځایونه یې ډک کړئ.

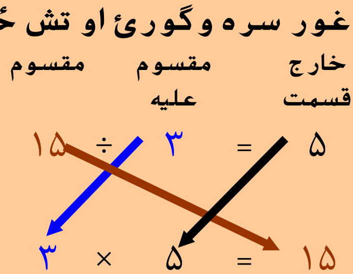

د مقسوم ویشل په مقسوم علیه باندې د خارج قسمت د پیدا کولو څخه عبارت دي، که چیرې خارج قسمت په مقسوم علیه کې ضرب کړو مقسوم په لاس راځي.

۴- لاندې پوښتنې حل او امتحان کړئ.

۹۷۰ | ۸	۶۴۰ | ۵	۹۷۲ | ۸
۱۰۰ | ۹	۱۰۵ | ۸	۷۰۶ | ۶

۵- د ۵ متره تېوکر بیه ۷۵ افغانۍ ده، د یوه متر تېوکر بیه معلومه کړئ.

۶- که چیرې یو کارگر په میاشت کې ۲۱۰ متره تېوکر وابودي، معلوم کړئ چې نوموړی کارگر په ۹ ورځوکې څومتره تېوکر اوبدلای شي؟

۷- که چیرې یو مامور په یوه اونۍ کې ۵٦۰ افغانۍ تنخا (معاش) واخلي، معلوم کړئ چې په یوه ورځ کې څو افغانۍ تنخا لري.

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې حل کړئ.

٦۰۹ | ۸	٦۱۱ | ۸

یوولسم فصل
کسر

شپږ څلویښتم لوست:

هدف: زده کوونکی به $\frac{1}{2}$ د یوه شي د نیمايي په توګه، $\frac{1}{3}$ د یوه شی د دریمي برخې په توګه. او $\frac{2}{3}$ د یوه شي دوه دریم برخي په توګه وپیژني.

پاملرنه وکړئ:

که مونږ یوه منه په دوو مساوي برخـو وویـشو په حقیقـت کـې مومڼـه نیمایې کړې ده چې په ریاضي کې داسې لیکل کیږي: $\frac{1}{2}$

که مـونږ یـوه منـه پـه درې مـساوي برخو وویشو اوله هغـې څخـه یـوه برخــه واخلــو دریمــه برخــه داســې ښودل کیږي. $\frac{1}{3}$

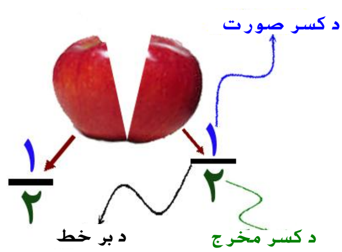

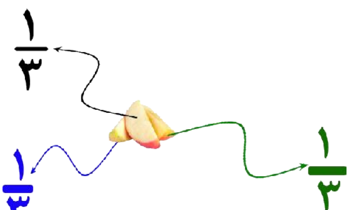

که چیرې د یوې منې له دریو برخو څخه یوه برخه په یوه قاب کې او دوه برخې یې په بل کې کښېږدو داسې لیکو:

الف: $\frac{1}{3}$ برخه په یوه قاب کې

ب: $\frac{2}{3}$ برخې په بل قاب کې

د لاندې شکلونو اړوندو کسرونو ته پاملرنه وکړئ.

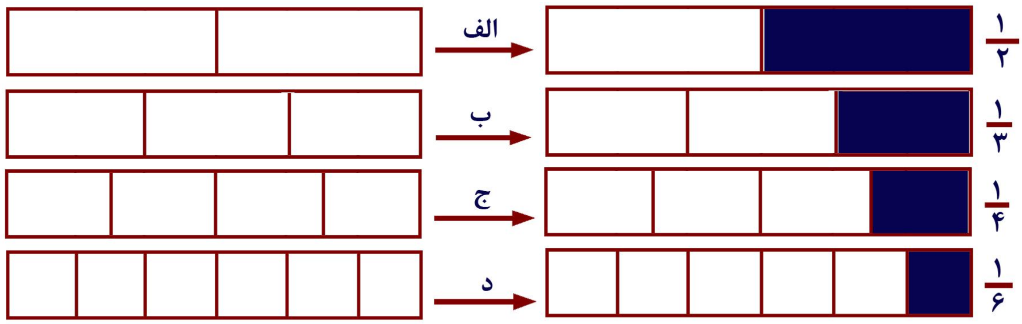

د الف په شکل کې د $\frac{١}{٢}$ کسر ښيي چې د دوو برخو څخه يې يوه برخه يې جلا شوې ده.

د (ب) په شکل کې د $\frac{١}{٣}$ کسر ښيي چې له دريو برخو څخه يې يوه برخه يې جلا شوې ده.

د (ج) په شکل کې د $\frac{١}{۴}$ کسر ښيي چې له څلورو برخو څخه يې يوه برخه جلا شوې ده.

د (د) په شکل کې د $\frac{١}{۶}$ کسر ښيي چې له شپږو برخو څخه يوه برخه جلا شوې ده.

د دې لپاره چې تا سو د يوه کسر د ليکلو سره ښه بلدتيا پيدا کړئ، لاندې کسر ته پاملرنه وکړئ.

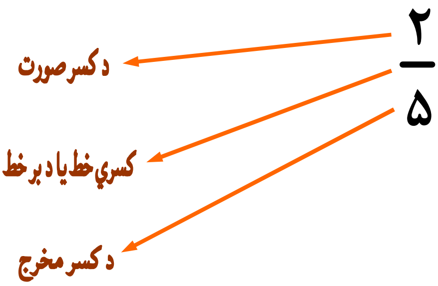

مشق او تمرین

۱- د لاندې شکلونو د تورو شوو او سپینو برخو کسري برخې په خپلو کتابچو کې ښیاست او وې لیکئ.

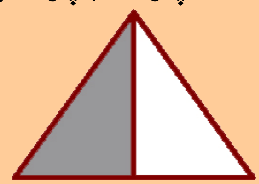

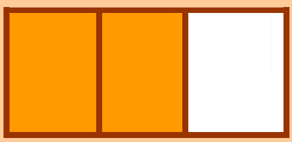

تورې سپینه سپینه تورې

۲- لاندې جدول بشپړ کړئ.

مخرج	صورت	کسر
۲	۱	$\frac{۱}{۲}$
		$\frac{۲}{۳}$
		$\frac{۳}{۵}$
		$\frac{۴}{۵}$
		$\frac{۵}{۶}$

کورنۍ دنده

د $\frac{۲}{۵}$، $\frac{۴}{۵}$، $\frac{۲}{۳}$ په کسرونو کې صورت او مخرج ولیکئ.

۳- له لاندې جدول څخه کسرونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

صورت	۳	۴	۵	٦	۲	۱
مخرج	۴	۷	۸	۷	۵	٦
اړوند کسر	$\frac{۳}{۴}$					

٤- کوم شکل په دوو مساوي برخو ویشل شوی دی، د هغه اړوند کسر په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

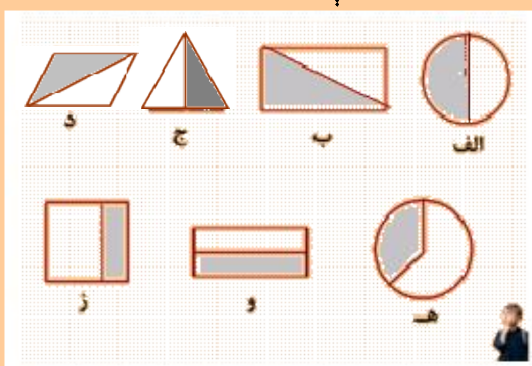

٥- کوم شکل په درې مساوي برخو ویشل شوی دی، د هغه اړوند کسر په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

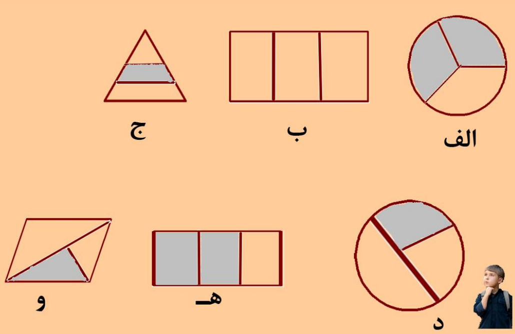

کورنی دنده

د $\frac{۱}{۳}$، $\frac{۲}{۳}$، $\frac{۱}{۴}$ کسر د شکلو نو په واسطه په خپلو کتابچو کې وښیاست.

۶- په لاندې شکلونو کې کوم یوه ته $\frac{۱}{۴}$ کسر لیکلی شو.

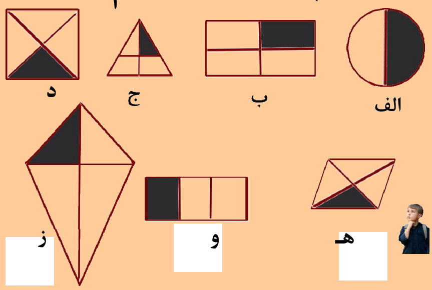

۷- په لاندې شکلونو کې د رنګ شوي برخو او سپينو برخو کسرونه، د نمونې په ډول په تشه ځايونو کې وليکئ.

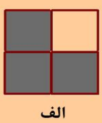

مساوي برخي	څلور
رنګ شوی	$\frac{۳}{۴}$
سپينه	$\frac{۱}{۴}$

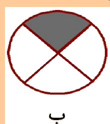

مساوي برخي	
رنګ شوي	
رنګ شوي نه دي	

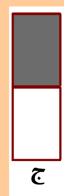

مساوي برخي	
رنګ شوي برخي	
سپيني برخي	

۸- لاندې شکلونو ته پاملرنه وکړئ، د سپينې او رنګه شوې برخې په کسر سره وليکئ.

الف

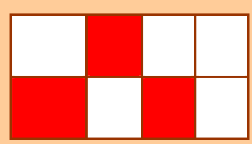

مساوي برخي	
رنګ شوي برخي	
سپيني برخي	

ب

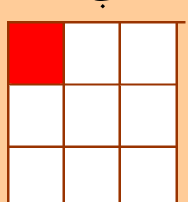

مساوي برخي	
رنګ شوي برخي	
سپيني برخي	

ج

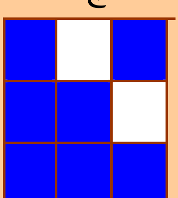

مساوي برخي	
رنګ شوي برخي	
سپيني برخي	

۹- لاندې هر یو شکل په خپلو کتابچو کې رسم کړئ، د هر شکل د اړوند کسر په نظر کې نیولو سره د هغه برخې په خپلو کتابچو کې تورې کړئ.

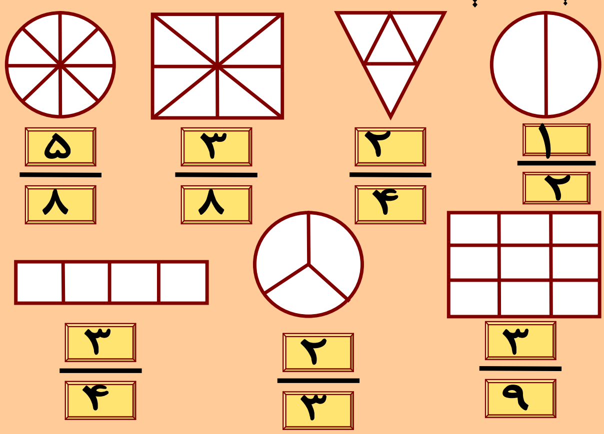

۱۰- د حل شوي مثال په ډول د لاندې شکلونو د رنګ شوو برخو کسر کینې خواته او د سپینو برخو کسر ښۍ خواته ولیکئ.

۸/۹

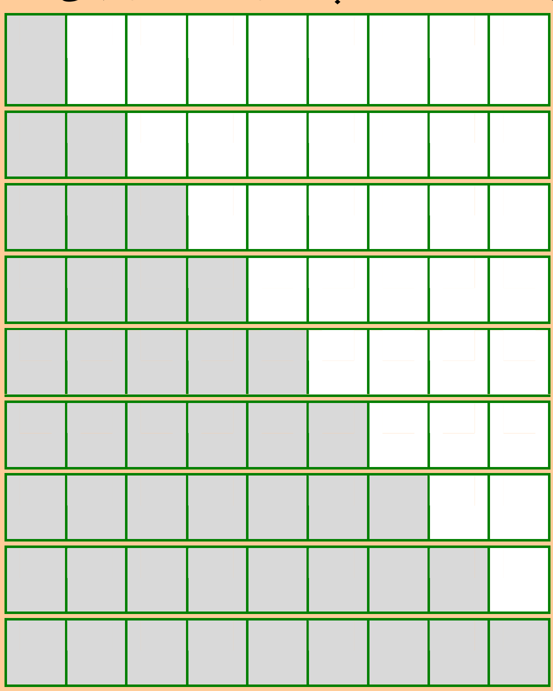

۱/۹

۱۱- د لاندې شکلونو د رنګ شوو او سپینو برخو اړوند کسرونه په غور سره وګورئ. د اړوند شکل په کارولو سره لوی کسر او کوچنی کسر په شفاهي توګه وښیاست.

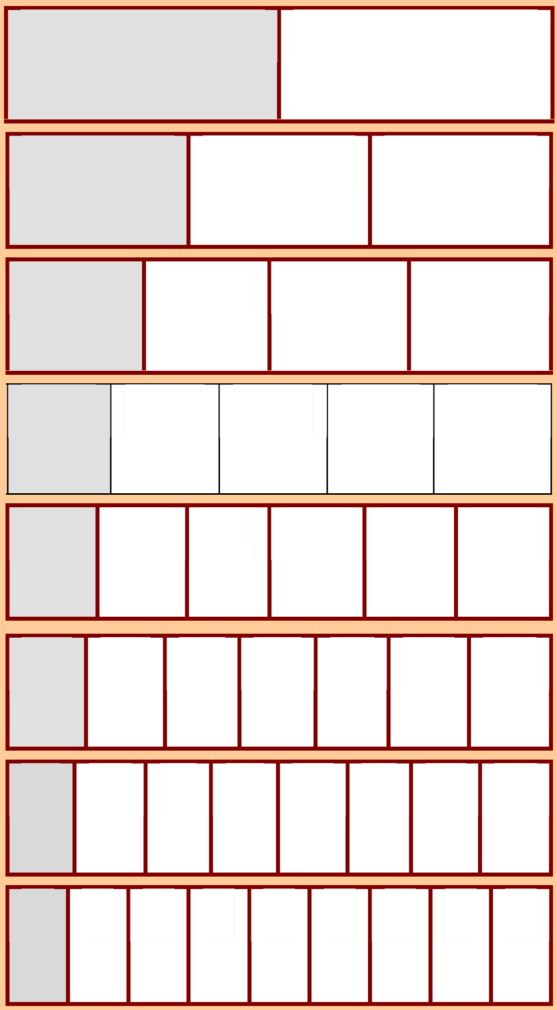

$\frac{۱}{۲}$	$\frac{۱}{۲}$
$\frac{۲}{۳}$	$\frac{۱}{۳}$
$\frac{۳}{۴}$	$\frac{۱}{۴}$
$\frac{۴}{۵}$	$\frac{۱}{۵}$
$\frac{۵}{۶}$	$\frac{۱}{۶}$
$\frac{۶}{۷}$	$\frac{۱}{۷}$
$\frac{۷}{۸}$	$\frac{۱}{۸}$
$\frac{۸}{۹}$	$\frac{۱}{۹}$

کورنۍ دنده

د $\frac{۲}{۳}$، $\frac{۲}{۵}$، $\frac{۲}{۷}$، $\frac{۲}{۸}$ او $\frac{۲}{۹}$ کسرونه د شکل په رنګولو سره وښیاست.

۱۲- د $\frac{۳}{۵}$ ، $\frac{۳}{۷}$ ، $\frac{۳}{۸}$ او $\frac{۳}{۹}$ کسرونه د شکل د رنگولو په واسطه وښیاست.

۱۳- د $\frac{۴}{۵}$ ، $\frac{۴}{٦}$ ، $\frac{۴}{۷}$ ، $\frac{۴}{۸}$ او $\frac{۴}{۹}$ کسرونه په شکل کې وښیاست.

۱۴- د $\frac{۵}{٦}$ $\frac{۵}{۷}$ $\frac{۵}{۸}$ او $\frac{۵}{۹}$ کسرونه د شکل د رنگولو په واسطه وښیاست، رنگ شوې او سپینې برخې سره پرتله کړئ

او د >، < او = نښو په واسطه يې وښياست.

۱۵- د لاندې شکلونو د رنګ شوو برخو کسر ښيي خواته او د سپينو برخو اړوند کسر کيڼې خواته وليکئ.

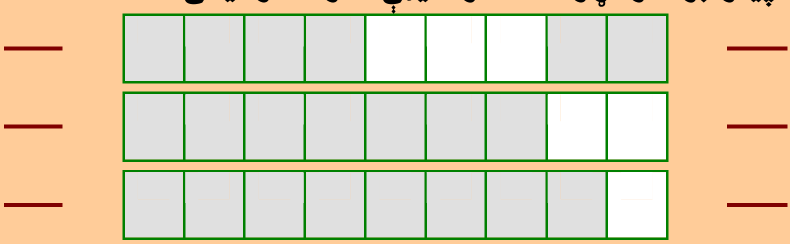

۱۶- د لاندې شکلونو د رنګ شويو برخو کسر ښيي خواته او د سپينو برخو کسر کيڼې خواته وليکئ او يو له بله سره يې پرتله کړئ .

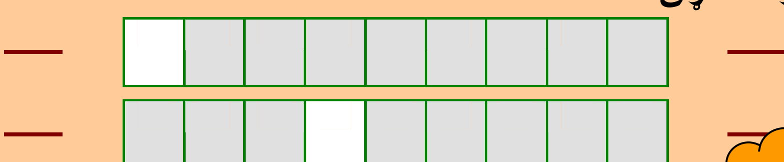

کورنۍ دنده

د لاندې شکل د رنګ شوو برخو کسر کيڼې خواته او د سپينو برخو کسر ښيي خواته وليکئ او پرتله يې کړئ.

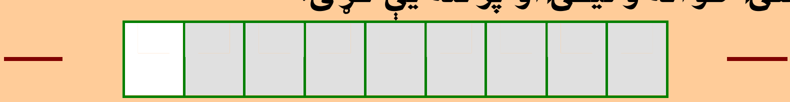

۱- احمد د یوه مستطیل کاغذ څخه $\frac{۱}{۳}$ برخه پرېکړه، تاسو هم دا کار په عملي توګه سرته ورسوئ او وواياست چې څومره برخه يې پاتې ده، په کسر سره يې وښياست.

۲- کریم یوه دایره په درې مساوي برخو وویشله او د هغې $\frac{۲}{۳}$ برخې يې تورې کړې، څومه برخه يې سپينه پاتې ده؟ د رسم په واسطه يې وښياست.

۳- د لاندې شکلونو د رنګ شوو او سپينو برخو کسر په خپلو کتابچو کې وليکئ.

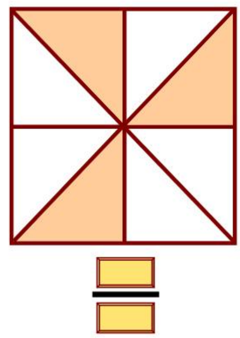

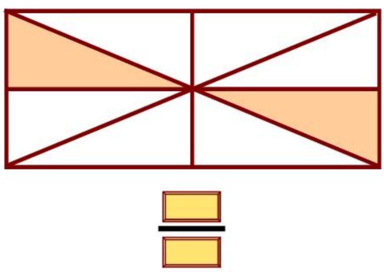

۴- يو ليتر اوبه څو ګيلاسه کيږي؟

۵- يوه دايره رسم کړئ $\frac{۱}{۴}$ برخه يې توره کړئ.

۶- له یوه ګيلن اوبو څخه يو ليتر اوبه څرنګه جلا کوئ؟

۷- د $<$، $>$ او = نښو په کارولو سره لاندې درکړل شوي وزنونه سره پرتله کړئ.

الف:	۵۰۰ ګرامه	☐	۲ کيلو ګرامه
ب:	۳ کيلو ګرامه	☐	۳۰۰ ګرامه
ج:	۷۵۰ ګرامه	☐	نيم کيلو ګرامه
د:	۲۵۰ ګرامه	☐	۷۵ ګرامه+ ۱۰۰ ګرامه + ۲۵ ګرامه

کورنۍ دنده

يو مستطيل رسم کړئ چې اوږدوالی يې ٦ سانتي متره او سور يې ۳ سانتي متره وي، بيا د هغې $\frac{۱}{۲}$ برخه توره کړئ.

۸- یو تن آشپز ۷۵۰ گرامه وریژې درلودلې چې ۴۵۰ گرامه یې له هغو څخه پخې کړي معلومې کړئ چې څو گرامه وریژې یې پاتې دي.

۹- یوه ډوډۍ پخوونکي یو کیلو گرام خمیره درلوده چې له ۳ ورځو څخه وروسته ۲۵۰ گرامه خمیره ورسره پاتې وه، معلومه کړئ چې په دریو ورځو کې یې څومره خمیره مصرف کړې ده؟

۱۰- یوې مور ۵ کیلو گرامه وریژې، ۵۰۰ گرامه بوره، ۲۵۰ گرامه غوړي او ۲۵۰ گرامه لوبیا واخیستل. د ټولو شیانو وزن معلوم کړئ.

۱۱- لاندې شیان د څه شي په واسطه اندازه کیږي، ځوابونه یې په خپلو کتابچو کې ولیکئ؟

الف: نفت ☐

ب: د وره لوړوالی ☐

ج: اوبه ☐

د: بوره ☐

که چیرې یو لوښی د ۱۲ معمولي گیلاسونو اوبو ځای ولري، معلوم کړئ چې په نوموړي لوښي کې څو لیتره اوبه ځاییږي؟

۱۲- د لوست توکي او لوازم چې لاندې اندازې ولري، وښیاست.

الف: له ۹ سانتي مترو څخه لږ وي.

ب: د یوه متر په حدودو کې وي.

ج: د ۱۰ او ۲۰ سانتي مترو په منځ کې وي.

۱۳- د ۳ سانتي مترو، ۷ سانتي مترو او ۱۲ سانتي مترو په اندازه خطونه رسم کړئ.

۱۴- د هر غوري خوړو لپاره ۳ مڼو لرونکي یو قاب ته اړتیا ده، که چیرې ۲۱۰ دانې مڼې ولرو څو دانو غوریو او څو دانو قابونوته اړتیا ده؟

۱۵- د ٦ دانو قلمونو بیه ٦٦ افغانۍ ده، د ۷ دانو قلمونو بیه معلومه کړئ؟

۱۶- زرغونه اوس ۱۲ کلنه ده له ۳ کلو وروسته د هغې عمر معلوم کړئ.

۱۷- که چیرې احمد د ورځې ۹ افغانۍ سپما وکړي، د هغه د یوې کال او یوې میاشتې د سپما اندازه معلومه کړئ؟